

มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

ในคดีอาญา : ศึกษาเฉพาะกรณีการสอบปากคำผู้เสียหาย

นันทภาฤทธิ พูลลาภ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พ.ศ. 2565

**THE LEGAL MEASURES TO PROTECT THE RETARDED PERSON IN
CRIMINAL CASE: A STUDY IN THE INVESTIGATIVE INTERVIEW PERIOD**

NANNAPARIT PULLARP

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Laws**

Department of Law

Pridi Banomyong Faculty of Law, Dhurukij pudit University

2022

หัวข้อวิทยานิพนธ์	มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในคดีอาญา: ศึกษาเฉพาะกรณีการสอบปากคำผู้เสียหาย
ชื่อผู้เขียน	นันทภาฤทธิ์ พูลลาภ
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กรรกริรมย์ โกมลารชุน
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
ปีการศึกษา	2564

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงการสอบปากคำและการนำชี้ตัวผู้ต้องหาในกรณีที่ผู้เสียหายมีความบกพร่องทางสติปัญญา รวมทั้งการพิจารณาสืบพยานในชั้นศาลให้มีความเหมาะสมกับผู้เสียหายที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โดยทำการศึกษาถึงหลักการ มาตรการคุ้มครองวิธีปฏิบัติ ในปัจจุบันของประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อประโยชน์ในกระบวนการสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ และกระบวนการในศาล ในขณะที่เดียวกันยังสามารถให้ความคุ้มครองผู้บกพร่องทางสติปัญญาเมื่อเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ

จากการศึกษาพบว่ากระบวนการสอบปากคำและการนำชี้ตัวผู้ต้องหา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่มีบทบัญญัติตามกฎหมายที่กำหนดวิธีการสอบปากคำและนำชี้ตัวผู้ต้องหาสำหรับผู้เสียหายที่บกพร่องทางสติปัญญาไว้เป็นการเฉพาะ ในขณะที่กฎหมายต่างประเทศได้ให้ความสำคัญรับรองคุ้มครองด้วยการบัญญัติเกี่ยวกับมาตรการพิเศษ ระเบียบปฏิบัติไว้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้การสืบพยานแม้ตามกฎหมายไทยจะบัญญัติไว้ตามมาตรา 172 วรรคสาม ด้วยการกล่าวถึงภาวะแห่งจิต แต่มาตรการยังมีความจำกัด ในขณะที่กฎหมายต่างประเทศมีมาตรการพิเศษ ระเบียบปฏิบัติที่ให้ความสำคัญคุ้มครองอย่างสมบูรณ์ เมื่อกฎหมายไทยไม่ได้บัญญัติไว้เป็นการเฉพาะส่งผลให้เกิดความไม่เหมาะสมขาดประสิทธิภาพ ไม่เป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่ได้ให้ความสำคัญคุ้มครองแก่ผู้บกพร่องทางสติปัญญาว่ามีสิทธิได้รับความคุ้มครองในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอย่างเหมาะสมและย่อมต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม

ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ จึงเห็นสมควรให้มีการบัญญัติมาตราเกี่ยวกับการสอบปากคำและการนำชี้ตัวผู้ต้องหา สำหรับกรณีผู้เสียหายที่บกพร่องทางสติปัญญาไว้เป็นการเฉพาะ และให้มีการปรับปรุงมาตรา 172 วรรคสาม ด้วยการเพิ่มเติมมาตรการเหมาะสมกับภาวะแห่งจิต ทั้งนี้หากจะให้ความสำคัญคุ้มครองผู้บกพร่องทางสติปัญญาไว้เป็นการเฉพาะจึงต้องมีการกำหนดบทบัญญัติเป็นมาตราเฉพาะว่ากรณีใดจะถือเป็นผู้บกพร่องทางสติปัญญาที่จะได้รับความคุ้มครองเป็นการเฉพาะ โดยนำ

หลักเกณฑ์และเงื่อนไขต่างๆ ของต่างประเทศมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับกระบวนการยุติธรรมของไทย ไม่ว่าจะเป็นมาตรการพิเศษเฉพาะในกระบวนการสอบปากคำ การนำชี้ตัวผู้ต้องหา และกระบวนการในศาล รวมถึงบุคคลที่เข้าร่วมกระบวนการ ทั้งนี้เพื่อให้กระบวนการสอบสวนอันเป็นต้นทางของกระบวนการยุติธรรมจนถึงกระบวนการในชั้นศาลบรรลุวัตถุประสงค์ตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย

Thesis Title	The legal measures to protect the retarded person in criminal case : a study in the investigative interview period
Author	Nannaparit Pullarp
Thesis Advisor	Asst.Prof.Dr.Kanpirom Komalarajun
Department	Law
Academic Year	2021

ABSTRACT

This thesis had the objective to study the law on interrogation or pointing to the accused with the characteristics suitable for the injured who was a retarded person. including the consideration of taking witnesses in court to be appropriate for the victims with retarded person by studying the principles Protection measures, current practices in Thailand and abroad For the benefit of the police investigation process and court procedures At the same time, it can also provide protection for people with retarded person when they enter justice in accordance with the Constitution.

From the study, it was found that the process of interrogation and pointing to the accused The Criminal Procedure Code does not contain a statutory provision that specifically defines the means of interrogation and identification of suspects for victims of retarded person. While foreign laws have guaranteed protection by stating about special measures. rules and regulations However, the examination of witnesses, even under Thai law, is stipulated under section 172 paragraph three by mentioning the state of mind. But measures are still limited. while foreign laws have special measures. Full Protection Code of Conduct When Thai law is not specifically stipulated, it results in inappropriateness. inefficiency It is not in accordance with the Constitution of the Kingdom of Thailand that provides protection to persons with retarded person that they have the right to be protected in proper judicial proceedings and must be treated fairly.

for this reason Therefore, it is appropriate to enact a section on interrogation and pointing to the accused. Specifically for the victim of retarded person and to update section 172 paragraph three with the addition of additional measures appropriate to the state of mind. However, in order to provide protection for a person with an retarded person specifically, there must be a provision as a specific section in which case it is regarded as an intellectually handicapped person who will

receive specific protection, by applying the rules and conditions of foreign countries to be adapted to suit the Thai judicial process whether it is a special measure in the interrogation process identifying the accused and court procedures including those who participated in the process This is to allow the investigation process which is the origin of the judicial process to the court process to achieve the objectives according to the intent of the law.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กรรภิรมย์ โคมลารชุน ที่ได้กรุณาได้รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์แก่ผู้เขียน ให้คำแนะนำ กระบวนการคิดแบบมีระบบที่เป็นประโยชน์ ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของวิทยานิพนธ์อย่างละเอียดถี่ถ้วน จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ผู้เมตตาและเป็นผู้ให้โอกาสในชีวิตของผู้เขียน

ขอกราบขอบพระคุณท่านศาสตราจารย์ ณรงค์ ใจหาญ ซึ่งท่านได้กรุณาได้รับเป็นประธานกรรมการวิทยานิพนธ์ และให้คำแนะนำ อนุเคราะห์ข้อมูลที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่ผู้เขียน อีกทั้งท่านได้กำหนดประเด็นสำคัญอันเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงวิทยานิพนธ์ของผู้เขียนให้มีความเหมาะสมและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และขอกราบขอบพระคุณท่าน ดร.จิรวุฒิ ลิปิพันธ์ กรรมการวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาช่วยให้คำแนะนำ ให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งกับผู้เขียน

ผู้เขียนขอขอบคุณมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์ ที่มอบทุนการศึกษาแก่ผู้เขียน ขอกราบขอบพระคุณและจารึกพระคุณนี้ไว้ในความทรงจำ รวมถึงท่านรองศาสตราจารย์ ดร.ภูมิ โชคเหมาะ และรองศาสตราจารย์พินิจ ทิพย์มณี ที่ท่านเป็นกรรมการสอบสัมภาษณ์ ซึ่งทำให้ผู้เขียนได้รับโอกาสเข้าศึกษาในระดับนิติศาสตรมหาบัณฑิต จนสำเร็จในวันนี้

สุดท้ายนี้ผู้เขียนขอขอบคุณครอบครัว คุณแม่ ศศินันท์ พูลลาภ คุณยาย นภาพร พูลลาภ น้องๆ ทั้ง 3 คน ผู้เป็นที่รักที่มอบกำลังใจ และการสนับสนุนแสนอบอุ่นหัวใจให้ผู้เขียนเสมอมา ถึงแม้ตัวเราจะห่างกันแต่ความอบอุ่นนี้ก็มากล้นจนมีกำลังใจเต็มหัวใจ จนงานเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ ทั้งนี้ข้าพเจ้าขอขอบคุณนางสาวไข่มุก สีสมยา ผู้เดินร่วมทางกับผู้เขียนจนสามารถสำเร็จการศึกษามาด้วยกันไม่ว่าเรื่องเล็กหรือเรื่องใหญ่ไม่เคยปฏิเสธที่จะช่วยเหลือผู้เขียน ขอขอบคุณเป็นอย่างสูง

นันทนภาฤทธิ พูลลาภ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ฅ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญตาราง	ญ
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ในการศึกษา	4
1.3 สมมติฐานของการศึกษา.....	5
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	5
1.5 วิธีการศึกษา	6
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
2 สถานการณ์ปัจจุบันและสภาพปัญหาเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคพร้อมทางสติปัญญา ในการสอบปากคำ.....	7
2.1 หลักความเสมอภาคตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย.....	7
2.2 บทบาทของรัฐในการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายที่บกพร่องทางสติปัญญา	12
2.3 ขั้นตอนการดำเนินคดีอาญา.....	14
2.4 อำนาจของพนักงานสอบสวนในการรวบรวมพยานหลักฐาน.....	17
2.5 การสอบปากคำผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย	19
2.6 การจัดให้ผู้เสียหายซึ่งตัวผู้ต้องหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ของไทย.....	22
2.7 การสืบพยานที่เหมาะสมกับบุคคลบางประเภทตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญาของไทย.....	24
2.8 ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการสอบปากคำผู้เสียหายที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา .	25
3. แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา	33
3.1 ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับความบกพร่องทางสติปัญญา	33

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.2 หลักตรวจสอบค้นหาความจริง	37
3.3 หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ	37
3.4 บุคคลหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวน	38
3.5 แนวคิดและทฤษฎีการสอบสวน	43
3.6 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเหยื่ออาชญากรรม	49
4. การสอบปากคำผู้เสียหายที่บกพร่องทางสติปัญญาตามกฎหมายต่างประเทศ	58
4.1 มาตรฐานขั้นต่ำในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามหลักสากล	58
4.2 ประเทศอังกฤษ	65
4.3 ประเทศนอร์เวย์	74
4.4 ประเทศอินเดีย	80
5. การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา	88
5.1 แนวทางการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายที่บกพร่องทางสติปัญญา ในกระบวนการก่อนฟ้องคดี	88
5.2 แนวทางการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายที่บกพร่องทางสติปัญญาในชั้นพิจารณาคดี	97
5.3 กรณีจะถือเป็นผู้บกพร่องทางสติปัญญาที่ได้รับการคุ้มครองตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา	99
5.4 คุณสมบัติคนกลางที่เข้าร่วมในกระบวนการตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา	101
6. บทสรุป และข้อเสนอแนะ	103
6.1 บทสรุป	103
6.2 ข้อเสนอแนะ	104
บรรณานุกรม	107
ประวัติผู้เขียน	113

สารบัญตาราง

ตารางที่

หน้า

4.1 ตารางแสดงว่า The Dialogical Communication Method (DCM)
แบ่งออกเป็น 7 ขั้นตอนและแสดงจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์เฉพาะ
ของแต่ละระยะ..... 37

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 พบว่าได้มีการบัญญัติถึง สิทธิในกระบวนการยุติธรรม ไว้อย่างชัดเจน ใน มาตรา 40 (6) เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ หรือผู้พิการหรือทุพพลภาพ ย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอย่างเหมาะสม และย่อมมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในคดีที่เกี่ยวกับความรุนแรงทางเพศ และในปัจจุบันเห็นได้ชัดว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มีบทบัญญัติ มาตรา 68 บัญญัติให้ความคุ้มครองสิทธิของคนพิการในอันเป็นสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างเท่าเทียม¹ และตามมาตรา 71 วรรคสาม² จากมาตรานี้สิทธิของคนพิการซึ่งหมายความรวมถึง คนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ย่อมต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม แต่บทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กลับมิได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการสอบปากคำผู้เสียหายที่บกพร่องด้านสติปัญญาบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ เช่นนี้จึงเป็นการขัดกับรัฐธรรมนูญ

ผู้เสียหาย มีบทบาทสำคัญในการดำเนินคดีอาญา ตั้งแต่เริ่มต้นคดีโดยการร้องทุกข์ ฟ้องคดี จนถึงการยุติคดีด้วยการถอนคำร้องทุกข์ หรือถอนฟ้อง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา บัญญัติเกี่ยวกับผู้เสียหายไว้ใน มาตรา 2(4) มาตรา 4 มาตรา 5 มาตรา 6 นิยามคำว่า ผู้เสียหายไว้ใน มาตรา 2(4) ซึ่งบัญญัติว่า ผู้เสียหาย หมายความว่า บุคคลผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำผิดฐานใดฐานหนึ่ง รวมทั้งบุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทน ได้ จากนิยาม ผู้เสียหายจึงมี 2 ประเภท

---

¹ มาตรา 68 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 รัฐพึงจัดระบบการบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมทุกด้านให้มีประสิทธิภาพ เป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ และให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก รวดเร็ว และไม่เสียค่าใช้จ่ายสูงเกินสมควร

² มาตรา 71 วรรคสาม รัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 รัฐพึงให้ความช่วยเหลือเด็ก เยาวชน สตรีผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ยากไร้และผู้ด้อยโอกาส ให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ และคุ้มครองป้องกันมิให้บุคคลดังกล่าวถูกใช้ความรุนแรงหรือปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม รวมตลอดทั้งให้การบำบัด ฟื้นฟูและเยียวยาผู้ถูกกระทำการดังกล่าว

ได้แก่ (1) ผู้เสียหายโดยตรง (2) บุคคลที่มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหาย³ เกี่ยวกับความหมายของผู้เสียหาย มิใช่ว่าบุคคลที่เสียหายทุกคนจะเป็นผู้เสียหาย ตามกฎหมาย ดังนั้น เพื่อจำกัดตัวบุคคลที่จะเป็น “ผู้เสียหาย” ตามกฎหมาย ศาลฎีกาซึ่งเป็นศาลสูงสุดจึงได้พยายามวางหลักเกณฑ์ในการพิจารณาเรื่อง ผู้เสียหาย โดยได้วางหลักว่า ต้องเป็น “ผู้เสียหายโดยนิตินัย”⁴

ในส่วนของนิยาม คำว่า ผู้เสียหาย ข้างต้นย่อมครอบคลุมถึง ผู้เสียหายที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ด้วย อันจะเห็นได้จากคำพิพากษาที่ 5922/2562⁵ ซึ่งเกี่ยวข้องกับผู้เสียหายซึ่งมีความบกพร่องทางสติปัญญา หรือเรียกว่า ภาวะปัญญาอ่อน (Intellectual Disabilities หรือ Mental Retardation) โดยมีคำจำกัดความว่า บุคคลบกพร่องทางสติปัญญามักมีพัฒนาการด้านร่างกาย สังคม อารมณ์ ภาษาและสติปัญญาล่าช้ากว่าบุคคลทั่วไป⁶ ในประเทศไทยได้กำหนดให้ความบกพร่องทางสติปัญญา เป็นผู้พิการประเภท 5 “ความพิการทางสติปัญญา” ตามประกาศกระทรวงการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์เรื่องประเภทและหลักเกณฑ์ความพิการ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2555 ซึ่งออกในพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2550 และนอกจากนี้ ยังจัดเป็นผู้พิการประเภท “ความบกพร่องทางสติปัญญา” ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กำหนดประเภทและหลักเกณฑ์ของคนพิการทางการศึกษา พ.ศ.2552 ซึ่งออกในพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ.2551

³ โอนชา ชีวิตโสภณ, หนังสือรวมคำบรรยาย ภาคสอง สมัยที่ 73 เล่มที่ 10, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เนติบัณฑิตยสภา, 2563), น.237.

⁴ คณิศ ฌ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 10 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2564), น.149-150.

⁵ คำพิพากษาฎีกา 5922/2562

การสอบปากคำผู้เสียหายซึ่งมีความบกพร่องทางสติปัญญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีได้บัญญัติวิธีการสอบสวนไว้เป็นการเฉพาะเหมือนดังเช่นการสอบปากคำผู้เสียหายที่เป็นเด็กอายุยังไม่เกินสิบแปดปีในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ ตามมาตรา 133 ทวิ ว่าจะต้องมีสหวิชาชีพอยู่ร่วมด้วยในการสอบปากคำเด็กนั้นด้วย พนักงานสอบสวนชอบที่จะใช้วิธีการสอบปากคำผู้เสียหายซึ่งมีความบกพร่องทางสติปัญญาเช่นเดียวกับการสอบปากคำบุคคลปกติ

คำให้การชั้นสอบสวนของผู้เสียหายซึ่งมีความบกพร่องทางสติปัญญา แม้ไม่มีแพทย์ด้านจิตเวชศาสตร์และนักจิตวิทยาคลินิกและชุมชนเข้าร่วมฟัง การสอบสวนจะมีความน่าเชื่อถือและรับฟังได้มากน้อยเพียงใด ถือเป็นดุลยพินิจของศาลในขั้นตอนการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน แต่เมื่อโจทก์นำตัวผู้เสียหายมาเบิกความ จำเลยมีโอกาสดมค้าน ศาลย่อมมีอำนาจฟังคำเบิกความของผู้เสียหายลงโทษจำเลยได้ มิใช่ศาลอาศัยเพียงคำฟังแต่คำให้การในชั้นสอบสวนของผู้เสียหายรับฟังลงโทษจำเลย

⁶ สถาบันราชานุกูล, “ภาวะบกพร่องทางสติปัญญา,” สืบค้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2564, จาก <https://th.rajanukul.go.th/preview-4002.html>

ผู้เสียหายที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาจึงเป็นผู้มีความผิดปกติของพัฒนาการด้านสติปัญญา ทำให้ความสามารถทางปัญญาทั่วไปบกพร่องมีข้อจำกัดของการใช้ความคิด การเข้าใจแนวคิดที่ซับซ้อน การสรุปความคิดรวบยอด การใช้เหตุผล การแก้ปัญหา การตัดสินใจ และการเรียนรู้จากประสบการณ์ ส่งผลให้มีปัญหาการปรับตัวในการดำรงชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากผู้เสียหายที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาไม่ว่าจะเป็นในชั้นสอบสวนหรือชั้นพิจารณาก็อาจไม่สามารถเข้าใจกระบวนการยุติธรรมได้อย่างเต็มที่ เช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป⁷ นับว่าเป็นผลเสียอันจะส่งผลกระทบต่อผู้เสียหายผู้นั้นโดยตรง

ในคดีอาญาชั้นสอบสวน พบว่าวิธีการสอบสวนผู้เสียหายและพยาน ในการสอบสวนผู้เสียหายและพยาน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในเรื่องการสอบปากคำแยกออกเป็น 2 กรณี คือ 1. การสอบสวนผู้เสียหายและพยาน โดยทั่วไป ตามมาตรา 133 และ 2. การสอบสวนผู้เสียหายและพยานที่เป็นเด็ก ตามมาตรา 133 ทวิ เช่นเดียวกันในเรื่องการนำผู้ต้องหาที่มีเฉพาะกรณีผู้เสียหายทั่วไป และเด็ก ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากลับไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการสอบสวนผู้เสียหายที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาไว้เป็นบทกฎหมายที่เป็นการเฉพาะ ในทางปฏิบัติการสอบสวนผู้เสียหายที่มีความบกพร่องทางสติปัญญานั้นย่อมใช้วิธีการสอบสวนโดยทั่วไป กล่าวคือ การสอบปากคำหรือการนำผู้ต้องหา กรณีที่ผู้เสียหายที่บกพร่องด้านสติปัญญามีได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าต้องจัดให้มีสหวิชาชีพอยู่ร่วมด้วยในการสอบสวน แม้การใช้วิธีการสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องด้านสติปัญญา เช่นเดียวกับคนปกติ จึงเป็นการสอบสวนที่ชอบด้วยกฎหมาย คำให้การของผู้เสียหายจึงรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้ การที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่มีบทบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะย่อมแสดงให้เห็นว่ากฎหมายของประเทศไทยไม่มีมาตรการคุ้มครองผู้เสียหายที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาไว้เป็นการเฉพาะดังมาตรฐานสากล

อนึ่งในชั้นพิจารณาของศาล มาตรา 172 วรรคสาม แม้บทกฎหมายกำหนดให้การสืบพยานมิให้เหมาะสมกับภาวะแห่งจิตอันเป็นบทบัญญัติที่ให้ความคุ้มครองผู้เสียหายที่บกพร่องทางสติปัญญาในการสืบพยานก็ตาม แต่เพื่อสมบูรณยิ่งขึ้นอันจะส่งผลให้กระบวนการมีประสิทธิภาพมากขึ้น จึงควรมีมาตรการเพิ่มเติมในบทบัญญัตินี้ตามกฎหมายต่างประเทศ

⁷ เพิ่งอ้าง.

⁸ อานนท์ ศรีบุญโรจน์ และ หทัยกานต์ กำเนิดเพชร, “สิทธิการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของผู้พิการทางสติปัญญา,” วารสารวิทยาลัยราชสุดา, ปีที่ 10, เล่มที่ 13, น.109 (มกราคม-ธันวาคม 2557).

⁹ DECHA, “การสอบปากคำผู้เสียหายที่บกพร่องด้านสติปัญญา ใช้หลักการเดียวกับสอบปากคำผู้เสียหายปกติ,” สืบค้นเมื่อวันที่ 30 มีนาคม 2564, จาก <https://www.decha.com/article/section/System/13401>

ทั้งนี้ผู้แทนเครือข่ายคนพิการทุกประเภท ได้เข้ายื่นเอกสารขอสิทธิคนพิการในรัฐธรรมนูญคืนมา ให้แก่นายมีชัย ฤชุพันธุ์ พร้อมทั้งขอให้พิจารณาปรับปรุงรัฐธรรมนูญ โดยกำหนดให้รัฐพึงให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ยากไร้ คนพิการ หรือผู้ด้อยโอกาสในภาค ในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม และพึงเยียวยาผู้ได้รับความเสียหายในคดีอาญา ตามหลักการ และบทบัญญัติตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการซึ่งประเทศไทยร่วมเป็นภาคี¹⁰ แสดงให้เห็นว่า มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายที่บกพร่องทางสติปัญญา ตามกฎหมายไทย ยังไม่ได้รับการคุ้มครองตามสมควร จึงสมควรที่จะกำหนดบทบัญญัติการสอบสวนผู้เสียหายที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โดยบัญญัติขึ้นไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา อันมีความสำคัญในการสร้างมาตรการคุ้มครองผู้เสียหายที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ด้วยเหตุว่า บุคคลที่เป็นผู้เสียหายในลักษณะนี้เป็นกลุ่มคนที่มีความอ่อนแอ อันเนื่องมาจากสภาวะความบกพร่องของจิตที่มีความแตกต่างไปจากบุคคลโดยทั่วไปทำให้ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมได้อย่างง่ายดาย ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

1.2 วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อศึกษาความหมาย แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ของบุคคลที่บกพร่องทางสติปัญญา ตลอดจนศึกษาหลักการ และวิธีการ ทางกฎหมายในการให้ความคุ้มครองผู้เสียหายที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา จากสภาพความเป็นจริงของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยในปัจจุบัน โดยเฉพาะจะมุ่งเน้นในส่วนของการดำเนินการสอบสวนบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

2. เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาในการสอบปากคำ การนำชี้ตัวผู้ต้องหา ตลอดจนการสืบพยานของผู้เสียหายที่บกพร่องทางสติปัญญาที่อาจได้รับความกระทบกระเทือนจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา อันเป็นกระบวนการที่ไม่ได้บัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ

3. เพื่อศึกษามาตรการการสอบปากคำ การนำชี้ตัวผู้ต้องหา ตลอดจนการสืบพยานผู้เสียหายที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาตามกฎหมายต่างประเทศ

4. เพื่อสร้างมาตรการและกลไกที่มุ่งสู่การแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการสอบปากคำ การนำชี้ตัวผู้ต้องหา และการสืบพยานสำหรับผู้เสียหายที่เป็นบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาให้

¹⁰ วิชาญ ทราชอ่อน, “การรับรองสิทธิของคนพิการ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560,” สืบค้นเมื่อวันที่ 12 เมษายน 2564, จาก

มีความเหมาะสมอันเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

ในชั้นเจ้าพนักงานตำรวจ ถือเสมือนเป็นต้นทางของกระบวนการยุติธรรม ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ลักษณะ 2 หมวด 1 การสอบสวนสามัญ พบว่าวิธีการสอบสวนผู้เสียหาย ในการสอบสวนผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา สำหรับการสอบปากคำ แยกออกเป็น 2 กรณี คือ 1. การสอบสวนผู้เสียหายโดยทั่วไป ตามมาตรา 133 2. การสอบสวนผู้เสียหายที่เป็นเด็ก ตามมาตรา 133 ทวิ สำหรับการนำชี้ตัวผู้ต้องหา แยกออกเป็น 2 กรณี คือ 1. การชี้ตัวผู้ต้องหาสำหรับบุคคลทั่วไปทุกคน ตามมาตรา 133 วรรคห้า 2. การชี้ตัวผู้ต้องหากรณีผู้เสียหายเป็นเด็ก แต่มิได้กำหนดวิธีการสอบสวนกรณีที่หากผู้เสียหายเป็นผู้บกพร่องทางสติปัญญาไว้เป็นการเฉพาะ ย่อมส่งผลให้สิทธิของผู้พิการทางสติปัญญาไม่ได้รับการคุ้มครองด้วยวิธีการที่เหมาะสมกับลักษณะกรณีความบกพร่องทางสติปัญญา กลับกันกรณีที่ผู้เสียหายเป็นเด็กกลับมีวิธีการกำหนดไว้เป็นการเฉพาะ เมื่อมีคดีขึ้นสู่ศาลอย่าง คำพิพากษาฎีกาที่ 5922/2562 แม้ผู้เสียหายเป็นผู้บกพร่องทางสติปัญญาก็ย่อมใช้วิธีการสอบปากคำอย่างกรณีสำหรับบุคคลทั่วไป ทั้งยังเป็นการกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของผู้บกพร่องทางสติปัญญาตามรัฐธรรมนูญ โดยไม่มีขอบเขตที่เหมาะสม

จากการศึกษากฎหมายเกี่ยวกับการสอบสวนและสืบพยานผู้บกพร่องทางสติปัญญาของ ประเทศอังกฤษ ประเทศนอร์เวย์ ประเทศอินเดีย พบว่ามีเนื้อหาเกี่ยวกับกฎหมาย กระบวนการอันเป็นหลักเกณฑ์สำหรับใช้ในการการสอบปากคำผู้บกพร่องทางสติปัญญา กำหนดไว้เป็นการเฉพาะ จึงเกิดสมมติฐานขึ้นว่า หากมีการนำมาตรการ และกลไกทางกฎหมายของต่างประเทศมาใช้กับประเทศไทย น่าจะเกิดแนวทางในการประยุกต์ใช้ โดยให้มีวิธีการสอบปากคำ การนำชี้ตัวผู้ต้องหา และการสืบพยานที่เหมาะสมกับกับความบกพร่องทางสติปัญญา

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาถึงแนวความคิด หลักในการให้ความคุ้มครองสิทธิตามกฎหมายของผู้บกพร่องทางสติปัญญา จากการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ในชั้นสอบสวนของเจ้าพนักงานตำรวจตลอดจนในชั้นสืบพยาน เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาว่าผู้เสียหายที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ได้รับคุ้มครองในการสอบปากคำ การนำชี้ตัวผู้ต้องหา และการสืบพยานเหมาะสมแล้วหรือไม่ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และระบบกฎหมายต่างประเทศ เพื่อเสนอแนวทางที่เหมาะสม และเสนอแนวทางในการปรับปรุงกฎหมาย

ตามประมวลวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาให้มีบทบัญญัติเป็นการเฉพาะ

1.5 วิธีการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (documentary research) โดยการวิเคราะห์ทางนิติศาสตร์ซึ่งเป็นวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์และรวบรวมข้อมูลจากตำราตัวบทกฎหมาย บทความทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ คำพิพากษาฎีกา และเอกสารที่เกี่ยวข้องตลอดจนข้อมูลสื่อสารทางอิเล็กทรอนิกส์ ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้เสียหายที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบความหมาย แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ของบุคคลที่บกพร่องทางสติปัญญาตลอดจนศึกษาหลักการ และวิธีการ ทางกฎหมายในการให้ความคุ้มครองผู้เสียหายที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา จากสภาพความเป็นจริงของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยในปัจจุบัน โดยเฉพาะจะมุ่งเน้นในส่วนของมาตรการในการสอบสวนบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

2. ทำให้ทราบถึงสภาพปัญหา ในการสอบปากคำผู้เสียหายที่บกพร่องทางสติปัญญา ที่อาจได้รับความกระทบกระเทือนจากการถูกดำเนินคดีตามอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ อันเป็นการสอบสวนโดยไม่ได้จัดให้มีบทบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ

3. ทำให้ทราบถึงมาตรการสอบปากคำ การนำชี้ตัวผู้ต้องหา และการสืบพยานผู้เสียหายที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาตามกฎหมายต่างประเทศ

4. ทำให้ทราบถึงมาตรการ และกลไก ที่มุ่งสู่การแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการสอบปากคำ การนำชี้ตัวผู้ต้องหา และการสืบพยานผู้เสียหายที่เป็นบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาให้มีความเหมาะสมอันเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย

บทที่ 2

สถานการณ์ปัจจุบันและสภาพปัญหาเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บกพร่อง ทางสติปัญญาในการสอบปากคำ

ในยุคปัจจุบัน กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามิได้บัญญัติถึงสอบปากคำ การนำชี้ตัวผู้ต้องหา และการสืบพยานซึ่งเป็นผู้เสียหายที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาไว้เป็นการเฉพาะ ในขณะเดียวกันกลับมีแต่กรณีที่เป็นการสอบปากคำกรณีทั่วไปและกรณีที่เป็นเด็ก การคุ้มครองผู้เสียหายที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาจึงไม่ถือว่าสมบูรณ์เพียงพอ ด้วยเหตุผลประการนี้ จึงจะทำการศึกษาถึงสถานการณ์ปัจจุบันอันเป็นบ่อเกิดของปัญหาการสอบปากคำของผู้เสียหายที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โดยจะกล่าวถึงการคุ้มครองผู้เสียหายที่บกพร่องทางสติปัญญา ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย การเริ่มต้นของการดำเนินคดีอาญา ขั้นตอนการดำเนินคดีอาญา อำนาจของพนักงานสอบสวนในการรวบรวมพยานหลักฐาน การสอบปากคำ การนำชี้ตัวผู้ต้องหา และการสืบพยานผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย เพื่อแสดงให้เห็นประเด็นปัญหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย และปัญหาตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ดังจะกล่าวต่อไปนี้

2.1 หลักความเสมอภาคตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 บัญญัติรับรองและคุ้มครองสิทธิของคนพิการ อันรวมถึงผู้บกพร่องทางสติปัญญา โดยกำหนดไว้อย่างกว้างๆ ตาม มาตรา 71 วรรคสาม ว่า รัฐพึงให้ความช่วยเหลือเด็ก เยาวชน สตรีผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ยากไร้และผู้ด้อยโอกาส ให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ และคุ้มครองป้องกันมิให้บุคคลดังกล่าวถูกใช้ความรุนแรงหรือปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม รวมตลอดทั้งให้การบำบัด ฟื้นฟูและเยียวยาผู้ถูกกระทำดังกล่าว ทั้งนี้

ยังพบว่า มาตรา 68 ได้บัญญัติให้ความคุ้มครองสิทธิของคนพิการในอันเป็นสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างเท่าเทียม¹¹

และหากพิจารณาในอดีตพบว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้มีการบัญญัติถึงสิทธิในกระบวนการยุติธรรมไว้อย่างชัดเจน ใน มาตรา 40 (6) เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ หรือผู้พิการหรือทุพพลภาพ ย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอย่างเหมาะสม และย่อมมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในคดีที่เกี่ยวกับความรุนแรงทางเพศ

เห็นได้ว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มีการคุ้มครองสิทธิของคนพิการ อันรวมถึงผู้บกพร่องทางสติปัญญา โดยกำหนดไว้ ตาม มาตรา 71 วรรคสาม มาตรา 68 และในอดีตรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้มีการบัญญัติถึงสิทธิในกระบวนการยุติธรรมไว้อย่างชัดเจน ในมาตรา 40 (6) เช่นนี้เห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยให้ความสำคัญแก่ผู้พิการที่ย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอย่างเหมาะสม และย่อมมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในคดี ส่งผลให้เห็นความบกพร่องที่ชัดเจนของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่บังคับใช้ในปัจจุบันว่าการให้ความคุ้มครองในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และการใช้วิธีการที่เหมาะสมกับผู้บกพร่องทางสติปัญญา ยังไม่ได้ให้ความสำคัญเท่าที่ควร

หลักความเสมอภาคเป็นหลักการพื้นฐานที่สำคัญประการหนึ่งของการปกครองระบอบประชาธิปไตย กล่าวคือ เป็นหลักที่ยอมรับว่ามนุษย์ทุกผู้ทุกนามนั้นต่างมีความเท่าเทียมกัน และห้ามมิให้รัฐในฐานะที่เป็นองค์กรใช้อำนาจปกครองเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล เพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคลฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นในทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ความสำคัญอีกประการหนึ่งของหลัก ความเสมอภาค คือ เป็นหลักที่ควบคุมมิให้รัฐใช้อำนาจอธิปไตยตามอำเภอใจ การกระทำของรัฐที่กระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลหากเป็นการเลือกปฏิบัติด้วยการให้ประโยชน์แก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือกลุ่มบุคคลใดโดยเฉพาะ รัฐจะต้องสามารถให้คำอธิบายอันสมเหตุสมผลได้ว่า เพราะเหตุใดจึงดำเนินการเช่นนั้น หากเหตุผลที่ให้ไม่สามารถรับฟังได้ อาจ

¹¹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 68

รัฐพึงจัดระบบการบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมทุกด้านให้มีประสิทธิภาพ เป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ และให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก รวดเร็ว และไม่เสียค่าใช้จ่ายสูงเกินสมควร

แสดงให้เห็นได้ว่ารัฐกำลังใช้อำนาจอธิปไตยตามอำเภอใจ และเป็นการเลือกปฏิบัติต่อบุคคลด้วยความไม่เป็นธรรม¹²

ความเสมอภาค หมายถึง ความเสมอภาคในกฎหมาย กล่าวคือ มีสิทธิและหน้าที่ในทางกฎหมายเช่นเดียวกับบุคคลอื่น ไม่ใช่หมายความว่า จะต้องมีความเสมอภาคในการมีวัตถุประสงค์ของ และความเสมอภาคในกฎหมายนี้อาจเป็นทั้งในทางสิทธิและหน้าที่หรือภาระ¹³

2.1.1 บทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับความเสมอภาค

หลักความเสมอภาคได้รับการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ เมื่อพิจารณาย้อนกลับไปในอดีตจนถึงปัจจุบัน ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยหลายฉบับที่มีการบัญญัติถึงหลักความเสมอภาคไว้โดยชัดแจ้ง เช่น “ประชาชนชาวไทยไม่ว่าเพศกำเนิดหรือศาสนาใด ย่อมอยู่ในความคุ้มครองแห่งรัฐธรรมนูญเสมอกัน”¹⁴ หรือ “บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน”¹⁵

หลักความเสมอภาคตามรัฐธรรมนูญนั้น ไม่ใช่ว่าการดำเนินการทุกสิ่งทุกอย่างต้องทำเหมือนกันทั้งหมด แต่เป็นไปตามคำกล่าวของ Hart ที่ได้กล่าวไว้ในหนังสือ The Concept of Law ว่า Treat like cases alike and treat different cases differently ซึ่งหมายความว่า “สิ่งที่เหมือนกันต้องได้รับการปฏิบัติที่เหมือนกัน สิ่งที่แตกต่างกันต้องได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างกัน โดยมีหลักในการพิจารณาเรื่องความเสมอภาค แยกพิจารณาได้ดังนี้”¹⁶

(1) กรณีข้อเท็จจริงเดียวกัน รัฐต้องปฏิบัติต่อประชาชนด้วยกฎเกณฑ์เดียวกัน จึงจะถือว่า เสมอภาค เช่น ผู้ชายทุกคน (ข้อเท็จจริงเดียวกัน) กฎหมาย (กฎเกณฑ์เดียวกัน) บังคับให้ต้องถูกเกณฑ์ทหาร

(2) กรณีข้อเท็จจริงต่างกัน รัฐต้องปฏิบัติด้วยกฎเกณฑ์ที่ต่างกันจึงจะถือว่าเสมอภาค เช่น ชาย และหญิงมีข้อเท็จจริงทางสภาพร่างกายที่แตกต่างกัน กฎหมาย (กฎเกณฑ์) จึงกำหนดให้

¹² อภิวัฒน์ สุดสาว, “หลักความเสมอภาคภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย,” วารสารจตุรนิติ, เล่มที่ 1, ปีที่ 8, น.145 (มกราคม – กุมภาพันธ์ 2554).

¹³ หลวงประดิษฐมนูธรรม, คำอธิบายกฎหมายปกครอง, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2526), น.154.

¹⁴ มาตรา 1 วรรคสอง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2475

¹⁵ มาตรา 27 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2517 มาตรา 23 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2521 มาตรา 30 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540และ 2550 มาตรา 27 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560

¹⁶ มานิตย์ จุมปา, ความรู้เรื่องต้นเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิ.พริ้นท์ 1991, 2550), น.116-117.

เฉพาะชายเท่านั้นที่ต้องถูกเกณฑ์ทหาร หญิงไม่ต้องถูกเกณฑ์ทหาร ทั้งนี้ กฎเกณฑ์ที่แตกต่างกันนี้ต้องมีเหตุผลที่สามารถอธิบายและรับฟังได้ด้วย

2.1.2 หลักความเสมอภาคกับผู้บกพร่องทางสติปัญญา

หลักความเสมอภาค (equality) เป็นมโนทัศน์ซึ่งเรียกร่องต่อรัฐผู้ทำหน้าที่ดูแลสังคมว่า จำต้องให้ความยุติธรรมต่อปัจเจกบุคคลทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน โดยความเท่าเทียมกันนี้หมายถึง ความเสมอภาคตามกฎหมาย (equality before the law) ความเสมอภาคในทางกฎหมาย จึงไม่ใช่ ความเสมอภาคในทางข้อเท็จจริง เพราะเป็นไปได้ว่าบุคคลทุกคนจะมีข้อเท็จจริงในชีวิตอย่าง เดียวกันได้ เนื่องจากธรรมชาติของมนุษย์มีความหลากหลายและแตกต่างกันโดยสภาพ¹⁷

ทั้งนี้ ความสำคัญของการที่บุคคลจำต้องได้รับความเท่าเทียมกันในทางกฎหมายมาจาก เหตุผล สองประการ ประการแรก คือ เหตุผลด้านความชอบธรรมของรัฐ (legitimacy of state) เพราะ เหตุที่กฎหมายเป็นกติกาซึ่งสามารถเป็นประโยชน์หรือเป็นโทษแก่บุคคล ในกรณีที่บุคคลอยู่ ภายใต้อำนาจของกฎหมายอย่างเสมอกันย่อมทำให้บุคคลทั้งหลายต่างอยู่ในฐานะผู้ที่จะได้รับประโยชน์ หรือผู้ ที่จะได้รับโทษจากกฎหมายอย่างเท่าเทียม ภาพลักษณ์ของรัฐซึ่งถือหลักความเสมอภาคตาม กฎหมายย่อมเป็นรัฐธรรมาภิบาลที่ผู้มิได้ปกครองด้วยการให้คนหรือให้โทษแก่ผู้ใดเป็นรายกรณีอย่าง อำนาจใจ หากแต่การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะได้รับโทษหรือประโยชน์ตามกฎหมายก็ขึ้นอยู่กับ เงื่อนไขทางกฎหมายซึ่งใช้บังคับต่อประชาชนทั้งหลายอย่างเท่าเทียมกัน ประการที่สอง คือ เหตุผล ตามระบอบประชาธิปไตย (democracy regime) เนื่องจากระบอบประชาธิปไตยตั้งอยู่บนอุดมการณ์ เรื่องความเสมอภาคของบุคคล บุคคลทั้งปวงซึ่งเป็นสมาชิกของรัฐหนึ่งรัฐใดที่ปกครองโดยระบอบ นี้ย่อมอยู่ในฐานะเจ้าของอำนาจอธิปไตยของประเทศ ในขณะที่เดียวกันก็เป็นผู้ถูกปกครองด้วย สมาชิกของรัฐทั้งหลายจึงมีฐานะเป็นผู้ปกครองและผู้ถูกปกครองเหมือนกัน ดังนั้น กฎหมายซึ่งเป็น กติกาที่มีที่มาจากปวงชน จึงเรียกร่องให้ผู้แทนปวงชนซึ่งทำหน้าที่นิติบัญญัติตรากฎหมายเพื่อใช้ บังคับแก่บุคคลทุกคนอย่างเท่าเทียม

เมื่อกาลเวลาไปจวบจนปัจจุบันย่อมมีการเล็งเห็นถึงการให้ความคุ้มครองสิทธิของคน พิการเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ อันเป็นการตระหนักถึงสิทธิของคนพิการและการมีส่วนร่วมของ ประชาชนหลักความเสมอภาค ซึ่งในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 ได้มีการบัญญัติคำ ว่า “ความพิการ” เพิ่มเข้าไปในบทบัญญัติหลายมาตรา เช่น มาตรา 40¹⁸ หรือ มาตรา 54¹⁹

¹⁷ อานนท์ มาเม้า, “การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการ กรณีศึกษาประกาศสำนักงานศาล รัฐธรรมนูญ,” วารสารนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์, เล่มที่ 1, ปีที่ 1, น.72 (2555).

¹⁸ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 40

บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม

ทั้งนี้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบันได้มีการให้ความคุ้มครองสิทธิคนพิการเช่นเดียวกัน อันปรากฏในมาตรา 27²⁰ วรรคสาม วรรคสี่ และมาตรา 71²¹ วรรคสาม

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม และการเลือกปฏิบัติโดยเป็นธรรม มีความเกี่ยวข้องกับหลักความเสมอภาคด้วยเหตุผลสำคัญที่ว่า รัฐต้องปฏิบัติต่อบุคคลที่มีสาระสำคัญอย่างเดียวกันให้เหมือนกัน และปฏิบัติต่อบุคคลที่มีสาระสำคัญให้ต่างกันให้ไม่เหมือนกัน คำอธิบายดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า สาระสำคัญของหลักความเสมอภาคพิจารณาถึงการกระทำ หรือการปฏิบัติของรัฐ โดยการเลือกปฏิบัติโดยเป็นธรรมเท่านั้นที่หลักความเสมอภาคอนุญาตให้กระทำได้ในทางกลับกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมเป็นเรื่องที่ต้องห้ามที่ไม่อาจกระทำใ้ได้ภายใต้หลักการเรื่องความเสมอภาคตามรัฐธรรมนูญ ในทัศนะของ รองศาสตราจารย์อานนท์ มาเม้า เห็นว่าข้อห้ามการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลจึงเป็นข้อความที่เพิ่มเติมเพื่อยืนยันย้ำสาระสำคัญของหลักความเสมอภาค²²

---

(6) เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ หรือผู้พิการหรือทุพพลภาพ ย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองในการดำเนินการพิจารณาการพิจารณาตัวอย่างเหมาะสม และย่อมมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในคดีเกี่ยวกับความรุนแรงทางเพศ

¹⁹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 54

บุคคลซึ่งพิการหรือทุพพลภาพ มีสิทธิเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสวัสดิการ สิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะ และความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐ

²⁰ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 27

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคลฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ หรือเหตุอื่นใดจะกระทำมิได้

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพได้ เช่นเดียวกับบุคคลอื่น หรือเพื่อคุ้มครองหรืออำนวยความสะดวกให้แก่เด็ก สตรี ผู้สูงอายุคนพิการ หรือผู้ด้อยโอกาส ย่อมไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม

²¹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 มาตรา 71

รัฐพึงให้ความช่วยเหลือเด็ก เยาวชน สตรีผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ยากไร้และผู้ด้อยโอกาส ให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ และคุ้มครองป้องกันมิให้บุคคลดังกล่าวถูกใช้ความรุนแรงหรือปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม รวมตลอดทั้งให้การบำบัดฟื้นฟูและเยียวยาผู้ถูกกระทำการดังกล่าว

²² อานนท์ มาเม้า, *อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 7*, น.79-80.

2.2 บทบาทของรัฐในการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายที่บกพร่องทางสติปัญญา

โดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้กำหนดให้มีบทบัญญัติเพื่อคุ้มครองสิทธิคนพิการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตามมาตรา 27 มาตรา 71 ส่งผลให้พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาชีวิตคนพิการ พ.ศ.2550 ได้ตราขึ้นโดยมีเจตนารมณ์เพื่อกำหนดแนวทางและปรับปรุงวิธีการในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการในทุกระดับให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น และกำหนดแนวทางคุ้มครองคนพิการเพื่อมิให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้คนพิการได้มีสิทธิตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกับบุคคลทั่วไปภายใต้สภาพแวดล้อมที่ปราศจากอุปสรรคในการดำรงชีวิต รวมทั้งทำให้เกิดระบบการคุ้มครองสิทธิคนพิการในทุกระดับ

2.2.1 พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550

พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 ได้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 28 กันยายน พ.ศ.2550 มีเจตนารมณ์ในการกำหนดแนวทางและปรับปรุงวิธีการในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น อีกทั้งกำหนดบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ และความคุ้มครองคนพิการเพื่อมิให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมเพราะเหตุสภาพทางกายหรือสุขภาพ รวมทั้งให้คนพิการมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะ และความช่วยเหลือจากรัฐ ตลอดจนกำหนดให้รัฐต้องสงเคราะห์คนพิการให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้

ในมาตรา 15 พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 นี้ ได้กำหนดห้ามหน่วยงานของรัฐ องค์กรเอกชน หรือบุคคลกระทำการที่มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบาย กฎ ระเบียบ มาตรการ โครงการ หรือวิธีปฏิบัติของหน่วยงานของรัฐ องค์กรเอกชน หรือบุคคลใดในลักษณะที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการ และให้หมายความรวมถึงการกระทำ หรืองดเว้นการกระทำใดที่กระทบต่อคนพิการ แม้จะไม่มีจุดมุ่งหมายเป็นการเลือกปฏิบัติต่อคนพิการ โดยตรง แต่ผลของการกระทำนั้นทำให้คนพิการต้องเสียสิทธิประโยชน์ที่ควรจะได้รับ เพราะเหตุแห่งความพิการด้วย โดยมีสาระสำคัญเกี่ยวกับกฎหมายจัดการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการรวมทั้งการดำเนินการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมาย และการจัดหาทุนความว่าต่าง แก่ต่างให้แก่คนพิการ

จากที่กล่าวข้างต้นพระราชบัญญัติฉบับนี้นั้นมุ่งเน้นในการให้ความคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายที่เป็นคนพิการ อันรวมถึงผู้ที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาด้วย เนื่องจากผู้ที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาจะมีความเปราะบางกว่าบุคคลโดยปกติกฎหมายฉบับนี้จึงได้ให้ความคุ้มครองเพื่อที่จะขจัดมิให้มีการเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม

2.2.2 กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ

กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพมีบทบาทหน้าที่ส่งเสริมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และหลักสิทธิมนุษยชน โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อให้ประชาชนมีความสมานฉันท์ได้รับการคุ้มครอง และมีหลักประกันสิทธิเสรีภาพในระดับสากล ภายใต้วิสัยทัศน์ขององค์กรว่า “เป็นองค์กรกลางในการอำนวยความสะดวกคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ และสิทธิมนุษยชน ตามมาตรฐานสากลอย่างยั่งยืน และเพื่อเสริมสร้างความเป็นธรรมลดความเหลื่อมล้ำในสังคม เป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งที่องค์กรเล็งเห็นว่าประชาชนจะต้องได้รับความรู้เกี่ยวกับกฎหมายสิทธิ หน้าที่ การเคารพสิทธิผู้อื่น และไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่นตลอดจนการจัดวางระบบ และส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้เกี่ยวกับกรมคุ้มครองสิทธิ และเสรีภาพตลอดจนการดำเนินการให้พยานผู้เสียหาย และจำเลยในคดีอาญาได้รับการคุ้มครองช่วยเหลือเยียวยาในเบื้องต้น²³

เพื่อความชัดเจนในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพของกรมคุ้มครองสิทธิ และเสรีภาพ องค์กรจึงได้แบ่งระบบการดำเนินงานเป็น 5 ระบบ²⁴ ได้แก่

1. ระบบส่งเสริมและป้องกัน
2. ระบบงานพิทักษ์สิทธิ
3. ระบบช่วยเหลือและเยียวยา
4. ระบบงานระงับข้อพิพาททางเลือก
5. ระบบงานหลักประกันสิทธิ

จากระบบการดำเนินงาน 5 ระบบดังกล่าว โดยเฉพาะระบบงานพิทักษ์สิทธินั้นจะมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการที่รัฐจะต้องให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายอันรวมถึงผู้พิการทางสติปัญญาด้วย กล่าวคือ ระบบงานพิทักษ์สิทธิ มีหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือประชาชนกลุ่มเสี่ยงที่กำลังจะ ถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพ หรือผู้ที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการถูกละเมิดสิทธิ ด้วยการดำเนินการช่วยทางกฎหมายอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมเพื่อไม่ให้ตกเป็นผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรม โดยมีมาตรการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ไม่ว่าจะอายุเท่าไร เชื้อชาติอะไร รูปร่าง หน้าตาแบบไหน รวยหรือจน หรือผู้พิการ มนุษย์ทุกคนควรมีสิทธิเข้าถึงความยุติธรรมทุกคน โดยเท่าเทียม กรมคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ จึงได้จัดให้มีบริการต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรมแก่กลุ่มผู้เปราะบาง และด้อยโอกาส ที่เข้าไม่ถึงความยุติธรรม เช่น

²³ ปิติกาญจน์ สิทธิเดช, “กระบวนการยุติธรรมกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน,” วารสารกระบวนการยุติธรรม, เล่มที่ 1, ปีที่ 11, น.129 (2561).

²⁴ เพ็ญอ้าง, น.129.

บริการจัดล่ามภาษาต่างประเทศ และภาษามือที่เป็นล่ามมาตรฐานมีความรู้ในคำศัพท์ด้านกระบวนการยุติธรรม และสามารถแปลสารได้อย่างถูกต้อง²⁵

2.3 ขั้นตอนการดำเนินคดีอาญา

โดยปกติคดีอาญาจะเริ่มต้นเมื่อมีการกล่าวหาว่าได้มีการกระทำความผิดอาญา ซึ่งผู้กล่าวหาอาจเป็นเอกชนทั่วไป หรือเป็นเจ้าพนักงานของรัฐก็ได้²⁶

ในกรณีที่เอกชนเป็นผู้กล่าวหา เอกชนซึ่งเป็นผู้เสียหายอาจกล่าวหาต่อพนักงานของรัฐ อันเป็นการกล่าวหาโดยคำร้องทุกข์ หรือเอกชนผู้อื่นที่มีผู้เสียหายกล่าวหาต่อพนักงานของรัฐ อันเป็นการกล่าวหาโดยคำกล่าวโทษ หรือเอกชนผู้เสียหายอาจกล่าวต่อศาลโดยตรงเลยทีเดียว โดยไม่ผ่านเจ้าพนักงานของรัฐก็ได้ อันได้แก่การฟ้องคดีอาญาโดยผู้เสียหาย²⁷

ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยเราในปัจจุบัน การเริ่มคดีอาญาโดยเจ้าพนักงานของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นการเริ่มตามคำร้องทุกข์ หรือจะเป็นการเริ่มตามคำกล่าวโทษ หรือจะเป็นการเริ่มเองโดยพลการ จะมีการดำเนินการเป็นลำดับขั้นตอน กล่าวคือ โดยปกติเริ่มต้นด้วยการดำเนินการของพนักงานสอบสวนแล้วต่อด้วยการดำเนินการของพนักงานอัยการ กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยเราในปัจจุบันนั้น แบ่งแยกความรับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญาชั้นสอบสวน และฟ้องร้องออกจากกัน²⁸

ในต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศในยุโรปภาคพื้น (Europa/continental) อัยการเป็นผู้รับผิดชอบ ในการดำเนินคดีชั้นสอบสวนฟ้องร้อง กล่าวคือ การดำเนินคดีอาญาชั้นนี้ซึ่งเริ่มตั้งแต่มีการทราบว่ามีอาการกระทำความผิดเกิดขึ้นจนถึงการฟ้องร้องหรือไม่ฟ้องผู้ต้องหา นั้น เป็นกระบวนการเดียวที่แบ่งแยกไม่ได้ แม้ตำรวจมีอำนาจหน้าที่สอบสวนได้ แต่อำนาจหน้าที่ดังกล่าวไม่ใช่อำนาจหน้าที่ของตนเองหรืออำนาจหน้าที่พ้องกัน กับอำนาจหน้าที่ของอัยการ ฐานะในคดีอาญาดำรงเป็นเพียงองค์กรที่ทำหน้าที่สอบสวนของอัยการเท่านั้น ในกรณีที่ตำรวจเริ่มทำการ

²⁵ ปิติกาญจน์ สิทธิเดช, *อ้าวแล้ว เชิงอรรถที่ 13*, น.130-131.

²⁶ คณิต ฅ นคร, *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*, พิมพ์ครั้งที่ 10 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2564), น.61.

²⁷ *เพ็งอ้าว*, น.61.

²⁸ *เพ็งอ้าว*, น.61.

สอบสวนคดีเองขึ้นก่อน ดำรวจต้องรายงานสิ่งที่ทำไปให้อัยการทราบในโอกาสแรกที่จะกระทำได้ ดำรวจไม่มีอำนาจหน้าที่จะดำเนินการเองได้โดยลำพังจนเสร็จสิ้นการสอบสวน²⁹

ที่กล่าวมา ในประเทศยุโรปภาคพื้น การดำเนินคดีอาญาชั้นสอบสวนฟ้องร้องทั้งหมด อยู่ในความรับผิดชอบของพนักงานอัยการฝ่ายเดียว นั่น กรณีมิได้หมายความว่าพนักงานอัยการจะเป็นผู้สอบสวนคดีอาญาทุกคดีได้ด้วยตนเอง แต่หมายความว่าในกรณีจำเป็น และสมควรพนักงานอัยการสามารถที่จะเข้าไปควบคุมดูแลการสอบสวนคดีได้ทุกคดี กล่าวคือเมื่อพนักงานสอบสวนหรือตำรวจได้ทำการสอบสวนคดีได้ตามความจำเป็นในเบื้องต้นไปแล้ว พนักงานสอบสวนหรือตำรวจ จะต้องรายงานผลการดำเนินการที่กระทำไปแล้วนั้นให้พนักงานอัยการทราบในทันที เพื่อพนักงานอัยการ ทราบก็จะมีโอกาสพิจารณาว่าสมควรเข้าไปกำกับดูแลหรือเข้าไปดำเนินการต่อไป ด้วยตนเองหรือไม่ การดำเนินการสอบสวนคดีด้วยตนเองของพนักงานอัยการในประเทศในภาคพื้นยุโรปนั้น พนักงานอัยการจะ กระทำเฉพาะคดีที่ยุ่ยากซับซ้อนหรือคดีสำคัญๆเท่านั้น ส่วนคดีอาญาทั่วไป การปกติพนักงานอัยการจะปล่อยให้พนักงานสอบสวนหรือตำรวจเป็นผู้ดำเนินการสอบสวนคดีอาญาที่พนักงานในการสอบสวนด้วยตนเองจึงเป็นคดีอาญาพิเศษ (special crime)³⁰

จะเห็นได้ว่ากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทย แบ่งแยกความรับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญาดำรวจ และพนักงานอัยการ แยกออกจากกัน ในลักษณะที่เป็นคนละองค์กรอย่างชัดเจน มีกรอบการทำงานที่แยกออกจากกัน

อนึ่งขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งการสอบปากคำผู้เสียหายนั้นอยู่ในกระบวนการก่อนฟ้องคดี เพื่อเป็นการวางพื้นฐานในการที่จะวิเคราะห์ถึงปัญหาการสอบปากคำผู้เสียหายที่บพร่องทางสติปัญญา จึงจำต้องอธิบายให้ทราบถึงขั้นตอนการดำเนินคดีอาญา

ขั้นตอนการดำเนินคดีอาญามี 3 ขั้นตอน³¹ ดังนี้

2.3.1 กระบวนการก่อนฟ้องคดี

เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28 บัญญัติให้สิทธิทั้งผู้เสียหายและพนักงานอัยการเป็นผู้ฟ้องคดีได้ แต่กรณีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดีกฎหมายไม่ได้กำหนดเงื่อนไขก่อนฟ้องไว้ ดังนั้นกระบวนการก่อนฟ้องคดีของคดีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์จึงมีแต่

²⁹ คณิต ณ นคร, กฎหมายปริทรรศน์ใน “วารสารอัยการ”และอื่น ๆ, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2563), น.370.

³⁰ คณิต ณ นคร, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 16, น.62-63.

³¹ ณรงค์ ใจหาญ, หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 13 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2563), น.43.

เพียงการรวบรวมพยานหลักฐานและเขียนฟ้องให้ถูกต้องตามมาตรา 158 และยื่นต่อศาลที่มีอำนาจชำระคดีตามมาตรา 22, 24 เท่านั้น

สำหรับคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120 วางเงื่อนไขว่าต้องเป็นคดีที่ได้สอบสวนโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว พนักงานอัยการจึงสามารถยื่นฟ้องต่อศาลได้ ดังนั้นกระบวนการก่อนฟ้องคดีจึงมีดังนี้

2.3.1.1 ร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ กระบวนการนี้เป็นกระบวนการที่ทำให้เจ้าพนักงานของรัฐซึ่งอาจเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ หรือพนักงานสอบสวนทราบว่าได้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น

การร้องทุกข์ หมายถึง การที่ผู้เสียหายได้กล่าวหาต่อเจ้าพนักงานฝ่าย ปกครองหรือตำรวจ หรือพนักงานสอบสวนว่ามีผู้กระทำความผิดเกิดขึ้น จะรู้ตัวผู้กระทำความผิดหรือไม่ก็ตาม ซึ่งกระทำให้เกิดความเสียหายแก่ตน และการกล่าวหาอันมีเจตนาจะให้ผู้กระทำผิดได้รับโทษ (มาตรา 2(7))

ในคดีความผิดต่อส่วนตัว การร้องทุกข์มีความสำคัญต่อการดำเนินคดีของพนักงานอัยการ ทั้งนี้เพราะคำร้องทุกข์เป็นเงื่อนไขในการสอบสวนเฉพาะคดีความผิดส่วนตัว (มาตรา 121 วรรค 1) ดังนั้น ถ้าผู้เสียหายไม่ต้องการร้องทุกข์ พนักงานสอบสวนก็ไม่สามารถสอบสวนโดยชอบได้ และทำให้พนักงานอัยการไม่มีอำนาจฟ้องคดี เนื่องจากคดีนั้น ไม่ได้มีการสอบสวน (มาตรา 120)

การร้องทุกข์นั้นกฎหมายไม่จำกัดว่าต้องทำเป็นหนังสือ ผู้เสียหายอาจร้องทุกข์ด้วยวาจา ซึ่งเจ้าพนักงานจะบันทึกไว้ หรือทำเป็นหนังสือไปยื่นให้เจ้าพนักงานก็ได้ (มาตรา 123-124)

การกล่าวโทษ หมายถึง การที่บุคคลอื่นซึ่งไม่ใช่ผู้เสียหายได้กล่าวต่อเจ้าหน้าที่ว่ามีบุคคลรู้ตัวหรือไม่ก็ได้กระทำความผิดอย่างหนึ่ง (มาตรา 2 (8))

จะเห็นได้ว่าการกล่าวโทษแตกต่างจากการร้องทุกข์ตรงที่ว่าผู้กล่าวโทษต้องไม่ใช่ผู้เสียหาย และคำกล่าวโทษไม่จำเป็นต้องกล่าวด้วยเจตนาจะให้ผู้กระทำผิดได้รับโทษ อนึ่ง ในความผิดต่อส่วนตัวนั้นถ้ามีเพียงการกล่าวโทษไม่อาจทำให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนได้ (มาตรา 121 วรรคหนึ่ง)

2.3.1.2 การสืบสวน หมายความว่า การแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐาน ซึ่งพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจได้ปฏิบัติไปตามอำนาจและหน้าที่ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน และเพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิด (มาตรา 2 (10))

การสืบสวนเป็นอำนาจของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ที่จะดำเนินการสืบหาข้อเท็จจริงและหลักฐานต่างๆ เพื่อทราบว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำผิดและกระทำโดยวิธีการใด อย่างไร

นอกจากนี้ยังเป็นการสืบสวนเพื่อทราบว่าจะมีการกระทำผิดที่ใด เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน ดังนั้น การสืบสวนจึงเป็นการกระทำทั้งก่อนและหลังการกระทำผิด

2.3.1.3 การสอบสวน หมายความว่า การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำผิดมาฟ้องลงโทษ (มาตรา 2 (11))

ในบางประเทศ อำนาจสอบสวนอยู่ที่พนักงานอัยการ แต่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้แยกอำนาจสอบสวนกับฟ้องร้องให้อยู่กับองค์กรที่แยกจากกัน คือให้อำนาจสอบสวนอยู่กับพนักงานสอบสวน ซึ่งได้แก่ พนักงานฝ่ายปกครองและตำรวจ และสอบสวนในเขตอำนาจตามที่กฎหมายกำหนด (มาตรา 18, 19, 20) ส่วนพนักงานอัยการมีเพียงอำนาจสั่งฟ้องคดีและยื่นฟ้องต่อศาลเว้นแต่จะเป็นความผิดเกิดขึ้นนอกอาณาจักร ซึ่งเป็นอำนาจของอัยการสูงสุดหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย (มาตรา 20) หรือมีกฎหมายให้ร่วมสอบสวน เช่น การถามปากคำเด็ก ตามมาตรา 133 ทวิ มาตรา 134/2 การชันสูตรพลิกศพ ตามมาตรา 150 วรรคสาม และการทำสำนวนสอบสวนคดี ตามมาตรา 155/1 เป็นต้น

2.3.1.4 การสั่งคดี ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้อำนาจในการฟ้องหรือสั่ง ไม่ฟ้องแก่พนักงานอัยการเท่านั้น พนักงานสอบสวนแม้จะสามารถทำความเห็นเสนอพนักงานอัยการ พนักงานอัยการมีอิสระในการสั่งคดี โดยพิจารณาจากพยานหลักฐานในสำนวนที่พนักงานสอบสวนรวบรวมส่งมาให้

2.3.2 กระบวนการหลังฟ้องคดี

ภายหลังจากที่พนักงานอัยการหรือผู้เสียหายเป็นโจทก์ยื่นฟ้องต่อศาลชั้นต้นแล้ว ศาลชั้นต้นจะดำเนินการดังนี้ การตรวจฟ้อง การไต่สวนมูลฟ้อง การพิจารณา การพิพากษา การอุทธรณ์ และการฎีกา

2.3.3 กระบวนการชั้นบังคับคดี

เมื่อศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุด ไม่ว่าจะถึงที่สุดในศาลชั้นใด และคำพิพากษาได้ตัดสินให้ลงโทษจำเลยในคดีนั้น ต้องบังคับโทษ ดังนี้ โทษประหารชีวิต โทษจำคุกตลอดชีวิต โทษจำคุกมีกำหนดเวลา โทษกักขัง โทษปรับ โทษริบทรัพย์สิน

2.4 อำนาจของพนักงานสอบสวนในการรวบรวมพยานหลักฐาน

ในส่วนนี้จะกล่าวถึงอำนาจและหน้าที่ของพนักงานสอบสวน วิธีการในการสอบสวนผู้เสียหายหรือพยาน

2.4.1 ลักษณะของการสอบสวนคดีอาญา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (11) ได้บัญญัติให้ความหมายของ คำว่า “การสอบสวน” ว่าหมายถึงการรวบรวมพยานหลักฐาน และการดำเนินการทั้งหลายอื่นตาม บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อที่จะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ

สำหรับการสอบสวนคดีอาญานั้นมีลักษณะเป็นการรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ เช่น พยานบุคคล พยานวัตถุ เป็นต้น โดยพยานหลักฐานดังกล่าวต้องมีความเกี่ยวข้องกับความผิด เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริง หรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาให้พนักงาน อัยการฟ้องต่อศาลเพื่อลงโทษ อย่างไรก็ตาม การสอบสวนนั้นแตกต่างจากการสืบสวนตรงที่หาก เป็นการสอบสวนจะเป็นการรวบรวมพยานหลักฐาน แต่หากเป็นการสืบสวนจะเป็นการแสวงหา พยานหลักฐาน³²

2.4.2 การรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวน

พนักงานสอบสวนมีอำนาจหน้าที่โดยทั่วไปในการรวบรวมหลักฐานทุกชนิดเท่าที่ สามารถจะกระทำได้ เพื่อประสงค์ที่จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ กล่าวหาและเพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิด และพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา³³ (มาตรา 2 (11) มาตรา 131)

การรวบรวมพยานหลักฐานมีความหมายรวมถึงการสอบสวนปากคำผู้ต้องหา ผู้เสียหาย และพยานบุคคล การทำหลักฐานทางเอกสาร เช่น แผนที่เกิดเหตุ บันทึกการชี้ตัวผู้ต้องหา เป็นต้น³⁴

การรวบรวมพยานหลักฐานดังกล่าวอาจกระทำโดยพนักงานสอบสวนคนเดียวหรือ หลายคนในท้องที่หนึ่งหรือหลายท้องที่ซึ่งมีเขตอำนาจเหนือคดีนั้นตามนัยมาตรา 18,19 และ 20 หรือโดยพนักงานสอบสวนที่อื่นที่รับประเด็นตามนัยมาตรา 128 (2) หรือโดยพนักงานผู้อยู่ได้บังคับ บัญชาของพนักงานสอบสวนตามนัยมาตรา 128 (2) การรวบรวมพยานหลักฐานโดยเจ้าพนักงาน ดังกล่าวเป็นการสอบสวนทั้งสิ้น³⁵ ทั้งนี้การที่พนักงานสอบสวนจะทำเกิดความเป็นธรรมนั้นจะต้อง ใช้ดุลพินิจในการค้นหาพยานหลักฐานด้วยความระมัดระวัง หากพยานหลักฐานที่ได้มาไม่เป็น

³² ชนวัฒน์ พิสิฐจินดา, คำอธิบาย วิชา กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ดับบลิว ลีทิลบี คอนซัลแทนท์ จำกัด, 2563), น.72.

³³ ชัยเกษม นิตสิริ, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 2 สอบสวน, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2552), น.109.

³⁴ เพิ่งอ้าง, น.109.

³⁵ เพิ่งอ้าง, น.109-110.

กรรมแก่คู่กรณีแล้ว ผลการวินิจฉัยทางคดีของพนักงานอัยการและศาลก็จะเกิดความไม่เป็นธรรมด้วย³⁶

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1390/2522 ตามบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 บัญญัติให้พนักงานสอบสวนมีหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดโดยไม่คำนึงว่าจะเป็นหลักฐานที่พนักงานสอบสวนสืบหามาได้เอง หรือที่ผู้เสียหายหรือผู้ต้องหายื่นต่อพนักงานสอบสวนเพื่อเป็นพยาน หรือที่บุคคลภายนอกส่งมา ทั้งนี้ ก็เพื่อที่จะได้ทราบข้อเท็จจริง และพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา และเพื่อที่จะรู้ตัวผู้กระทำความผิด และพิสูจน์ให้เห็นความผิด

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าพนักงานสอบสวนจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดโดยไม่ว่าจะสืบหาได้เอง ผู้เสียหาย หรือผู้ต้องหายื่นต่อพนักงานสอบสวน หรือบุคคลภายนอกหามา กล่าวคือทุกอย่างให้มารวมไว้ในสำนวน

การดำเนินการดังกล่าวประการข้างต้น โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1) เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงแห่งพฤติการณ์ที่เกิดขึ้นว่า การกระทำนั้นเป็นความผิดอาญาหรือไม่ เช่น การที่ทรัพย์ของบุคคลหนึ่งหายไปนั้นเป็น เพราะเจ้าทรัพย์ทำหายเองหรือเป็นเพราะมีคนอื่นลักไป³⁷

2) เพื่อพิสูจน์ความผิด เช่น เมื่อฟังได้ว่าทรัพย์นั้นถูกลักไปแล้ว ก็พิจารณาจากพยานหลักฐานที่รวบรวมได้นั้นว่าผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ต้องหานั้น เป็นผู้กระทำความผิดนั้นหรือไม่³⁸

3) เพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ เช่น เมื่อฟังได้ว่านาย ก. เป็นผู้ต้องหาหลักทรัพย์ รายนี้จริงก็จัดการออกหมายเรียกตัวมาสอบในฐานะผู้ต้องหา แล้วดำเนินการส่งให้อัยการฟ้องต่อศาลต่อไป หากนายาหลบหนีหรือไม่มาตามหมายเรียกก็จัดการออกหมายจับเพื่อให้ได้ตัวมาส่งให้พนักงานอัยการฟ้องร้องต่อไป³⁹

2.5 การสอบปากคำผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย

การรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนที่จำเป็นต้องมีทุกคดี คือ การสอบปากคำบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา เช่น การสอบปากคำผู้เสียหายหรือบุคคลที่อาจ เป็นพยาน

³⁶ เมธา วาดีเจริญ, บทบาทของเจ้าพนักงานตำรวจในการสอบสวนคดีอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สูตรไพศาล, 2539), น.9.

³⁷ วีระ วัฒนชัยนันท์, การสอบสวนภาคปฏิบัติ เล่ม 1, ม.ป.ป. (ม.ป.พ., 2540), น.28-29.

³⁸ เพ็งอ้าง, น.28-29.

³⁹ เพ็งอ้าง.

ส่วนภาษาที่นำมาใช้ในการสอบปากคำให้เป็นภาษาไทย⁴⁰ หากผู้ถูกสอบปากคำไม่สามารถใช้ภาษาไทยได้ พนักงานสอบสวนต้องจัดหาล่ามให้ หรือหากไม่สามารถพูด หรือไม่สามารถได้ยิน หรือสื่อความหมายได้ พนักงานสอบสวนต้องจัดหาล่ามภาษามือให้ และผู้ทำหน้าที่ล่ามต้องสาบาน หรือปฏิญาณตนว่าจะทำหน้าที่โดยสุจริตใจ จะไม่เพิ่มเติมหรือตัดทอนสิ่งที่แปล และให้ล่ามลงลายมือชื่อในคำแปลนั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 13 มิฉะนั้น คำแปลจะรับฟังเป็นพยานหลักฐานไม่ได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 648/2562) แต่กรณีที่ชาวต่างประเทศซึ่งเข้าใจความหมายภาษาไทยก็ไม่ต้องจัดหาล่ามให้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1351/2558)

บุคคลที่ต้องถูกเรียกมาถามปากคำ คือ ผู้เสียหาย หรือพยาน ซึ่งการเรียกจะเรียกโดยออกหมายเรียกหรือไม่ก็ได้ และจะให้มาที่ไหน เวลาใดก็ได้⁴¹

ในการสอบสวนผู้เสียหายและพยานกฎหมายแยกออกได้เป็น 2 กรณี⁴² คือ (1) การสอบสวนผู้เสียหายและพยานโดยทั่วไป และ (2) การสอบสวนผู้เสียหายและพยานที่เป็นเด็ก

2.5.1 การสอบสวนผู้เสียหายและพยานกรณีทั่วไป

ตามมาตรา 133 กำหนดหลักเกณฑ์ในการสอบสวนผู้เสียหาย หรือพยานไว้ ดังนี้⁴³

2.5.1.1 อำนาจพนักงานสอบสวนในการออกหมายเรียก ตามมาตรา 133 เป็นการออกเรียกเพื่อให้ผู้รับหมายเรียกมาให้ถ้อยคำอันเป็นประโยชน์แก่คดีเพื่อการสอบสวน

2.5.1.2 กฎหมายไม่บังคับว่าการสอบปากคำบุคคลใดต้องมีการสาบาน หรือปฏิญาณตนเสียก่อน แต่ให้อำนาจเจ้าพนักงานที่จะจัดให้มีการนั้นก่อนได้เมื่อเห็นสมควร ฉะนั้นในการสอบสวนได้หากปรากฏว่าผู้ให้การมิได้สาบานหรือปฏิญาณตนการสอบสวนนั้นก็มิเสียไป (คำพิพากษาฎีกาที่ 614/2486)

ฉะนั้น พยานที่จะให้การในชั้นสอบสวนจึงต่างกับพยานที่เบิกความในชั้นศาลซึ่งจะต้องสาบานหรือปฏิญาณตนเสียก่อนเสมอ (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 112 ประกอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15)

2.5.1.3 ในการสอบสวนผู้เสียหายและพยานพนักงานสอบสวนจะต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ว่าด้วยพยานบุคคล อันได้แก่บทบัญญัติในมาตรา 232-237

2.5.1.4 บุคคลที่มาให้ถ้อยคำมีสิทธิตามรัฐธรรมนูญที่จะไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ตนเอง

⁴⁰ ชนวิทย์ พิสิฐจินดา, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 22*, น. 114.

⁴¹ คณิต ณ นคร, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 16*, น.512-513.

⁴² เพิ่งอ้าง, น.513.

⁴³ ชัยเกษม นิติสิริ, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 23*, น.120-121.

2.5.1.5 ข้อห้ามของพนักงานสอบสวน คือ ห้ามพูดตักเตือน พูดให้ท้อใจ ใช้กลอุบาย เพื่อไม่ให้เข้าให้ถ้อยคำซึ่งเขาอยากให้ออกด้วยความเต็มใจ

2.5.1.6 กรณีความผิดเกี่ยวกับเพศ ในการถามปากคำผู้เสียหายที่เป็นหญิงให้ใช้พนักงานสอบสวนซึ่งเป็น ผู้หญิงเป็นผู้สอบสวน เว้นแต่ผู้เสียหายยินยอมหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นไม่อาจให้พนักงานสอบสวนที่เป็นหญิงเป็นผู้สอบสวน แต่ทั้งนี้ผู้เสียหายอาจขอให้บุคคลใดอยู่ร่วมในการถามปากคำนั้นด้วยก็ได้ และให้บันทึกความยินยอมหรือเหตุจำเป็นนั้นไว้

2.5.2 การสอบสวนผู้เสียหายและพยานกรณีเป็นเด็ก

ในการสอบปากคำผู้เสียหายและพยานที่เป็นเด็กนั้นต้องปฏิบัติให้เป็นพิเศษสอดคล้องกับแนวคิดให้เด็กได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสม⁴⁴ ตามมาตรา 133 ทวิ

จากมาตรา 133 ทวิ จะเห็นได้ว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้ปรับปรุงกระบวนการถามปากคำเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี ไม่ว่าจะบุคคลดังกล่าวนั้นจะเป็นผู้เสียหาย พยานบุคคล หรือผู้ต้องหา และได้กำหนดวิธีการดังกล่าว ในกระบวนการที่มีการสอบปากคำ โดยเหตุผลอันเป็นที่มาของการแก้ไขกระบวนการสอบปากคำ เด็กที่มีอายุไม่เกิน 18 ปี ในชั้นสอบสวน และในชั้นพิจารณา นั้น ก็เพื่อ อนุวัติให้เป็นไปตาม อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 12 ซึ่ง รัฐมีหน้าที่ต้องเปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้องกับตน และต้องมีบุคคลที่เข้าใจเด็กรับฟังความคิดเห็นของเขาด้วย เหตุผลประการต่อมาที่เพราะกระบวนการสอบปากคำพยานในทั้งชั้นสอบสวน และ ในชั้นพิจารณามีลักษณะเป็นการใช้ภาษาทางกฎหมาย และมุ่งตรวจสอบความถูกต้องแท้จริงของคำให้การ โดยเปิดโอกาสให้ ความสามารถซักค้านพยานได้อย่างเต็มที่ เหตุผลประการสุดท้าย ในชั้นพิจารณา หรือ ในการสอบสวนบางกรณี เด็กจะต้องเผชิญกับผู้ต้องหา หรือ จำเลยที่ประทุษร้ายตน หรือต้องให้การต่อหน้าประชาชน ซึ่งทำให้เด็กอาจเกิดความตื่นกลัวและข้อเท็จจริงเปิดเผยในที่สาธารณะอาจทำให้เด็กเสียชื่อเสียงได้⁴⁵

มาตรา 133 ทวิ นั้น เป็นมาตรการที่ให้ความคุ้มครอง เด็กอายุไม่เกิน 18 ปี ซึ่งเป็นผู้เสียหาย มีรูปแบบของการให้ความคุ้มครองตามแนวของกฎหมายอังกฤษ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และสหรัฐอเมริกา เป็นต้น โดยมุ่งให้ความคุ้มครองผู้เสียหายซึ่งเป็นเด็กที่ได้รับการประทุษร้ายทางเพศ หรือการค้าหญิงและเด็ก ดังนั้น กระบวนการที่กำหนดขึ้น จึงมุ่งให้ความคุ้มครองไม่ให้เด็กต้องมีความตื่นเต้น ตกใจ หรือเกิดความกลัว เพราะต้องเผชิญหน้ากับผู้ต้องหาหรือจำเลย หรือการที่ต้องให้การในห้องพิจารณาคดีซึ่งมีทั้งคู่ความ ประชาชนเข้าฟัง รวมทั้งไม่ต้องให้การซ้ำ ในเรื่องที่คุณได้รับการประทุษร้ายอันเป็นการตอกย้ำความเจ็บปวดให้แก่ผู้เสียหายที่เป็นเด็ก วิธีการที่กำหนดไว้

⁴⁴ คณิต ฒ นคร, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 16*, น.514.

⁴⁵ ณรงค์ ใจหาญ, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 21*, น.370.

ตามมาตรา 133 นี้ มีลักษณะเป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญคุ้มครองเด็ก ไม่ว่าจะเป็นการสอบปากคำในชั้นสอบสวน โดยในการสอบปากคำเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปีนี้ กำหนดให้ทำในสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับเด็ก และเป็นสัดส่วน เพื่อไม่ให้เผชิญหน้ากับผู้ต้องหา หรือจำเลย หรือประชาชนทั่วไป นอกจากนี้ให้มีนักจิตวิทยา หรือ นักสังคมสงเคราะห์ ร่วมในการสอบปากคำในชั้นสอบสวน โดยจะเป็นผู้ถามในคำถามที่อาจทำให้เด็กได้รับความกระทบกระเทือนต่อจิตใจ⁴⁶

2.6 การจัดให้ผู้เสียหายชี้ตัวผู้ต้องหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย

ในอดีต พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจผู้จับกุมผู้กระทำความผิด หรือพนักงานสอบสวน ต่างก็จัดให้ผู้เสียหายหรือพยานต้องทำการยืนยันตัวผู้กระทำความผิด หรือชี้ตัวผู้ต้องหา ในลักษณะให้เผชิญหน้ากันตรง ๆ ต่างฝ่ายต่างสามารถเห็นหน้ากันได้ ซึ่งถือว่าการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม เพราะบางครั้งผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นบุคคลที่มีจิตใจเปราะบางอ่อนไหว การที่ต้องประสบเคราะห์กรรมที่เป็นพบเห็นเหตุการณ์ที่ผู้กระทำความผิดกระทำต่อตนเองด้วยความเหี้ยมโหดหรือทารุณโหดร้าย ซึ่งได้กระทำให้เกิดความเจ็บปวดบอบช้ำต่อจิตใจมาครั้งหนึ่งแล้ว ในขณะที่ถูกกระทำด้วยตนเอง แต่กระบวนการยุติธรรมกลับบังคับให้ต้องทำการยืนยันหรือชี้ตัวกัน ในลักษณะเผชิญหน้าในระยะใกล้อีก เท่ากับเป็นการซ้ำเติมให้ผู้เสียหายได้รับความกระทบกระเทือนใจซ้ำสองอีกครั้งหนึ่งโดยไม่สมควร⁴⁷

ในการจัดให้ผู้เสียหายชี้ตัวผู้ต้องหา สามารถแยกออกได้เป็น 2 กรณี คือ (1) การจัดให้ผู้เสียหายชี้ตัวผู้ต้องหา ตามมาตรา 133 วรรคห้า และ (2) การจัดให้ผู้เสียหายที่เป็นเด็กชี้ตัวผู้ต้องหา ตามมาตรา 133 ตรี

2.6.1 การจัดให้ผู้เสียหายชี้ตัวผู้ต้องหา ตามมาตรา 133 วรรคห้า

ตามมาตรา 133 วรรคห้า เป็นวิธีการปฏิบัติที่มุ่งคุ้มครองผู้เสียหายหรือพยานที่รู้เห็นเหตุการณ์ ที่จะต้องเผชิญหน้ากับผู้กระทำความผิด หรือผู้ต้องหาในขณะที่ชี้ตัว เพราะผู้เสียหายอาจมีความกลัว หรือเป็นอันตรายจากการที่ต้องมาชี้ตัว ซึ่งกระบวนการชี้ตัวนั้นอาจกระทำในชั้นหลังการจับกุมเพื่อให้ทราบว่ามีผิดตัวแน่แล้วจึงดำเนินการในฐานะผู้ต้องหาต่อไป หรือกระทำในชั้นสอบสวนที่มีการชี้ตัวผู้ต้องหา ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องหาเห็นผู้เสียหายหรือพยาน⁴⁸

⁴⁶ ณรงค์ ใจหาญ, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 21*, น.369-370.

⁴⁷ ธานิส เกศพิทักษ์, *คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1*, พิมพ์ครั้งที่ 12 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2558), น.379.

⁴⁸ ณรงค์ ใจหาญ, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 21*, น.384.

ตามมาตรา 133 วรรคห้า กำหนดหลักเกณฑ์ในการชี้ตัวผู้ต้องหา ดังนี้⁴⁹

2.6.1.1 กฎหมายกำหนดให้ปฏิบัติแก่ผู้เสียหายหรือพยาน โดยไม่มีข้อจำกัดในเรื่องเพศหรืออายุของผู้เสียหายหรือพยานเหมือนกรณีตามมาตรา 133 ตรี โดยจะนำมาใช้กับผู้เสียหายหรือพยานทุกคน แต่ต้องมีเหตุจำเป็นซึ่งเหตุจำเป็นนี้ หมายถึงเหตุจำเป็นเพื่อรักษาความปลอดภัยของผู้ชี้ เนื่องจากกรณีชี้ตัวผู้ถูกชี้ตัวอาจจำนำผู้ชี้ได้และอาจมีผลต่อการที่ผู้ชี้จะถูกประทุษร้ายต่อไป

2.6.1.2 การป้องกันมิให้ผู้เสียหายหรือพยานได้รับความปลอดภัย คือการจัดให้ชี้ตัวในสถานที่ที่เหมาะสม และมีให้ผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องหาเห็นผู้ชี้ แต่ไม่จำเป็นต้องบันทึกด้วยภาพและเสียงซึ่งอาจถ่ายทอดได้อย่างต่อเนื่อง และไม่จำเป็นต้องมีนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ที่พยานร้องขอและพนักงานอัยการเข้าร่วมในการชี้ตัวด้วย

2.6.1.3 ข้อยกเว้นของมาตรา 133 วรรคห้า คือการที่ผู้เสียหายหรือพยานยินยอมที่จะชี้ตัวโดยเผชิญหน้ากับผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องหา แต่การให้ความยินยอมนั้นจะต้องมีการบันทึกไว้ในสำนวน

2.6.2 การจัดให้ผู้เสียหายที่เป็นเด็กชี้ตัวผู้ต้องหาตามมาตรา 133 ตรี

การชี้ตัวผู้ต้องหาสำหรับเด็กที่ต้องบัญญัติไว้อย่างเป็นพิเศษด้วยเหตุผลเพื่อมิให้เกิดความกลัวซึ่งจะทำให้การค้นหาความจริงในคดีอาญามีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น⁵⁰

ตามมาตรา 133 ตรี กำหนดหลักเกณฑ์ในการชี้ตัวผู้ต้องหากรณีผู้เสียหายเป็นเด็ก ดังนี้

2.6.2.1 กรณีพนักงานสอบสวนจัดให้ผู้เสียหายหรือพยานซึ่งเป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี ชี้ตัวบุคคลใด (มาตรา 133 ตรี วรรคหนึ่ง) โดยให้มีการชี้ตัวบุคคลในสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับเด็ก สถานที่นั้นต้องสามารถป้องกันมิให้บุคคลซึ่งจะถูกชี้ตัวนั้นเห็นตัวเด็ก ต้องจัดให้มีนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอ และพนักงานอัยการร่วมอยู่ด้วยในการชี้ตัวบุคคลนั้น เว้นแต่มีเหตุจำเป็นไม่อาจหาหรือรอบุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ และเด็กไม่ประสงค์จะให้มิหรือรอบุคคลดังกล่าวต่อไป ทั้งนี้ให้พนักงานสอบสวนบันทึกเหตุดังกล่าวไว้ในสำนวนการสอบสวนด้วย

2.6.2.2 กรณีพนักงานสอบสวนจัดให้มีการชี้ตัวผู้ต้องหาที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี (มาตรา 133 ตรี วรรคสอง) ต้องจัดให้มีการชี้ตัวผู้ต้องหาในสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับเด็ก โดยที่สถานที่นั้นต้องสามารถป้องกันมิให้ผู้ต้องหาที่เป็นเด็กนั้นเห็นตัวบุคคลที่จะทำการชี้ตัว

⁴⁹ ณรงค์ ใจหาญ, *อ่างแล้ว เจริญธรรมที่ 21*, น.384-385.

⁵⁰ คณิต ณ นคร, *อ่างแล้ว เจริญธรรมที่ 16*, น.516.

2.7 การสืบพยานที่เหมาะสมกับบุคคลบางประเภทตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย

2.7.1 กรณีศาลเห็นสมควรสืบพยานด้วยวิธีพิเศษตามมาตรา 172 วรรคสาม

มาตรา 172 วรรคสาม ได้มีการกำหนดให้ศาลพิเคราะห์ถึงเงื่อนไขในการที่ศาลจะใช้ดุลพินิจกำหนดวิธีการสืบพยานพิเศษโดยไม่ให้พยานเผชิญหน้าโดยตรงกับจำเลยก็ได้เมื่อศาลได้พิเคราะห์ถึง

(1) เพศ อายุ ฐานะ สุขภาพอนามัย และภาวะแห่งจิตพยาน หรือ

(2) ความเกรงกลัวที่พยานมีต่อจำเลย

เงื่อนไขทั้งสองข้อดังกล่าวเป็นเงื่อนไขที่แยกกัน เพราะกฎหมายใช้คำว่า “หรือ” จึงหาใช่เป็นเงื่อนไขที่ต้องประกอบกันครบถ้วนเป็นองค์ประกอบไม่ ดังนั้น แม้กรณีตามข้อเท็จจริงเพียงเข้าเงื่อนไขข้อหนึ่งข้อใด ศาลย่อมมีดุลพินิจที่จะใช้วิธีการสืบพยานตามมาตรา 172 วรรคสามได้แล้ว กล่าวคือ แม้บุคคลที่เป็นพยานซึ่งต้องเผชิญหน้ากับจำเลยในห้องพิจารณาจะมีใช้บุคคลประเทศที่มีเพศ อายุ ฐานะ สุขภาพอนามัย และภาวะแห่งจิตที่เปราะบางอ่อนแอ หากแต่เป็นบุคคลธรรมดาทั่วไป ซึ่งไม่เข้าเกณฑ์เป็นบุคคลที่มีสภาพจิตใจเปราะบางก็ตามข้อ (1) แต่ปรากฏว่าจำเลยเป็นบุคคลที่มีอิทธิพล มีชื่อเสียงโด่งดัง เป็นอาชญากรรมเหี้ยมโหดก่อคดีสะเทือนขวัญ เป็นที่สะทกสะท้านนำหวาดหวั่นแก่บุคคลทั่วไป กรณีเช่นนี้ก็อาจเข้าเงื่อนไขตามข้อ (2) ที่ศาลอาจพิเคราะห์ถึงความเกรงกลัวที่พยานมีต่อจำเลยและใช้ดุลพินิจสั่งให้ใช้วิธีการสืบพยานพิเศษตามมาตรา 172 วรรคสาม เพื่อหลีกเลี่ยงไม่ให้พยานต้องเผชิญหน้าโดยตรงกับจำเลยก็ได้⁵¹

2.7.2 กรณีกฎหมายบังคับให้ศาลต้องใช้วิธีการสืบพยานเด็กสำหรับการสืบพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี

บทบัญญัติมาตรา 172 ตรี เป็นวิธีการสืบพยานที่ให้ศาลใช้กับการสืบพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปี โดยให้ศาลจัดสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับเด็ก ส่วนการสืบพยานหากศาลเป็นผู้ถามเอง อาจถามผ่านนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ตามมาตรา 172 ตรี วรรคหนึ่ง (1) ส่วนคู่ความถามให้ถาม ถามค้ำ หรือถามดิงผ่านจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ตามมาตรา 172 ตรี วรรคหนึ่ง (2)

วิธีการถามพยานที่เป็นเด็กที่ศาลมีดุลพินิจอาจเลือกปฏิบัติตามอนุมาตรา (1) หรือ (2) นั้น มีข้อแตกต่างอันเป็นสาระสำคัญ คือ ถ้าศาลเลือกที่จะปฏิบัติตามอนุมาตรา (1) โดยศาลเป็นผู้ถามพยานเองนั้น ศาลจะถามพยานด้วยตนเองหรือจะถามผ่านนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ก็ได้ แต่ถ้าศาลเลือกที่ปฏิบัติตามอนุมาตรา (2) โดยให้คู่ความเป็นผู้ถาม ไม่ว่าจะเป็นการซักถาม ถาม

⁵¹ชานิส เกศวพิทักษ์, *อ้างแล้ว* เชนอรรถที่ 37, น. 256.

ค้าน หรือถามดังกี่ตาม กฎหมายบังคับว่าคู่ความต้องถามผ่านนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ เท่านั้น คู่ความจะใช้คำถามตรงต่อพยานเหมือนกรณีศาลเป็นผู้ถามเองตามอนุมาตรา (1) ไม่ได้ ดังนั้น หากศาลเลือกปฏิบัติตามอนุมาตรา (2) โดยให้คู่ความเป็นผู้ถามพยาน ศาลย่อมอยู่ในบังคับ ต้องให้คู่ความถามผ่านนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์เท่านั้น ศาลจะให้พยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปีเบิกความตอบคำถามตรงของคู่ความไม่ได้⁵²

2.8 ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการสอบปากคำผู้เสียหายที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

2.8.1 ประเด็นปัญหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยในกระบวนการก่อนฟ้องคดี

จากที่กล่าวไปข้างต้นจะพบว่าตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยในกระบวนการก่อนฟ้องคดีนั้น ได้มีการกำหนดการสอบปากคำผู้เสียหาย ไว้เฉพาะ 2 ประการ กล่าวคือ กรณีที่ผู้เสียหายเป็นบุคคลปกติทั่วไป มาตรา 133 และกรณีที่ผู้เสียหายเป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี มาตรา 133 ทวิ ทั้งนี้ในการจัดให้ผู้เสียหายชี้ตัวผู้ต้องหา กำหนดไว้เฉพาะ 2 ประการ คือ การจัดให้ผู้เสียหายชี้ตัวผู้ต้องหา ตามมาตรา 133 วรรคห้า และการจัดให้ผู้เสียหายที่เป็นเด็กชี้ตัวผู้ต้องหา ตามมาตรา 133 ตริ อย่างไรก็ตามสังคมมนุษย์ย่อมมีความหลากหลาย แม้โดยกายภาพมนุษย์เราอาจไม่มีความแตกต่างกัน มองผิวเผินเหมือนคนปกติโดยทั่วไป แต่มนุษย์บางคนอาจมีความบกพร่องทางสติปัญญาก็เป็นได้ ผู้บกพร่องทางสติปัญญานี้อาจตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมอันเนื่องมาจากความบกพร่องทางสติปัญญา อันเป็นคำที่นำมาใช้แทนคำว่า “ปัญญาอ่อน” เนื่องจากคำเดิมให้ความรู้สึกในเชิงลบ เรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า “Intellectual Disability” หรือ “Intellectual Developmental Disorder” หรือ “Mental Retardation”⁵³ เป็นบุคคลที่อาจตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม (Victimology) ได้ไม่ว่าจะเป็นเหยื่ออาชญากรรมที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับอาชญากร (Unrelated Victims) กล่าวคือ ผู้เสียหายที่บกพร่องทางสติปัญญานั้นเป็นเหยื่อที่ไม่มีความสัมพันธ์ในทางใด ๆ กับอาชญากร แต่เป็นเพียงผู้รับเคราะห์จากอาชญากรเท่านั้น ทั้งนี้ผู้เสียหายที่บกพร่องทางสติปัญญานั้นยังเป็นเหยื่อที่มีความอ่อนแอในทางชีวภาพ (Biologically Weak Victims) เป็นความอ่อนแอในสภาพของสติปัญญา⁵⁴ ซึ่งส่งผลให้ผู้กระทำความผิดมีความคิดที่จะกระทำร้ายต่อผู้เสียหายนั้น

⁵² ชานิส เกศวพิทักษ์, *อ้างแล้ว* *เชิงอรรถที่ 37*, น.263.

⁵³ สถาบันราชานุกูล, “ภาวะบกพร่องทางสติปัญญา,” สืบค้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2564, จาก <https://th.rajanakul.go.th/preview-4002.html>

⁵⁴ อัจฉริยา ชูตินันท์, *อาชญาวิทยา และทัณฑวิทยา*, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2561), น.89-91.

ผู้บกพร่องทางสติปัญญาถือเป็นผู้มีความพิการ ประเภทที่ 5 ตามประกาศกระทรวงการ
พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เรื่อง ประเภทและหลักเกณฑ์ความพิการ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.
2555 อาศัยอำนาจตามความแห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ

หากพิจารณาคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5922/2562 จากข้อเท็จจริงของคำพิพากษาศาลฎีกา
ฉบับนี้ พบว่าผู้เสียหายอายุ 20 ปี ยังเป็นผู้บกพร่องทางสติปัญญามีระดับสติปัญญาเท่ากับ 61 ซึ่งต่ำ
กว่าบุคคลปกติ ถือได้ว่าผู้เสียหายในคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้เป็นผู้บกพร่องทางสติปัญญาในระดับ
เล็กน้อย และมีความสามารถเทียบเท่ากับเด็กอายุ 9-11 ปีเท่านั้น หรือจะเรียกได้ว่า ถึงแม้เขาจะโตแต่
สมองเขาเป็นเด็ก การใช้วิธีการสอบปากคำผู้เสียหายที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ด้วยวิธี
เดียวกับการสอบปากคำบุคคลทั่วไป จึงอาจไม่มีความเหมาะสมกับสถานะความเป็นจริงของ
ผู้เสียหายลักษณะนี้

เมื่อเกิดคดีอาญาเกิดขึ้นเรื่องหนึ่ง ย่อมเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนมีอำนาจหน้าที่
โดยทั่วไปในการรวบรวมหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะกระทำได้ เพื่อประสงค์ที่จะทราบ
ข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหาและเพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิด
และพิสูจน์ให้เห็น ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา⁵⁵ (มาตรา 2 (11) มาตรา 131)
การรวบรวมพยานหลักฐานย่อมมีความหมายรวมถึงการสอบสวนปากคำผู้เสียหายและพยานบุคคล
การชี้ตัวผู้ต้องหา ในการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานต้องทำการรวบรวมพยานหลักฐาน และ
รายละเอียดของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้มากที่สุด นำมาวิเคราะห์ถึงเหตุผลความน่าเชื่อถือของกันและ
กันว่ามีความเป็นเหตุผลเชื่อมโยงสอดคล้องกันได้อย่างถูกต้อง⁵⁶ โดยการรวบรวมหลักฐานย่อม
เป็นไปหลักตรวจสอบค้นหาความจริง (Examination Principle) เมื่อการดำเนินคดีอาญาในชั้น
สอบสวนมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ถ้าในชั้นก่อนการพิจารณาของ
ศาลนี้มีการดำเนินการมาอย่างบกพร่องแล้ว ในชั้นพิจารณาของศาลก็อาจแก้ไขอะไรไม่ได้มากนัก
ผลที่ติดตามมาก็คือความเป็นธรรมในกระบวนการยุติธรรมอาจไม่เกิดขึ้น ด้วยเหตุนี้เองการดำเนิน
คดีอาญาในชั้นสอบสวนจึงจะต้องทำการค้นหาความจริงของคดีให้มีความถูกต้องและชอบธรรม
เป็นอดีที่สุด⁵⁷ แต่การที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติไว้เพียงการสอบปากคำ
หรือการนำชี้ตัวผู้ต้องหาไว้เพียงสำหรับบุคคลทั่วไปไม่มีวิธีการสำหรับผู้บกพร่องทางสติปัญญา เห็น
ได้ว่าหลักตรวจสอบค้นหาความจริง (Examination Principle) ย่อมมีความบกพร่องอยู่ในตัวไม่อาจ

⁵⁵ ชัยเกษม นิตสิริ, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 23*, น.109-110.

⁵⁶ จักรพงษ์ วัฒนวานิช, *หลักและทฤษฎีการสอบสวน*, พิมพ์ครั้งที่ 6 (กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2563), น.150.

⁵⁷ *เพิ่งอ้าง*, น.151.

เกิดประสิทธิภาพในหลักนี้ขึ้นจริงได้ ส่งผลให้ไม่บรรลุดัตุประสงค์เพื่อให้รู้ถึงข้อเท็จจริง และ
สิ่งแวดล้อมซึ่งสามารถเชื่อมโยงกับเหตุการณ์ด้วยความมีเหตุมีผล และเป็นธรรมได้

จากที่กล่าวข้างต้นจึงถือได้ว่าขัดกับหลักความเสมอภาค (equality) เป็นมนทัศน์ซึ่ง
เรียกร้องต่อรัฐที่จำต้องให้ความยุติธรรมต่อบังเจกบุคคลทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน กล่าวคือให้ความ
เสมอภาคตามกฎหมาย (equality before the law) ความเสมอภาคในทางกฎหมาย จึงไม่ใช่ความ
เสมอภาคในทางข้อเท็จจริง เพราะเป็นไปได้ว่าบุคคลทุกคนจะมีข้อเท็จจริงในชีวิตอย่างเดียวกัน
ได้ เนื่องจากธรรมชาติของมนุษย์มีความหลากหลายและแตกต่างกันโดยสภาพ⁵⁸ ไม่ใช่ว่าการ
ดำเนินการทุกสิ่งทุกอย่างต้องทำเหมือนกันทั้งหมด แต่เป็นไปตามคำกล่าวของ Hart ที่ได้กล่าวไว้
ในหนังสือ The Concept of Law ว่า “Treat like cases alike and treat different cases differently” ซึ่ง
หมายความว่า “สิ่งที่เหมือนกัน ต้องได้รับการปฏิบัติที่เหมือนกัน สิ่งที่แตกต่างกันต้องได้รับการปฏิบัติที่
แตกต่างกัน”⁵⁹ เมื่อผู้บงการทางสติปัญญาไม่ได้มีลักษณะคั่งคนปกติทั่วไปการได้รับความเสมอ
ภาคย่อมต้องมีการให้ความสำคัญไว้อย่างเฉพาะ ไม่อาจให้ความเสมอภาคโดยใช้วิธีการคั่งคนทั่วไป
ได้ แต่ต้องเป็นความเสมอภาคตามกฎหมาย ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบันได้มี
การให้ความคุ้มครองสิทธิคนพิการอันเป็นไปตามหลักความเสมอภาคปรากฏในมาตรา 27⁶⁰ วรรค
สาม วรรคสี่ และมาตรา 71⁶¹ วรรคสาม แต่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฉบับไม่มี
บทบัญญัติให้ความเสมอภาคเกิดขึ้นได้จริง

⁵⁸ อานนท์ มาเม้า, *อ้างแล้ว* เชนอร์รถที่ 7, น.72.

⁵⁹ มานิตย์ จุมปา, *อ้างแล้ว* เชนอร์รถที่ 6, น.116-117.

⁶⁰ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 มาตรา 27

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา
เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคลฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทาง
ศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ หรือเหตุอื่นใดจะ
กระทำมิได้

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพได้
เช่นเดียวกับบุคคลอื่น หรือเพื่อคุ้มครองหรืออำนวยความสะดวกให้แก่เด็ก สตรี ผู้สูงอายุคนพิการ หรือ
ผู้ด้อยโอกาส ย่อมไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม

⁶¹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 มาตรา 71

รัฐพึงให้ความช่วยเหลือเด็ก เยาวชน สตรีผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ยากไร้และผู้ด้อยโอกาส ให้สามารถ
ดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ และคุ้มครองป้องกันมิให้บุคคลดังกล่าวถูกใช้ความรุนแรงหรือปฏิบัติอย่างไม่เป็น
ธรรม รวมตลอดทั้งให้การบำบัดฟื้นฟูและเยียวยาผู้ถูกกระทำการดังกล่าว

ประเทศไทยของเราใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public Prosecution) ซึ่งเป็นหลักการว่ารัฐเป็นผู้เสียหายต่อการที่มีผู้กระทำความผิดทุกคดี และมีหน้าที่ดำเนินคดีอาญาโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ เนื่องจากการกระทำความผิดเป็นการกระทำความเสียหายต่อสังคม และทำลายความสุขของส่วนรวมซึ่งรัฐมีหน้าที่ปกป้องรักษา⁶² ดังนั้นเมื่อเกิดความเสียหายต่อผู้ที่บกพร่องทางสติปัญญาแล้ว เมื่อพนักงานสอบสวนจะทำการสอบปากคำหรือกรณีที่มีการจัดให้ผู้เสียหายชี้ตัวผู้ต้องหา ก็สมควรให้มีวิธีการที่เหมาะสมกับผู้บกพร่องทางสติปัญญา ที่จะเป็นไปได้ตามที่หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ รัฐก็จำเป็นต้องทำการปกป้องรักษาผู้ถูกกระทำความผิด โดยการจัดให้มีกระบวนการที่เหมาะสมกับความบกพร่องทางสติปัญญาจึงสมควรที่รัฐจะต้องกระทำ

หากพิจารณาตาม มาตรา 133 ทวิ และตามมาตรา 133 ตริ ซึ่งกำหนดถึงวิธีการสอบปากคำสำหรับเด็ก และการจัดให้ผู้เสียหายที่เป็นเด็กชี้ตัวผู้ต้องหา นับว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยซึ่งได้มีการแก้ไขเรื่อยมา ให้ความสำคัญกับการคุ้มครองผู้เสียหายที่เป็นเด็ก เพื่อให้เป็นไปตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child หรือ CRC) ข้อ 12 เนื่องจากเด็กอายุไม่เกิน 18 ปีนั้นยังมีความคิดความอ่านต่างกับผู้ใหญ่ มีความกังวลและความกลัว เมื่อต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม การบัญญัติมาตรา 133 ทวิ และตามมาตรา 133 ตริ นับว่าเป็นการสอดคล้องกับสถานะความจริงในเรื่องอายุ ความคิด ความอ่านของบุคคลที่อายุเพียงเท่านี้ แต่ในทางกลับกัน จากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5922/2562 เป็นการยืนยันว่า การสอบปากคำผู้เสียหายที่บกพร่องทางสติปัญญาไม่มีวิธีการคุ้มครองบุคคลเช่นว่านี้ไว้เป็นการเฉพาะ การสอบปากคำโดยทั่วไปกับบุคคลเช่นว่านี้ ด้วยความเคารพผู้ศึกษามองว่าย่อมเป็นการไม่เหมาะสมอย่างยิ่งอันขัดกับสภาพสถานะทางสติปัญญาของเขา

การที่ไม่มีกระบวนการที่เหมาะสมย่อมเป็นการไม่อนุวัติตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ในฐานะแม่บทของสิทธิมนุษยชน อันปรากฏอยู่ในข้อ 7 เกี่ยวกับสิทธิในความเสมอภาคตามกฎหมาย และสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใด ๆ หลักความเสมอภาค (Equality) และการไม่เลือกปฏิบัติ (Non-discrimination) ถือได้ว่าเป็นแนวทางปฏิบัติที่สำคัญ⁶³ แม้บุคคลจะมีความบกพร่องทางสติปัญญาแต่ย่อมมีสิทธิและเสรีภาพเท่าเทียมกันดังบุคคลทั่วไป ด้วยการที่รัฐจะต้องออกกฎหมายหรือดำเนินนโยบายเพื่อให้สิทธิมนุษยชนที่ทุกคนพึงได้รับได้เกิดขึ้นจริง และเป็นการไม่อนุวัติตาม “อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ” (Convention on the Rights of Persons with Disabilities ,CRPD)

⁶² ณรงค์ ใจหาญ, *อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 21*, น.33.

⁶³ แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ประเทศไทย, *สิทธิมนุษยชน...ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์*, ม.ป.ป. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ประเทศไทย, 2555), น.18.

ในที่นี้บทบัญญัติในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการที่กระบวนการสอบสวนยังไม่อนุวัติให้เป็นไปตามคือ ข้อ 13 การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม อย่างมีประสิทธิภาพสำหรับคนพิการบนพื้นฐานที่เท่าเทียมกับคนอื่นซึ่งรวมถึงการให้ความช่วยเหลือในกระบวนการพิจารณาและความช่วยเหลือที่เหมาะสม ในฐานะที่เป็นพยานในกระบวนการพิจารณาทางกฎหมายทั้งปวง รวมทั้งขั้นตอนในการสอบสวนและกระบวนการเบื้องต้นอื่นๆ ส่งผลให้เกิดความเสียเปรียบทางสังคมของคนพิการซึ่งก่อให้เกิดการเลือกปฏิบัติ และขัดขวางการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการอีกด้วย เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นส่งผลให้บุคคลได้รับความเสียหาย ผู้เสียหายในคดีอาญาและเหยื่ออาชญากรรมจะต้องได้รับการยอมรับและได้รับการปฏิบัติอย่างเหมาะสมกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตามปฏิญญาว่าด้วยหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจไม่ถูกต้อง (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power) ในเรื่องการสอบสวนเกี่ยวข้องกับประการที่ 1 การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม (Access to Justice and Fair Treatment) เพื่อให้ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม มีสิทธิเรียกร้องผ่านกระบวนการยุติธรรม โดยต้องจัดให้ผู้เสียหายได้รับบริการช่วยเหลืออย่างเหมาะสมตามสมควร ตั้งแต่เริ่มต้นคดีจนถึงสิ้นสุดกระบวนการทางกฎหมาย ดังนั้นการที่ไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการสอบสวนสำหรับผู้บกพร่องทางสติปัญญาไว้เป็นการเฉพาะนับว่าประเทศไทยในฐานะสมาชิกขององค์การสหประชาชาติมิได้นำไปปฏิบัติทำให้กลไกในกระบวนการยุติธรรมทางอาญายังคงมีความบกพร่อง ส่งผลเสียต่อการพัฒนาและยกระดับการคุ้มครองสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมและผู้เสียหาย

การสอบปากคำหรือการจัดให้ผู้เสียหายชี้ตัวผู้ต้องหากรณีผู้เสียหายที่บกพร่องทางสติปัญญาโดยวิธีการทั่วไปไม่อาจประกันการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างมีประสิทธิภาพสำหรับผู้บกพร่องทางสติปัญญาบนพื้นฐานที่เท่าเทียมกับบุคคลอื่น กระบวนการจึงไม่ที่เหมาะสมตามสภาวะความบกพร่องทางสติปัญญา เช่นนี้ส่งผลให้ไม่มีความเหมาะสมในการสอบปากคำหรือการจัดให้ผู้เสียหายชี้ตัวผู้ต้องหา ในกระบวนการสอบสวน อันถือว่าเป็นต้นทางของกระบวนการยุติธรรม การได้ข้อมูลที่มีคุณภาพจากการสอบปากคำหรือการจัดให้ผู้เสียหายชี้ตัวผู้ต้องหาถือเป็นประโยชน์ในการค้นหาว่าความเป็นจริงตามหลักตรวจสอบค้นหาความจริง (Examination Principle)⁶⁴ ซึ่งเป็นหลักสำคัญของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา อันเป็นการหาคำตอบว่าในคดีหนึ่งคดีใดบุคคลใดเป็นผู้ก่ออาชญากรรม จะเห็นได้ว่าการสอบปากคำหรือการจัดให้ผู้เสียหายชี้ตัวผู้ต้องหาผู้เสียหายจึงเป็นรากฐานสำคัญของการสอบสวน

⁶⁴ ธานี วรภัทร์, วิธีพิจารณาความอาญาตามแนวคิดของศาสตราจารย์ดร.ภณิศ นศร, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2558), น.14.

ดังนั้นจากที่กล่าวข้างต้น จะพบว่าตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย ไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการสอบปากคำหรือการจัดให้ผู้เสียหายชี้ตัวผู้ต้องหา กรณีผู้เสียหายที่บกพร่องทางสติปัญญาไว้เป็นการเฉพาะ ด้วยเหตุนี้จึงอาจกล่าวได้ว่าไม่อาจให้ความคุ้มครองและไม่มีวิธีการที่เหมาะสมกับผู้เสียหายที่บกพร่องทางสติปัญญาในกระบวนการก่อนฟ้องคดี

2.8.2 ประเด็นปัญหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยในชั้นพิจารณาคดี

หลักเกณฑ์และวิธีการสืบพยานซึ่งเป็นเด็กและการสืบพยานคดีอาญาโดยไม่ให้พยานเผชิญหน้ากับจำเลยโดยตรงมีหลักเกณฑ์และวิธีการที่คล้ายคลึงกัน โดยมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน กล่าวคือ หลักเพื่อคุ้มครองพยานหรือผู้เสียหายที่มีภาวะแห่งจิตบกพร่องหรือความเกรงกลัวที่พยานหรือผู้เสียหายมีต่อจำเลย แต่บทบัญญัติมาตรา 172 วรรคสาม และมาตรา 172 ตรี มีข้อแตกต่างกัน โดยที่ มาตรา 172 วรรคสามเป็นดุลพินิจของศาลที่จะดำเนินการหรือไม่ก็ได้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและข้อเท็จจริง ส่วนการสืบพยานเด็ก ตามมาตรา 172 ตรี เป็นกรณีที่กฎหมายบังคับให้ศาลต้องกระทำ มิฉะนั้นการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลจะเป็นกระบวนการไม่ชอบด้วยกฎหมาย และทั้งนี้การสืบพยานตามมาตรา 172 วรรคสามไม่ได้มีการจำกัดอายุของพยาน แต่การสืบพยานเด็กจะต้องมีอายุไม่เกิน 18 ปี เท่านั้น หากผู้เสียหายหรือพยานอายุไม่เกิน 18 ปี ศาลจะต้องใช้วิธีการสืบพยานสำหรับเด็กเสมอ ทั้งนี้ตามมาตรา 172 วรรคสาม แม้ผู้เสียหายที่มีภาวะแห่งจิตบกพร่องก็ตามแต่บัญญัติไว้เพียงให้มีนักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลอื่นที่พยานไว้ใจ เข้าร่วมในการสืบพยานจึงยังไม่ถือว่าเป็นวิธีการที่เหมาะสมที่สุดดังที่ควรจะเป็น

จากที่กล่าวข้างต้นนั้นตามมาตรา 172 วรรคสาม อันเป็นกระบวนการคุ้มครองพยานหรือผู้เสียหายในชั้นพิจารณา อันเป็นการคุ้มครองไปถึงผู้บกพร่องทางสติปัญญาด้วย นับว่าเป็นวิธีการที่ให้ความคุ้มครองที่เหมาะสมกับสภาวะทางจิตของผู้เสียหาย แต่บทบัญญัตินี้เป็นเพียงดุลพินิจของศาล และยังพบว่าไม่ค่อยมีบุคคลใดรู้จักวิธีการสืบพยานคดีอาญาโดยไม่ให้พยานเผชิญหน้าโดยตรงกับจำเลย และมีการนำใช้กันในศาลต่างๆ น้อยมากโดยพบว่ามีการใช้เฉพาะที่ศาลอาญา ศาลอาญากรุงเทพใต้ และศาลอาญารธนบุรี ส่วนศาลในต่างจังหวัด แทบจะไม่มีการนำเรื่องดังกล่าวมาใช้เลย ส่งผลโดยตรงให้การค้นหาความจริงจากพยานหลักฐานในคดีบางประเภทหรือการแสวงหาข้อเท็จจริงจากพยานบุคคลบางปากไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควรจะเป็น⁶⁵

ดังนั้น จากที่กล่าวข้างต้นตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยในเรื่องการสืบพยาน มาตรา 172 วรรคสาม เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นอันจะส่งผลให้กระบวนการมี

⁶⁵ ชีรวัฒน์ ปราบไกรสิทธิ์, “การสืบพยานคดีอาญาโดยไม่ให้พยานเผชิญหน้าโดยตรงกับจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคสาม,” ในการอบรมหลักสูตรผู้พิพากษาหัวหน้าศาล รุ่นที่ 17, โดยวิทยาลัยข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม กรุงเทพมหานคร, 2561, น.24.

ประสิทธิภาพมากขึ้น จึงควรมีมาตรการเพิ่มเติมเพื่อให้เหมาะสมกับความบกพร่องทางสติปัญญาใน บทบัญญัตินี้ตามกฎหมายต่างประเทศ โดยเพื่อเป็นการอนุวัติเป็นไปตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิ มนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights หรือ UDHR) และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคน พิการ (Convention on the Rights of Persons with Disabilities หรือ CRPD)

2.8.3 ประเด็นปัญหาการนิยามความหมายของผู้บกพร่องทางสติปัญญาตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

หากพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 13 วรรคสาม จะ พบว่าหากผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย ไม่สามารถพูดหรือได้ยิน ต้องให้หาล่ามภาษามือ แสดงอย่าง ชัดเจนว่ามาตรานี้ได้บัญญัติไว้เฉพาะผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลยที่มีกายภาพบกพร่อง แต่ไม่ได้ กล่าวถึงการบกพร่องทางจิต ทั้งนี้หากพิจารณาในเรื่องของบทบัญญัติเกี่ยวกับเด็กการที่เด็กจะได้รับการ ค้ำครองหรือไม่ย่อมพิจารณาได้อย่างง่ายดายเพียงพิจารณาตามอายุ หรือมาตรา 133 วรรคสี่ เกี่ยวกับการสอบปากคำความผิดเกี่ยวกับเพศผู้เสียหายซึ่งเป็นหญิง การที่หญิงจะได้รับการค้ำครอง ตามมาตรานี้ก็ย่อมพิจารณาจากเพศสภาพไม่ได้มีความซับซ้อนอย่างใด อย่างไรก็ตามหากจะมี บทบัญญัติให้ความคุ้มครองผู้บกพร่องทางสติปัญญาไม่ว่าจะเป็นมีการสอบปากคำหรือการนำชี้ตัว ผู้ต้องหาสำหรับผู้บกพร่องทางสติปัญญาไว้เป็นการเฉพาะ หรือในกรณีการสืบพยาน การที่ผู้ บกพร่องทางสติปัญญาจะได้รับความคุ้มครองจึงควรบทบัญญัติกำหนดไว้เช่นกันว่ากรณีใดจึงจะถือ เป็นผู้บกพร่องทางสติปัญญา เพื่อให้มีความสอดคล้องกันดังจะกล่าวต่อไป

ผู้บกพร่องทางสติปัญญาจะมีภาวะที่มีข้อจำกัดในการดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งมีระดับ สติปัญญาที่ต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ย และมีปัญหาทักษะด้านการปรับตัว (Adaptive skill)⁶⁶ มีระดับเชาวน์ ปัญญาต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานอย่างชัดเจน ร่วมกับความบกพร่องในทักษะการปรับตัว โดยมี อาการให้เห็นตั้งแต่ช่วงวัยเด็กหรือวัยรุ่นส่งผลให้เกิดข้อจำกัดในชีวิตประจำวันหลายด้าน ทั้งที่บ้าน โรงเรียน ที่ทำงาน และชุมชน⁶⁷ แม้ตามตามประกาศกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของ มนุษย์ เรื่อง ประเภทและหลักเกณฑ์ความพิการ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2555 ข้อ 8⁶⁸ ได้มีการกำหนด หลักเกณฑ์ความพิการทางสติปัญญาไว้

⁶⁶ มาโนช หล่อตระกูล, จิตเวชศาสตร์ รามาธิบดี, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร ภาควิชาจิตเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์รามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล 2555), น.129.

⁶⁷ ทวีศักดิ์ สิริรัตน์เรขา, “ความบกพร่องทางสติปัญญา,” สืบค้นเมื่อวันที่ 5 เมษายน 2564, จาก <https://www.happyhomeclinic.com/sp05-intellectual-disability.html>

⁶⁸ ประกาศกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เรื่อง ประเภทและหลักเกณฑ์ ความพิการ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2555

แต่เรื่องเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นเรื่องที่มีความซับซ้อน การที่จะให้เจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นผู้ตัดสินใจว่าบุคคลใดคือผู้บกพร่องทางสติปัญญา โดยให้ดุลพินิจเอาเอง ในมุมมองคืออาจมองว่าประหยัดเวลา แต่มองมุมข้อเสียนั้นหากมีคดีเกิดขึ้นบ่อยการใช้ดุลพินิจเอาเองของเจ้าหน้าที่ตำรวจนั้นซึ่งจะเป็นการเลือกปฏิบัติขัดแย้งกับหลักความเสมอภาค (Equality) โดยเป็นการเลือกปฏิบัติ (discrimination)

มาตรฐานสติปัญญาโดยปกติเกณฑ์เฉลี่ยอยู่ที่ 90-109 ถ้าได้ตั้งแต่ 70-89 เรียกว่า กลุ่มเรียนรู้อ่อน แต่ถ้าได้ต่ำกว่า 70 จะเข้าเกณฑ์ของความบกพร่องทางสติปัญญา ภาวะบกพร่องทางสติปัญญา มี 4 ระดับ (1) Mild mental retardation (ระดับเล็กน้อย) ระดับไอคิวอยู่ในช่วง 50-69 (2) Moderate mental retardation (ระดับปานกลาง) ระดับไอคิวอยู่ในช่วง 35-49 (3) Severe mental retardation (ระดับรุนแรง) (4) Profound mental retardation (ระดับรุนแรงมาก) ระดับไอคิวต่ำกว่า 20 ส่งผลให้การจะนิยามซึ่งเป็นการจำกัดว่าบุคคลใดเป็นผู้บกพร่องทางสติปัญญาซึ่งสมควรได้รับการคุ้มครองเป็นวิธีการเฉพาะจึงต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน

ข้อ 8 ในประกาศกระทรวงฉบับเดียวกัน ได้มีหลักเกณฑ์กำหนดความพิการทางสติปัญญา ได้แก่ การที่บุคคลมีข้อจำกัดในการ ปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวัน หรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากการมีพัฒนาการช้ากว่าปกติ หรือมีระดับเชาวน์ปัญญาต่ำกว่าบุคคลทั่วไป โดยความผิดปกตินั้นแสดงก่อนอายุ 18 ปี

บทที่ 3

แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

การสอบปากคำผู้เสียหาย มีขึ้นได้โดยเป็นกรณีที่พนักงานสอบสวนเรียกให้ผู้เสียหายมาสอบปากคำ กับพนักงานสอบสวน การสอบปากคำนี้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แยกออกเป็น 2 กรณี คือ 1. การสอบสวนผู้เสียหายและพยานโดยทั่วไป ตามมาตรา 133 และ 2. การสอบสวนผู้เสียหายและพยานที่เป็นเด็ก ตามมาตรา 133 ทวิ เช่นเดียวการนำชี้ตัวผู้ต้องหากระบวนการสอบสวนนี้มีการกำหนดแยกไว้เพียง 2 กรณี อันส่งผลให้เกิดประเด็นปัญหาหากผู้เสียหายเป็นบุคคลที่บกพร่องทางสติปัญญา ซึ่งเป็นบุคคลที่หย่อนความสามารถแตกต่างจากบุคคลทั่วไป โดยเฉพาะหากมีการเข้าไปเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ในการสอบปากคำผู้เสียหายที่บกพร่องทางสติปัญญาไม่มีกฎหมายบัญญัติถึงการสอบปากคำผู้เสียหายในกรณีนี้ไว้เป็นการเฉพาะ ซึ่งโดยหลักแล้วการปฏิบัติต่อผู้เสียหาย เจ้าพนักงานสอบสวนต้องปฏิบัติเป็นไปอย่างเป็นธรรม อันจะส่งผลต่อประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

3.1 ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับความบกพร่องทางสติปัญญา

3.1.1 ความหมายของความบกพร่องทางสติปัญญา

“ความบกพร่องทางสติปัญญา” เป็นคำที่นำมาใช้แทนคำว่า “ปัญญาอ่อน” เนื่องจากคำเดิมถูกนำไปใช้ในทางลบค่อนข้างมาก ทำให้ความรู้สึกในเชิงลบ และไม่ได้รับการยอมรับในสังคม จึง เปลี่ยนการเรียกชื่อใหม่ คำนี้ตรงกับกรณีวินิจฉัยโรคทางจิตเวชเด็กชื่อ “Intellectual Disability” หรือ “Intellectual Developmental Disorder” (ตามเกณฑ์ DSM-5 ของสมาคมจิตแพทย์อเมริกัน) หรือ “Mental Retardation” (ตามเกณฑ์ ICD-10 ขององค์การอนามัยโลก รหัส F70-79) ซึ่งทั้งสองคำนี้มีคำจำกัดความใกล้เคียงกันสามารถนำมาใช้แทนกันได้⁶⁹

⁶⁹ สถาบันราชานุกูล, “ภาวะบกพร่องทางสติปัญญา,” สืบค้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2564, จาก

สมาคมว่าด้วยความบกพร่องทางสติปัญญาและการพัฒนาการ (American Association on Intellectual and Developmental Disabilities หรือ AAIDD) นิยามว่า “ภาวะบกพร่องทางสติปัญญา” หมายถึง ภาวะที่มีข้อจำกัดในการดำเนินชีวิตประจำวันในปัจจุบัน มีระดับสติปัญญาที่ต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ย และมีปัญหาทักษะด้านการปรับตัว (Adaptive skill) อย่างน้อย 2 ด้าน ดังต่อไปนี้ การสื่อความหมาย การดูแลตนเอง การใช้ชีวิตในบ้าน ทักษะทางสังคม การใช้สาธารณประโยชน์ การควบคุมตนเอง สุขภาพและความปลอดภัย ทักษะด้านวิชาการที่จำเป็น การใช้เวลาว่างหรือการพักผ่อน การทำงาน โดยเริ่มมีอาการก่อนอายุ 18 ปี⁷⁰

ผู้บกพร่องทางสติปัญญาถูกจัดอยู่ในประเภทความพิการ ประเภทที่ 5 ตามประกาศกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เรื่อง ประเภทและหลักเกณฑ์ความพิการ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2555

ในปัจจุบันประกาศกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เรื่อง ประเภทและหลักเกณฑ์ความพิการ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2555

ข้อ 3 ให้กำหนดประเภทความพิการ ดังนี้

- (1) ความพิการทางการเห็น
- (2) ความพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย
- (3) ความพิการทางการเคลื่อนไหวหรือทางร่างกาย
- (4) ความพิการทางจิตใจหรือพฤติกรรม หรือออทิสติก
- (5) ความพิการทางสติปัญญา
- (6) ความพิการทางการเรียนรู้

ทั้งนี้ ใน ข้อ 8 ในประกาศกระทรวงฉบับเดียวกัน ได้มีหลักเกณฑ์กำหนดความพิการทางสติปัญญา ได้แก่ การที่บุคคลมีข้อจำกัดในการ ปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวัน หรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากการมีพัฒนาการช้ากว่าปกติ หรือมีระดับเซาว์ปัญญาต่ำกว่าบุคคลทั่วไป โดยความผิดปกตินั้นแสดงก่อนอายุ 18 ปี

3.1.2 ลักษณะอาการของความบกพร่องทางสติปัญญา

ระดับเซาว์ปัญญาต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานอย่างชัดเจน ร่วมกับมีความความบกพร่องในทักษะการปรับตัว โดยมีอาการให้เห็นตั้งแต่ช่วงวัยเด็กหรือวัยรุ่น ส่งผลให้เกิดข้อจำกัดใน

⁷⁰ มาโนช หล่อตระกูล, จิตเวชศาสตร์ รามาธิบดี, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาจิตเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์รามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล, 2555), น.129.

ชีวิตประจำวันหลายด้าน ทั้งที่บ้าน โรงเรียน ที่ทำงาน และชุมชน⁷¹ เช่น การใช้เหตุผลการแก้ไข ปัญหาการวางแผนการคิดเชิงนามธรรมการตัดสินใจ การเรียนรู้ทางวิชาการ และการเรียนรู้จาก ประสบการณ์ ซึ่งยืนยันโดยการประเมินอาการทางคลินิก และการทดสอบเชาวน์ปัญญา

การทดสอบเชาวน์ปัญญา หรือที่เรียกว่า “การวัดไอคิว” ควรทำโดยแบบทดสอบ มาตรฐานจึงจะเชื่อถือได้ เกณฑ์เฉลี่ยอยู่ที่ 90-109 ถ้าได้ตั้งแต่ 70-89 เรียกว่า กลุ่มเรียนรู้ช้า แต่ถ้าได้ ต่ำกว่า 70 จะเข้าเกณฑ์ของความบกพร่องทางสติปัญญา

โดยที่สาเหตุของการเกิดความบกพร่องทางสติปัญญาส่วนใหญ่ไม่สามารถระบุหา สาเหตุที่ชัดเจนได้ (ร้อยละ 30-50) มักเกิดจากหลายสาเหตุเป็นปัจจัยร่วมกัน ทั้งปัจจัยทางชีวภาพ และปัจจัยทางจิตสังคม หรือปัจจัยทางชีวภาพ ก็อาจเป็นสาเหตุได้ตั้งแต่ขณะตั้งครรภ์ ขณะคลอด และหลังคลอด มักพบว่ามีความผิดปกติอื่นร่วมด้วย สาเหตุอาจพบในกรณีที่เป็นโรคทางพันธุกรรม การติดเชื้อ การได้รับสารพิษ การขาดออกซิเจน การขาดสารอาหาร การเกิดอุบัติเหตุต่าง ๆ รวมทั้ง ปัจจัยทางจิตสังคม เช่นการขาดการเลี้ยงดูที่เหมาะสม ถูกทอดทิ้ง ครอบครัวแตกแยก ฐานะยากจน อยู่ในภาวะแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ ขาดความกระตือรือร้น ขาดแรงจูงใจที่ดี⁷²

3.1.3 เกณฑ์การพิจารณาภาวะบกพร่องทางสติปัญญา 4 ระดับ

มีเกณฑ์การแบ่งระดับสติปัญญา (Intelligence Quotient, IQ) ดังนี้⁷³

3.1.3.1 Mild mental retardation (ปัญญาอ่อนระดับเล็กน้อย)

มีระดับไอคิวอยู่ในช่วง 50-69 อาจไม่แสดงอาการล่าช้าจนกระทั่งวัยเข้าเรียน (แต่ถ้า สังเกตอย่างละเอียดแล้วจะพบว่าบุคคลเหล่านี้มีความสามารถต่ำกว่าเกณฑ์อย่างเห็นได้ชัดเจนตั้งแต่ วัยอนุบาล) มักไม่มีอาการแสดงทางร่างกาย ทางบุคลิกภาพ หรือทางพฤติกรรมใดโดยเฉพาะที่บ่ง บอถึงความบกพร่องทางสติปัญญา

ในกลุ่มนี้สามารถพัฒนาทักษะด้านสังคม และการสื่อความหมายได้เหมือนเด็กทั่วไป แต่มักมีความบกพร่องด้านประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว สามารถเรียนรู้ได้ (educable) ทักษะ ทางวิชาการมักเป็นปัญหาสำคัญที่พบในวัยเรียน แต่ก็สามารถเรียนจนจบชั้นประถมปลายได้ สามารถฝึกทักษะด้านสังคมและอาชีพ พอที่จะเลี้ยงตัวเองได้ เป็นแรงงานที่ไม่ต้องใช้ทักษะฝีมือ หรือกึ่งใช้ฝีมือ แต่อาจต้องการคำแนะนำ และการช่วยเหลือบ้างเมื่อประสบความเครียด

3.1.3.2 IQ Moderate mental retardation (ปัญญาอ่อนระดับปานกลาง)

⁷¹ ทวีศักดิ์ สิริรัตนรักษา, “ความบกพร่องทางสติปัญญา,” สืบค้นเมื่อวันที่ 5 เมษายน 2564, จาก

<https://www.happyhomeclinic.com/sp05-intellectual-disability.html>

⁷² เพิ่งอ้าง.

⁷³ เพิ่งอ้าง.

มีระดับไอคิวอยู่ในช่วง 35-49 ในช่วงขวบปีแรก มักจะมีพัฒนาการด้านการเคลื่อนไหวปกติ แต่พัฒนาการด้านภาษาและด้านการพูดจะล่าช้า ซึ่งจะเห็นได้ชัดในช่วงวัยเตาะแตะ การศึกษาหลังการระดับชั้นประถมต้น มักไม่ค่อยพัฒนา

สามารถฝึกอบรมได้ ในทักษะการช่วยเหลือ ดูแลตนเอง เรียนรู้ที่จะเดินทางได้ด้วยตนเองในสถานที่ที่คุ้นเคย และฝึกอาชีพได้บ้าง สามารถทำงานที่ไม่ต้องใช้ทักษะฝีมือ แต่ควรอยู่ภายใต้การกำกับดูแลอย่างใกล้ชิด

3.1.3.3 IQ Severe mental retardation (ปัญญาอ่อนระดับรุนแรง)

มีระดับไอคิวอยู่ในช่วง 20-34 มักจะพบทักษะทางด้านการเคลื่อนไหวล่าช้าอย่างชัดเจน ด้านภาษาพัฒนาเล็กน้อย ทักษะการสื่อความหมายมีเพียงเล็กน้อยหรือไม่มี พอจะฝึกฝนทักษะการดูแลตัวเองเบื้องต้นได้แต่น้อย ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมภายใต้การควบคุมดูแลอย่างเต็มที่ การทำงานต้องการโปรแกรมในชุมชน หรือการให้ความช่วยเหลือที่เป็นพิเศษเป็นการเฉพาะ

3.1.3.4 IQ Profound mental retardation (ปัญญาอ่อนระดับรุนแรงมาก)

มีระดับไอคิวต่ำกว่า 20 มีพัฒนาการล่าช้าอย่างชัดเจนในทุก ๆ ด้าน มักมีพัฒนาการด้านการเคลื่อนไหว และการฝึกการช่วยเหลือตนเองได้บ้าง มีขีดจำกัดในการเข้าใจและการใช้ภาษาอย่างมาก ต้องการความช่วยเหลือดูแลอย่างใกล้ชิดตลอดเวลา

ผู้ที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับน้อย (mild) จะมีเพดานของความสามารถเทียบเท่าเด็ก อายุ 9-11 ปี คือ สามารถอ่านหนังสือระดับ ประถมศึกษาปีที่ 4-5 ได้ เขียนจดหมายหรือรายการง่าย ๆ ได้ ทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย มีทักษะพื้นฐานในการทำงาน เช่น มาตรงเวลา ทำงาน มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน ใช้ระบบขนส่งสาธารณะได้ ดูแลบ้านและทำอาหารตามสูตรได้⁷⁴

ผู้ที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับปานกลาง (moderate) จะมีเพดานของความสามารถเทียบเท่าเด็ก อายุ 6-8 ปี คือ สามารถอ่านคำที่เคยเห็น ลอกข้อมูล เช่น ที่อยู่ อ่านเวลาจากนาฬิกา บางคนสามารถดูแลตัวเองได้ ทำงานบ้านภายใต้การดูแล เตรียมอาหาร เรียนรู้งานโดยการทำซ้ำ ๆ และใช้ระบบขนส่งสาธารณะภายใต้การดูแลได้⁷⁵

ผู้ที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับมาก (severe) จะมีเพดานของความสามารถเทียบเท่า เด็กอายุ 3-5 ปี คือ ต้องการการดูแลช่วยเหลือต่อเนื่อง บอกความต้องการได้ แต่อาจต้องใช้เทคนิคด้านการสื่อสารช่วย⁷⁶

⁷⁴ ทวีศักดิ์ สิริรัตน์เรขา, คู่มือการดูแลสุขภาพจิตเด็ก กลุ่มปัญหาการเรียน, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : พรอสเพอริสพลัส, 2561), น.49.

⁷⁵ เพ็งอ้อ, น.49.

⁷⁶ เพ็งอ้อ.

ส่วนผู้ที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับรุนแรง (profound) จะดูแลตัวเองได้อย่างจำกัด ทั้งในเรื่องการขยับถ่ายการสื่อสาร และการเคลื่อนไหว อาจต้องการการดูแลอย่างใกล้ชิด⁷⁷

3.2 หลักตรวจสอบค้นหาความจริง (Examination Principle)

หลักตรวจสอบค้นหาความจริงเป็นหลักของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงที่เป็นการกระทำของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่เป็นความจริงและมีความถูกต้อง และสามารถนำพาความจริงไปสู่การพิจารณาพิพากษาลงโทษโดยผู้พิพากษา ให้ได้รับข้อมูลอันเป็นข้อเท็จจริงอย่างตรงไปตรงมามีความครบถ้วนสมบูรณ์ ปราศจากการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เช่น การปรับแต่ง การตัดทอนเพิ่มเติมข้อเท็จจริง การบิดเบือนข้อเท็จจริง ซึ่งเป็นสิ่งที่ส่งผลให้กระบวนการยุติธรรมล้มเหลว⁷⁸

3.3 หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public Prosecution)

หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐเป็นหลักการดำเนินคดีอาญาที่เกิดขึ้นใหม่จากเดิมที่การดำเนินคดีอาญาเป็นสิทธิของผู้เสียหายที่ต้องเป็นผู้ดำเนินการ ด้วยเหตุผลว่าการดำเนินคดีอาญาเดิมปะปนกับคดีแพ่ง อาทิเช่น เรื่องละเมิด หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐเป็นหลักการดำเนินคดีอาญาที่ซึ่งถือว่ารัฐเป็นผู้เสียหายและเจ้าพนักงานของรัฐทุกฝ่ายมีหน้าที่ร่วมตรวจสอบค้นหาความจริงภายใต้กรอบแนวคิดว่าการกระทำความผิดอาญาเป็นการกระทำที่ทำลายความสงบสุขส่วนรวม ซึ่งรัฐมีหน้าที่ต้องสร้างความเป็นธรรมแก่สังคม เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาจะถือว่ารัฐเป็นผู้เสียหาย และเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจดำเนินคดีอาญาชั้นก่อนฟ้อง (Pretrial Stage) คือ พนักงานอัยการ ซึ่งมีบทบาทรับผิดชอบการดำเนินคดีอาญาในการสอบสวนและฟ้องร้องคดี ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ของระบบอัยการที่สมบูรณ์โดยการสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการดำเนินคดีอาญา กระบวนการเดียวที่ไม่สามารถแบ่งกันกันได้ โดยเจ้าพนักงานตำรวจทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือพนักงานอัยการ อย่างไรก็ตามกฎหมายไทยปัจจุบันการดำเนินคดีอาญาชั้นก่อนฟ้องของไทยในทางปฏิบัติได้แยกความรับผิดชอบเป็นการดำเนินคดีอาญาของพนักงานสอบสวนก่อน แล้วต่อด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ ซึ่งการแบ่งแยกความรับผิดชอบในทางปฏิบัติเช่นนี้แตกต่างจากหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ⁷⁹

⁷⁷ เพิ่งอ้าง.

⁷⁸ ธาณี วรภัทร์, วิธีพิจารณาความอาญาตามแนวคิดของศาสตราจารย์ดร.คณิต ณ นคร, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2558), น.14.

⁷⁹ คณิต ณ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 10 (กรุงเทพมหานคร:

การดำเนินคดีอาญาในชั้นสอบสวนของไทยเป็นระบบไต่สวน กล่าวคือ พนักงานสอบสวนเป็นผู้ทำการสืบสวนและรวบรวมพยานหลักฐาน ตั้งแต่กำหนดฐานความผิด ตั้งรูปคดี และกำหนดประเด็นการสอบสวน โดยการสอบสวนจะไม่กระทำโดยเปิดเผย แต่พนักงานสอบสวนจะทำการสอบสวนจะทำการสอบสวนที่ใด เวลาใด แล้วแต่จะเห็นสมควร โดยผู้ต้องหาไม่จำเป็นต้องอยู่ด้วยก็ได้ และเมื่อรวบรวมพยานหลักฐานเสร็จสิ้น พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบจะสรุปความเห็นว่าจะสั่งฟ้อง สั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา หรืองดการสอบสวน ก่อนส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมความเห็นไปยังพนักงานอัยการ⁸⁰ ส่งผลให้พนักงานอัยการต้องพิจารณาพยานหลักฐานตามสำนวนการสอบสวน แม้อาจมีบางมาตรการทางกฎหมายที่พนักงานอัยการอาจจะได้มาซึ่งข้อเท็จจริงในสำนวนมากยิ่งขึ้น เช่น พนักงานอัยการมีอำนาจสั่งสอบสวนเพิ่มเติมหรือสั่งให้ส่งพยานมาเพื่อซักถามได้แต่ก็ยังไม่เป็นหลักประกันเพียงพอ อีกทั้งปรากฏว่าในทางปฏิบัติมีบ่อยครั้งที่พนักงานอัยการไม่ได้รับความร่วมมือจากพนักงานสอบสวนตามสมควร⁸¹

สำหรับประเทศไทยเรานั้น การดำเนินคดีอาญาของพนักงานสอบสวนใช้หลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย (Legality Principle) ส่วนการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการใช้หลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลยพินิจ (Opportunity Principle)⁸²

3.4 บุคคลหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวน

องค์กรในคดีอาญา หมายรวมถึงองค์กรในกระบวนการยุติธรรมทั้งหมดที่เป็นองค์กรใน กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉะนั้นจึงไม่รวมกับองค์กรการบังคับโทษอาญา หรือองค์กรราชทัณฑ์ เพราะองค์กรการบังคับโทษอาญา หรือองค์กรราชทัณฑ์ เป็นองค์กรในกฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษ⁸³

สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2564), น.91-94.

⁸⁰ มานะ เผาะช่วย, “ระบบการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงาน : ศึกษาเปรียบเทียบระบบของประเทศอังกฤษ ฝรั่งเศส และประเทศไทย,” (คดียุติพันธ์คดีอาญา คณະนิตศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556), น.35.

⁸¹ อุทัย อาทิวา, ตำรวจกับการสอบสวนคดีอาญาในประเทศไทย, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ห้างหุ้นส่วนจำกัดวี.เจ.พรินต์ติ้ง, 2554), น.74-77.

⁸² คณิต ณ นคร, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หลักกฎหมายและพื้นฐานการเข้าใจ, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2562), น.265.

⁸³ คณิต ณ นคร, อั้งแล้ว เชิงอรรถที่ 11, น.109.

องค์กรในคดีอาญาในส่วนของรัฐได้แก่ ศาล พนักงานอัยการ พนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจ พนักงานสอบสวนคดีพิเศษ ตลอดจนเจ้าพนักงานอื่นซึ่งมีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับ พนักงานสอบสวน องค์กรของรัฐดังกล่าวเป็นองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินคดีอาญา⁸⁴

ผู้ถูกกล่าวหา และผู้กล่าวหา รวมตลอดจนทนายความ ก็เป็นองค์กรในคดีอาญา ด้วย เช่นเดียวกับองค์กรในคดีอาญาในส่วนของรัฐ เพราะต่างมีสิทธิและหน้าที่ในคดีอาญา⁸⁵

ซึ่งเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการสอบปากคำผู้เสียหาย มีดังต่อไปนี้

3.4.1 พนักงานสอบสวน

ตำรวจ หมายถึง เจ้าพนักงานที่กฎหมายกำหนดให้มีอำนาจและหน้าที่ในการสืบสวน และรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน และให้รวมถึงพีศดี เจ้าพนักงานสรรพสามิต กรมศุลกากร กรมเจ้าท่า พนักงานตรวจคนเข้าเมือง และเจ้าพนักงานอื่น ๆ ที่กฎหมายให้อำนาจไว้ด้วย⁸⁶ ซึ่งผู้มีหน้าที่ทำการสอบปากคำผู้เสียหาย คือ พนักงานสอบสวน

จากการศึกษาทบทวนเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม ปรากฏว่า มีนิยามความหมายของพนักงานสอบสวน ซึ่งผู้เชี่ยวชาญได้ให้ความหมายเกี่ยวกับพนักงานสอบสวนไว้ ดังนี้

เกี่ยวกับพนักงานสอบสวน กฎหมายบัญญัติให้อำนาจและหน้าที่ในการทำการสอบสวน เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการสอบสวนตามบทนิยามความหมายของ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (6)⁸⁷ และ 2 (11)⁸⁸ ดังกล่าวไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นมีความจำเป็นที่กฎหมายจะต้องให้อำนาจแก่พนักงานสอบสวนที่จะใช้อำนาจก้าวล่วงรุกล้ำเข้าไปในสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลได้บ้าง แต่ก็จำเป็นที่กฎหมายจะต้องควบคุมหรือวางหลักเกณฑ์ให้

⁸⁴ คณิต ฒ นคร, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 11*, น.109.

⁸⁵ เพ็งอ้าง.

⁸⁶ สำนักงานกิจการยุติธรรม, *กระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย*, พิมพ์ครั้งที่ 2 (ม.ป.ท.: ม.ป.พ., 2552), น.9.

⁸⁷ มาตรา 2 (6) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา “พนักงานสอบสวน” หมายความว่า เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้อำนาจ และหน้าที่ทำการสอบสวน

⁸⁸ มาตรา 2 (11) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา “การสอบสวน” หมายความว่า การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ

พนักงานสอบสวนปฏิบัติเพื่อป้องกันมิให้พนักงานสอบสวนใช้อำนาจเกินขอบเขตสร้างความเดือดร้อนให้แก่บุคคลที่เกี่ยวข้องจนเกินสมควรอีกด้วย⁸⁹

พนักงานสอบสวน หมายถึง เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจและหน้าที่กระทำการสืบสวนสอบสวนในคดี ตามประมวลวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งในกระบวนการก่อนการดำเนินคดี และพิจารณาพิพากษาคดี จะต้องมีการแสวงหารวบรวมข้อเท็จจริง และพยานหลักฐานเพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิดนั้นๆ กฎหมายบัญญัติให้เป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนเท่านั้น⁹⁰

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18 และ มาตรา 20 บัญญัติให้เจ้าพนักงาน ดังต่อไปนี้ มีอำนาจสอบสวน⁹¹

3.4.1.1 ในกรุงเทพมหานคร คือ ข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป หรือเทียบเท่า (มาตรา 18 วรรคสอง)

3.4.1.2 ในจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานคร คือ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ปลัดอำเภอ และข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีขึ้นไปหรือเทียบเท่า (มาตรา 18 วรรคแรก)

3.4.1.3 ความผิดเกิดขึ้นนอกราชอาณาจักร คือ

(1) อัยการสูงสุด หรือผู้รักษาการแทน

(2) พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการที่ได้รับมอบหมายหน้าที่จากอัยการ สูงสุด หรือผู้รักษาการแทน

(3) พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ผู้ต้องหาถูกจับอยู่ในเขต

(4) พนักงานสอบสวน ซึ่งรัฐบาลประเทศอื่น หรือบุคคลที่ได้รับความเสียหายได้ฟ้องร้องให้ทำโทษผู้ต้องหา

กรณี (3) และ (4) พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนเฉพาะในกรณีจำเป็นระหว่างรอคำสั่งของอัยการสูงสุด หรือผู้รักษาการแทนเท่านั้น (มาตรา 20)

เจ้าพนักงานอื่นนอกเหนือจากที่กฎหมายบัญญัติให้มีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวน แม้ได้รับมอบหมายให้ดำเนินการสอบสวนแทนเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจ เจ้าพนักงานผู้นั้นก็ไม่มีอำนาจ

⁸⁹ วิชัย วิวิตเสวี, หนังสือรวมคำบรรยาย ภาค 2 สมัยที่ 60 เล่มที่ 1, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เนติบัณฑิตยสภา, 2550), น.30.

⁹⁰ สำนักงานกิจการยุติธรรม, อ้าวแล้ว เชิงอรรถที่ 18, น.11.

⁹¹ ณรงค์ ใจหาญ, หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 13 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2563), น.43.น.101.

สอบสวน ในทางกลับกัน ถ้าเจ้าพนักงานผู้นั้นรักษาการแทนตำแหน่งซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจสอบสวนได้ เจ้าพนักงานผู้นั้นจึงมีอำนาจสอบสวน⁹²

หากพิจารณาหลักกฎหมายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งบัญญัติให้พนักงานสอบสวนในจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานครซึ่งกฎหมายให้ทั้งพนักงานฝ่ายปกครองและตำรวจเป็นพนักงานสอบสวนนั้น ปัจจุบันข้าราชการตำรวจเท่านั้นที่มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาโดยทั่วไป ส่วนพนักงานฝ่ายปกครองมีอำนาจสอบสวนเฉพาะคดีที่รับผิดชอบเพียง 16 ฉบับซึ่งเกี่ยวข้องในการดูแลของคนเท่านั้น⁹³

ดังนั้น ในปัจจุบันพนักงานฝ่ายปกครองไม่มีอำนาจสอบสวนคดีอาญาโดยทั่วไป คงมีแต่อำนาจควบคุมการสอบสวน โดยผู้ว่าราชการจังหวัดหรือนายอำเภอในเขตท้องที่ของตนตามข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา พ.ศ.2523 ข้อ 4 และ 12 เป็น แต่ในกรณีที่มีการชันสูตรพลิกศพ การตายของบุคคลที่ตายในระหว่างการควบคุม ของเจ้าพนักงานตามมาตรา 150 วรรคสาม กฎหมายกำหนดให้พนักงานฝ่ายปกครองระดับตั้งแต่ปลัดอำเภอขึ้นไปร่วมในการชันสูตรพลิกศพด้วย⁹⁴

3.4.2 นักจิตวิทยาและนักสังคมสงเคราะห์

นักจิตวิทยาและนักสังคมสงเคราะห์ ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาแนะนำแก่ผู้เสียหาย พยาน หรือผู้ต้องหา ที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี ซึ่งคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย ในการสอบปากคำเด็กเป็นหน้าที่ที่พนักงานสอบสวนต้องแจ้งนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ พนักงานอัยการ และบุคคลที่เด็กร้องขอให้เข้าร่วมทำการสอบสวนคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา⁹⁵

ในกรณีที่นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์เห็นว่าการถามปากคำเด็กคนใด หรือคำถามใด อาจจะมีผลกระทบกระเทือนต่อจิตใจเด็กอย่างรุนแรง ให้พนักงานสอบสวนถามผ่านนักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์เป็นการเฉพาะตามประเด็นคำถามของพนักงานสอบสวน โดยมีให้เด็กได้ยินคำถามของพนักงานสอบสวน และห้ามมิให้ถามเด็กซ้ำซ้อนหลายครั้งโดยไม่มีเหตุอันสมควรตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133 ทวิ วรรคหนึ่ง⁹⁶

⁹² ณรงค์ ใจหาญ, *อ่างแล้ว เจริญธรรม* ที่ 23, น.101.

⁹³ เพิ่งอ่าง.

⁹⁴ เพิ่งอ่าง.

⁹⁵ สำนักงานกิจการยุติธรรม, *อ่างแล้ว เจริญธรรม* ที่ 18, น.11.

⁹⁶ ธนวัฒน์ พิสิฐจินดา, *คำอธิบาย วิชา กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ดับบลิว ลีทรี คอนซัลแทนท์ จำกัด, 2563), น. 119-120.

ในทางปฏิบัตินักจิตวิทยาหรือนักสงเคราะห์จะมีการปรับเปลี่ยนการใช้ภาษาในการถาม เช่น พนักงานสอบสวนต้องการทราบว่าผู้เสียหายนั้นถูกทำร้ายร่างกายตรงอวัยวะส่วนใดของร่างกายบ้าง นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ก็จะใช้ภาษาและกิริยาที่อ่อนโยนในการถามปากคำ ผู้เสียหายที่เป็นเด็ก เป็นต้น ส่วนสถานที่สอบปากคำพนักงานสอบสวนต้องกระทำในสถานที่ที่เหมาะสมแยกเป็นสัดส่วน เช่น จะนำผู้เสียหายที่เป็นเด็กไปนั่งสอบปากคำร่วมกับพยานที่ไม่ใช่เด็ก ซึ่งนั่งอยู่ภายในห้องเดียวกันไม่ได้ เป็นต้น⁹⁷

3.4.3 ผู้เสียหาย

ในการดำเนินคดีอาญานั้น ผู้เสียหายนับว่าเป็นบุคคลที่มีความสำคัญมาก เพราะเป็นบุคคลที่กฎหมายให้สิทธิหรืออำนาจในการดำเนินคดีแทบทุกขั้นตอน เริ่มตั้งแต่การริเริ่มดำเนินคดีด้วยการร้องทุกข์ ตามมาตรา 2(7)⁹⁸ ประกอบมาตรา 123⁹⁹, 124¹⁰⁰

มาตรา 2(4) ได้นิยามศัพท์คำว่า “ผู้เสียหาย” ว่าหมายความว่า “บุคคลผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำผิดฐานใดฐานหนึ่ง รวมทั้งบุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทนได้ ดังบัญญัติไว้ในมาตรา 4, 5 และ 6

⁹⁷ ธนวัฒน์ พิสิฐจินดา, *อ้าวแล้ว เชิงอรรถที่ 28*, น.119-120.

⁹⁸ มาตรา 2(7) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา “คำร้องทุกข์” หมายความว่า การที่ผู้เสียหายได้กล่าวหาต่อเจ้าหน้าที่ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ว่ามีผู้กระทำความผิดขึ้น จะรู้ตัวผู้กระทำความผิดหรือไม่ก็ตามซึ่งกระทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เสียหาย และการกล่าวหาเช่นนั้นได้กล่าวโดยมีเจตนาจะให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษ

⁹⁹ มาตรา 123 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ผู้เสียหายอาจร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนได้ คำร้องทุกข์นั้นต้องปรากฏชื่อ และที่อยู่ของผู้ร้องทุกข์ลักษณะ แห่งความผิดพฤติการณ์ต่าง ๆ ที่ความผิดนั้นได้กระทำลง ความเสียหายที่ได้รับและชื่อหรือรูปพรรณของผู้กระทำผิดเท่าที่จะบอกได้

คำร้องทุกข์นี้จะทำเป็นหนังสือหรือร้องด้วยปากก็ได้ ถ้าเป็น หนังสือต้องมีวัน เดือน ปี และลายมือชื่อของผู้ร้องทุกข์ ถ้าร้อง ด้วยปากให้พนักงานสอบสวนบันทึกไว้ ลงวัน เดือน ปี และลงลาย มือชื่อผู้บันทึกกับผู้ร้องทุกข์ในบันทึกนั้น

¹⁰⁰ มาตรา 124 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ผู้เสียหายจะร้องทุกข์ต่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือ ตำรวจซึ่งมีตำแหน่งหน้าที่รองหรือเหนือพนักงานสอบสวนและเป็นผู้ ซึ่งมีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยตามกฎหมายก็ได้

เมื่อมีหนังสือร้องทุกข์ยื่นต่อเจ้าพนักงานเช่นกล่าวแล้ว ให้รีบ จัดการส่งไปยังพนักงานสอบสวน และจะจดหมายเหตุอะไรไปบ้าง เพื่อประโยชน์ของพนักงานสอบสวนก็ได้

เมื่อมีคำร้องทุกข์ด้วยปาก ให้รีบจัดการให้ผู้เสียหายไปพบกับ พนักงานสอบสวนเพื่อจดบันทึกคำร้องทุกข์นั้นตั้งบัญญัติในมาตรา ก่อน ในกรณีเร่งร้อนเจ้าพนักงานนั้นจะจดบันทึกเสียเองก็ได้ แต่แล้วให้รีบส่งไปยังพนักงานสอบสวน และจะจดหมายเหตุอะไรไปบ้างเพื่อ ประโยชน์ของพนักงานสอบสวนก็ได้

ผู้เสียหาย หมายถึง เมื่อผู้กระทำความผิดได้กระทำความผิดฐานใดฐานหนึ่งซึ่งมีโทษตามกฎหมาย ส่งผลให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งได้รับความเสียหายในชีวิต ร่างกาย ผู้ที่ได้รับความเสียหายนี้รวมถึงผู้มีอำนาจจัดการแทนตามกฎหมายบัญญัติไว้ อาทิ สามีหรือภริยา ผู้สืบสันดาน บุพการี (ในกรณีที่เกิดอาญาผู้เสียหายโดยตรงตาย หรือบาดเจ็บ และไม่สามารถจัดการเองได้) ทั้งนี้รวมถึงผู้แทนโดยชอบธรรม , ผู้อนุบาล หรือผู้จัดการ ผู้แทนอื่น ๆ หากเป็นกรณีนิติบุคคล¹⁰¹

3.5 แนวคิดและทฤษฎีการสอบสวน (Inquiry Theory)

ในการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐาน เจ้าพนักงานจะต้องทำการรวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อให้รู้ถึงข้อเท็จจริง และสิ่งแวดล้อมซึ่งสามารถเชื่อมโยงกับเหตุการณ์ด้วยความมีเหตุมีผล และเป็นธรรม อันจะพอให้รู้ข้อเท็จจริง และหลักฐานทั้งปวงจนได้ทราบเรื่องราว และรายละเอียดของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้มากที่สุด และนำมาวิเคราะห์ถึงเหตุผลความน่าเชื่อถือของกันและกันว่ามีความเป็นเหตุผลเชื่อมโยงสอดคล้องกันได้อย่างถูกต้องเพียงใด¹⁰²

ดังนั้น พนักงานสอบสวนจะต้องพยายามสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐาน ยืนยัน ประติด ประต่อเชื่อมโยงกันอย่างไม่ขาดสาย เพื่อให้ได้ทราบว่าเรื่องราวอันเกี่ยวกับความผิดอาญานั้นอย่างไรบ้าง ซึ่งถ้าพนักงานสอบสวนสามารถรวบรวมพยานหลักฐานเช่นนั้นได้แล้วจะเป็นหลักฐานบ่งชี้ หรือพิสูจน์ได้ว่าคดีอาญานั้นได้เกิดขึ้นจริง และผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดในคดีนั้นหรือไม่อย่างใด แท้จริงแล้วพนักงานสอบสวนจะต้องใช้ดุลพินิจในการชั่งน้ำหนักคำพยานในคดีอย่างถี่ถ้วน ซึ่งหากกรณีมีพยานหลักฐานขัดกัน พนักงานสอบสวนต้องเลือกพยานหลักฐานที่แท้จริงถูกต้อง เข้าสู่สำนวนการสอบสวน ทั้งนี้ การที่จะคัดเลือกพยานหลักฐานที่ถูกต้องแท้จริงได้นั้น เจ้าพนักงานผู้ปฏิบัติก็จะต้องเป็นผู้มีความรู้ทางวิชาการ ตลอดจนทักษะความเข้าใจ และสามารถนำความรู้ทาง วิชาการมาประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์ในการปฏิบัติงานในหน้าที่ได้ เพราะฉะนั้นในการสอบสวน รวบรวมพยานหลักฐาน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำหลักและ

¹⁰¹ มาตรา 5 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา บุคคลเหล่านี้จัดการแทนผู้เสียหายได้

- (1) ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาล เฉพาะแต่ในความผิดซึ่งได้กระทำต่อผู้เยาว์หรือผู้ไร้ความสามารถซึ่งอยู่ในความดูแล
- (2) ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยา เฉพาะแต่ในความผิดอาญา ซึ่งผู้เสียหายถูกทำร้ายถึงตายหรือบาดเจ็บจนไม่สามารถจะจัดการเองได้
- (3) ผู้จัดการหรือผู้แทนอื่นๆ ของนิติบุคคล เฉพาะความผิดซึ่งกระทำลงแก่นิติบุคคลนั้น

¹⁰² จักรพงษ์ วิวัฒน์วานิช, หลักและทฤษฎีการสอบสวน, พิมพ์ครั้งที่ 6 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2563), น.150.

ทฤษฎีการสอบสวนมาใช้เป็นหลักคิดและแนวทางในการปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการสอบสวน รวบรวมพยานหลักฐานได้เป็นอย่างดีที่สุด¹⁰³

ทฤษฎีการสอบสวน หมายความว่า การนำหลักค้นหาความจริงและหลักเหตุผลมาใช้เป็นหลักแนวคิดในการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อให้ได้พยานหลักฐานที่เป็นความจริงและถูกต้อง อันจะทำให้เกิดความยุติธรรมตามความเป็นจริงได้อย่างแน่แท้¹⁰⁴

ทฤษฎีการสอบสวนมีองค์ประกอบสำคัญดังต่อไปนี้

1. หลักค้นหาความจริง (Principle of Truth Finding)
2. หลักเหตุผล (Principle of Rationality)

3.5.1 หลักค้นหาความจริง (Principle of Truth Finding)

การดำเนินคดีอาญาในชั้นสอบสวนมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อระบบการดำเนินการกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ดังนั้น ทุกองค์กรที่เกี่ยวข้องในชั้นนี้ คือพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ จะต้องร่วมมือกันในการค้นหาความจริง หรือกลั่นกรองมูลคดีเบื้องต้นให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยจะต้องไม่มุ่งหวังที่จะไปค้นหาความจริงแต่เพียงในชั้นพิจารณาของศาลเท่านั้น เพราะถ้าในชั้นก่อนการพิจารณาของศาลนี้มีการดำเนินการมาอย่างบกพร่องแล้ว ในชั้นพิจารณาของศาลก็อาจแก้ไขอะไรไม่ได้มากนัก ผลที่คิดตามมาก็คือความเป็นธรรมในกระบวนการยุติธรรมอาจไม่เกิดขึ้น เพราะเหตุว่าแม้ศาลเองเมื่อทำการพิพากษาคดีก็ต้องอาศัยพยานหลักฐานที่ได้มาจากกระบวนการในชั้นสอบสวนเป็นข้อพิจารณาประกอบด้วยเสมอ แม้กระบวนการในชั้นสอบสวนจะถือว่าเป็นกระบวนการขั้นต้นในระบบการดำเนินคดีอาญาก็ตาม แต่ก็ถือว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมาก ในอันที่จะรักษาความบริสุทธิ์ยุติธรรมให้เกิดขึ้นได้ ด้วยเหตุนี้เองการดำเนินคดีอาญาในชั้นสอบสวนหรือในชั้นก่อนการพิจารณาคดีของศาลจึงจะต้องทำการค้นหาความจริงของคดีให้มีความถูกต้องและชอบธรรมเป็นอย่างดีที่สุด เพราะหากว่าการดำเนินกระบวนการของเจ้าพนักงานได้กระทำโดย มิได้ปฏิบัติหรือละเลยต่อหลักค้นหาความจริงเสียแล้ว ย่อมไม่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพต่อระบบการดำเนินคดีอาญาในกระบวนการยุติธรรม¹⁰⁵

หลักค้นหาความจริง หมายความว่า การค้นหาข้อเท็จจริงหรือหลักฐานของคดี เพื่อให้ได้ข้อยุติตามความเป็นจริง ซึ่งไม่ว่าข้อเท็จจริงหรือหลักฐานนั้นจะเป็นผลดีหรือผลร้ายต่อผู้ถูกกล่าวหา ก็ตาม เจ้าพนักงานนั้นก็ต้องค้นหาเข้ามาในคดีซึ่งการพิสูจน์ความจริงนั้นให้ได้ หลักค้นหาความจริง (Principle of Truth Finding) แบ่งออกได้ 6 กรณี ได้แก่ การฟังความทุกฝ่าย การ

¹⁰³ จักรพงษ์ วิวัฒน์วานิช, *อ้างแล้ว* เชนอรรถที่ 34, น.150.

¹⁰⁴ *เพ็ญอ้าง.*

¹⁰⁵ *เพ็ญอ้าง.*, น.151.

ตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุให้ละเอียด การตรวจพิสูจน์หลักฐานทางวิทยาศาสตร์ การนำที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพ การจัดให้พยานหรือผู้เสียหายทำการชี้ตัวผู้ต้องหาใน การใช้วิธีการสืบสวนก่อนการกระทำความผิดเกิดขึ้นทันที¹⁰⁶ ซึ่งที่เกี่ยวข้องกับการสอบปากคำของผู้เสียหายที่บกพร่องทางสติปัญญา คือ การฟังความทุกฝ่าย

การฟังความทุกฝ่ายนั้นถือว่าเป็นขั้นตอนอันสำคัญประการแรกที่จะทำการค้นหาความจริง ของคดีได้เป็นอย่างดีที่สุด ซึ่งการดำเนินคดีในกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้นมีระบบขั้นตอนการ ดำเนินคดีอาญา 3 ขั้นตอน ซึ่งขั้นตอนการสอบสวน หรือในขั้นตอนชั้นก่อนฟ้องคดีต่อศาล และขั้นตอนชั้นพิจารณาคดีของศาล และขั้นตอนชั้นบังคับคดี¹⁰⁷ ขั้นตอนการสอบสวนเป็นขั้นตอนของการแสวงหาข้อเท็จจริงเบื้องต้น โดยกฎหมายได้กำหนดให้พนักงานสอบสวน และพนักงานอัยการต่างก็มีหน้าที่ในการร่วมกันค้นหาความจริงเสียแต่เริ่มต้น¹⁰⁸

การค้นหาข้อเท็จจริงและหลักฐานในทางอาญาจึงเป็นการค้นหาความจริงทางคดีของเจ้าพนักงานของรัฐที่จะดำเนินการตามที่กฎหมายให้อำนาจไว้เพื่อให้ได้มาซึ่งความถูกต้องชอบธรรม และมีมูลความจริงของคดี ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ที่สำคัญในการสอบสวนดำเนินคดีอาญา¹⁰⁹

สำหรับประเทศไทยนั้น การดำเนินคดีอาญาในชั้นสอบสวนได้กำหนดองค์กรและความรับผิดชอบว่า การสอบสวนเป็นอำนาจของพนักงานสอบสวน ความรับผิดชอบในการฟ้องร้องเป็นอำนาจ ของพนักงานอัยการ การแยกความรับผิดชอบนี้เป็นการแยกความรับผิดชอบค่อนข้างเด็ดขาด ถ้าพนักงานสอบสวนไม่ทำการค้นหาความจริงในการสอบสวนแล้ว พนักงานอัยการก็จะมี ความเห็น หรือสิ่งคดีที่ไม่ได้มาจากความเป็นจริง เป็นเหตุให้ผู้ต้องหาอาจไม่ได้รับความเป็นธรรม ในทางกลับกัน หากพนักงานสอบสวนทำการสอบสวนและค้นหาความจริง เมื่อได้ความจริงของคดีเป็นอันยุติแล้ว พนักงานสอบสวนมีความเห็นทางคดีสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา และเช่นเดียวกับพนักงานอัยการเมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่าการสอบสวนมีการค้นหาความจริงมาแล้วอย่างถี่ถ้วน อาจสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาเช่นเดียวกัน ทำให้คดียุติไม่ต้องเสียเวลาในการพิจารณาคดีในชั้นศาล และไม่ก่อให้เกิดผลเสียหายต่อระบบในกระบวนการยุติธรรม¹¹⁰

หลักการค้นหาความจริงในคดีอาญานั้นมีจุดมุ่งหมายที่จะก่อให้เกิดความเป็นธรรม หรือเที่ยงธรรมของทุกฝ่าย โดยเฉพาะถ้าพนักงานสอบสวนได้ทำการค้นหาความจริงเสียแต่เริ่มต้นใน

¹⁰⁶ เห่งอ้าง, น.151.

¹⁰⁷ ณรงค์ ใจหาญ, อ้างแล้ว เชนงอรรถที่ 23, น.43.

¹⁰⁸ จักรพงษ์ วิวัฒน์วานิช, อ้างแล้ว เชนงอรรถที่ 34, น.150.

¹⁰⁹ เห่งอ้าง, น.152.

¹¹⁰ เห่งอ้าง.

ชั้นสอบสวนซึ่งถือว่าเป็นต้นสายธารแห่งกระบวนการยุติธรรมด้วยแล้วก็จะทำให้สิทธิและเสรีภาพของบุคคลได้รับการคุ้มครองจากรัฐอย่างมีประสิทธิภาพ

เพราะฉะนั้น การค้นหาความจริงของคดีโดยการฟังความทุกฝ่ายเสียก่อน จึงมีความจำเป็น ที่จะนำมาเป็นข้อพิจารณาเบื้องต้นที่พนักงานสอบสวนต้องนำมาเป็นหลักแนวคิดในการปฏิบัติงานที่สำคัญ อันจะขาดไปเสียมิได้ เพื่อวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ใน กระบวนการยุติธรรมชั้นสอบสวนได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นอย่างดีที่สุด¹¹¹

3.5.2 หลักเหตุผล (Principle of Rationality)

เมื่อพนักงานสอบสวนได้ทำการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิด ซึ่งเป็นพยานหลักฐานที่ชอบด้วยกฎหมายและเป็นประโยชน์ต่อคดี โดยสามารถรับฟังเป็นพยานหลักฐานในชั้นศาลได้แล้ว ไม่ว่าจะ เป็นพยานหลักฐานที่ผู้เสียหาย หรือผู้ต้องหา กล่าวอ้างเข้ามาในคดี หรือเป็นพยานหลักฐานที่เจ้าพนักงานสืบค้นเข้ามาในคดี หรือเป็นพยานหลักฐานที่บุคคลภายนอก ส่งเข้ามาในคดีก็ตาม¹¹²

พนักงานสอบสวนต้องคำนึงถึงความเป็นเหตุเป็นผลของพยานหลักฐานที่ได้มาด้วยว่า จะต้องเป็นพยานหลักฐานที่มีมูลความจริง หรือสามารถค้นหาความจริงของคดีได้ด้วย โดยต้องนำพยานหลักฐานต่าง ๆ มาพิเคราะห์ถึงผลแห่งรูปคดีว่าพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่ได้มาโดยชอบด้วยกฎหมายแล้วนั้น มีความสอดคล้องเชื่อมโยงและสมเหตุและผลต่อกันมากน้อยเพียงใด ถึงแม้พยานทุกปากจะให้การสอดคล้องกันก็จริงก็จะต้องพิจารณาว่าสอดคล้องกับเหตุและผลในพยานหลักฐานอื่นๆ ด้วยหรือไม่ โดยจะต้องทำการไต่ตรองอย่างละเอียดรอบคอบทุกแง่มุมของการได้มาซึ่งพยานหลักฐาน ซึ่งต้องพิจารณาความเป็นไปได้ และความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานนั้น โดยต้องพิเคราะห์ถึงเหตุผลประกอบด้วยเสมอ¹¹³

ดังนั้น ความเป็นเหตุและผลของกันต่อการได้พยานหลักฐานต่าง ๆ มาจึงมีความสำคัญ เป็น อย่างมากต่อการรับฟังพยานหลักฐานเพื่อการชี้แจงน้ำหนักพยานหลักฐานของคดี เพราะถ้าหากพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่ได้มานั้นไม่มีความเป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกันแล้ว ก็อาจแสดงได้ว่าพยานหลักฐานที่ได้ทำการสอบสวนรวบรวมมานั้นอาจเป็นพยานหลักฐานที่ไม่เป็นประโยชน์อย่างใดต่อคดีเลย และจะเป็นที่เสียหายต่อคดีได้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือเป็นพยานหลักฐานที่ไม่อาจรับฟังได้ เพราะฉะนั้นหลักสำคัญที่จะต้องนำมาพิจารณาชี้แจงน้ำหนัก หรือพิเคราะห์พยานหลักฐานในคดีที่

¹¹¹ เพิ่งอ้าง, น.156.

¹¹² เพิ่งอ้าง, น.186.

¹¹³ เพิ่งอ้าง, น.187.

ได้มานั้นจึงต้องนำหลักเหตุผล (Principle of Rationality) มาเป็นหลักความคิดและแนวทาง ให้ใคร การปฏิบัติ¹¹⁴

หลักเหตุผล หมายความว่าถึง ความเป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกันของพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่ได้มาโดยชอบด้วยกฎหมาย โดยยึดถึงเหตุผล และความเชื่อมโยงสอดคล้องต้องกันของพยานนั้น ๆ ด้วยว่าจะเป็นพยานหลักฐานที่มีมูลความจริง และสามารถรับฟังได้อย่างแน่นอน¹¹⁵

หลักเหตุผล (Principle of Rationality) นั้นแบ่งออกได้ 3 กรณี¹¹⁶ดังต่อไปนี้

3.5.2.1 เหตุผลธรรมดา (Normal Rationality) หมายความว่าถึง เหตุผลธรรมดาทั่ว ๆ ไป ซึ่งวิญญูชนหรือบุคคลทั่วไปย่อมรู้ และเข้าใจในสิ่งนั้นหรือเหตุผลนั้น ๆ ได้โดยไม่ต้องมีความรู้ หรือความเชี่ยวชาญอย่างใดก็สามารถรับรู้หรือสามารถเข้าใจในสิ่งนั้น ๆ ได้¹¹⁷ เช่น ขณะเกิดเหตุ เป็นเวลากลางคืน คนร้ายสามคนได้มาดักรับผู้เสียหายอยู่บริเวณหลังจอมปลวกอย่างกะทันหัน ขณะนั้นมีเพียงแสงสว่างจากไฟหน้ารถคันที่เกิดเหตุเท่านั้น โอกาสที่ผู้เสียหายทั้งสามจะมองเห็น และจดจำใบหน้าคนร้ายให้ได้ทุกคนจึงเป็นไปได้ยาก โอกาสที่จำผิดพลาดไปก็มีมาก ดังนี้ไม่น่าเชื่อว่าผู้เสียหายจะมองเห็นจะจำได้จริง (คำพิพากษาฎีกาที่ 485/2542) หรือแม้คนร้ายจะสวมหมวกซึ่ง คลุมใบหน้าก็ตาม แต่ผู้เสียหายมีความคุ้นเคยกันฉันญาติกับจำเลย จึงมีเหตุผลที่จะจดจำได้จากเสียง และรูปร่างลักษณะได้อย่างไม่ผิดพลาด (คำพิพากษาฎีกาที่ 436/2535)

3.5.2.2 เหตุผลทางวิทยาการ (Scientific Rationality) เหตุผลทางวิทยาการ หมายความว่าถึง เหตุผลในหลักวิทยาการหรือวิทยาศาสตร์ ซึ่งบุคคลธรรมดาไม่สามารถให้ความเห็นได้ จะให้ เหตุผลหรือความเห็นได้ก็เฉพาะผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญเป็นผู้ให้ความเห็นเท่านั้น เหตุผลทาง วิทยาการนี้ถือว่ามีค่าสำคัญเป็นอย่างมากต่อการวินิจฉัยคดี เพราะเป็นการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งถือว่าสามารถให้ความจริงได้อย่างแน่นอน จึงเห็นได้ว่าปัจจุบันการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ได้เข้า มาทำหน้าที่ตุลาการชี้ข้อเท็จจริงให้เป็นอันยุติได้มากยิ่งขึ้น การพิสูจน์ข้อเท็จจริงในเหตุผลทาง วิทยาการหรือวิทยาศาสตร์นี้มีสิ่งที่จะต้องพิสูจน์อยู่มากมายในหลายกรณีด้วยกัน จนอาจกล่าวได้ว่า บรรดาคดีอาญาแทบทุกเรื่องย่อมจะมีสิ่งที่สามารถ ทำการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ได้ เพราะโดยปกติ ในการกระทำผิดนั้น ผู้กระทำผิดนั้นย่อมทิ้งร่องรอยไว้อยู่เสมอ ร่องรอยนั้นจะเป็นพยานหลักฐาน สำคัญในการพิสูจน์ได้โดยตรงว่าใครเป็นคนร้าย และอาจเป็นช่องทางช่วยในการสืบสวนหาตัว ผู้กระทำผิดต่อมาด้วยถึงแม้ว่าคดีจะไม่มีประจักษ์พยานก็ตาม โดยอาจมีเพียงพยานเหตุผลทาง

¹¹⁴ เพิ่งอ้าง, น.187.

¹¹⁵ เพิ่งอ้าง.

¹¹⁶ เพิ่งอ้าง, น.192.

¹¹⁷ เพิ่งอ้าง.

วิทยาศาสตร์ศาลก็รับฟังลงโทษจำเลยได้ การนำหลักวิทยาการมาช่วยในการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐาน เช่น การตรวจพิสูจน์หลักฐานทางวิทยาศาสตร์ การตรวจพิสูจน์บาดแผลหรือศพทางนิติเวช และสามารถนำมาเป็นพยานหลักฐานยืนยันความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหาได้เป็นอย่างดี โดยสามารถให้ข้อเท็จจริง และเป็นพยานหลักฐานที่ดีที่สุดได้ (Best Evidence) เพราะการพิสูจน์ทางวิทยาการนั้นสามารถให้ความเชื่อถือได้อย่างแน่นอน¹¹⁸

โดยทั่วไปเห็นได้ว่าบางครั้งประจักษ์พยานเองก็ไม่อาจเชื่อถือได้แน่นอนนัก เพราะอาจเป็นการให้การเพื่อช่วยเหลือหรือปกป้องผู้ถูกกล่าวหาได้ เพราะฉะนั้นเจ้าพนักงานผู้ทำการสอบสวนจึงจำเป็นต้องนำเอาหลักเหตุผลทางวิทยาการมาช่วยในการกลั่นกรองมูลคดี อันจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานของคดีได้มากที่สุด เช่น เครื่องตรวจพิสูจน์เอกสาร (Documeter) เกี่ยวกับการปลอมแปลงเอกสารต่างๆ เครื่อง ตรวจพิสูจน์ลายพิมพ์สารพันธุกรรม (DNA) ซึ่งให้ผลการตรวจพิสูจน์ DNA ของเลือด น้ำลาย ปัสสาวะ น้ำอสุจิ รากผม หรือเนื้อเยื่อของบุคคล สามารถยืนยันตัวบุคคลได้อย่างแน่นอน หรือเครื่อง ตรวจเปรียบเทียบลูกและปลอกกระสุนปืน (IBIS) หรือเครื่องจับเท็จ¹¹⁹

3.5.2.3 เหตุผลทางจิตวิทยา (Psychological Rationality)

แม้การพิเคราะห์พยานด้วยเหตุผลธรรมดา และเหตุผลทางวิทยาการว่ามีความสอดคล้องต้องกันแล้วก็ตาม แต่ก็อาจเป็นไปได้ว่าพยานหลักฐานต่างๆ ที่ได้มานั้นคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจทำการตกแต่งข้อเท็จจริงขึ้นมา เพื่อสนับสนุนข้อกล่าวอ้างของตน ปกป้องฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เพราะฉะนั้นเหตุผลทางจิตวิทยาจึงมีความสำคัญที่จะต้องนำมา พิจารณาประกอบในการรับฟังพยานหลักฐานในข้อเท็จจริงนั้นๆ ด้วยเสมอ เพื่อจะทำให้การรับฟังและชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานในชั้นสอบสวนมีความละเอียดรอบคอบ และให้ความเป็นธรรมแก่คู่กรณีทุกฝ่ายได้เป็นอย่างดี ประการสำคัญ คือก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐาน¹²⁰

เหตุผลทางจิตวิทยา คือ หลักในการค้นหาความจริงในทางภาวะจิตใจของพยาน หรือความน่าจะเป็นของภาวะจิตใจในบุคคลที่เกี่ยวข้องในคดี อันเป็นความนึกคิดในจิตใจและแสดงออกมาเป็นผลของการกระทำตามความประสงค์แห่งภาวะของจิตในขณะนั้น ซึ่งจะทำให้เกิดผลของการกระทำ และการแสดงออกที่มั่นคงต่อความเป็นจริง หรือเกิดอากัปภิกขัยของการกระทำที่

¹¹⁸ เพิ่งอ้าง, น.205.

¹¹⁹ เพิ่งอ้าง.

¹²⁰ เพิ่งอ้าง, น.212.

เป็นพิรุณถ้าหากว่าให้การ หรือเบิกความไม่ตรงต่อความเป็นจริง หรือไม่สอดคล้องกับหลักความ น่าจะเป็นตามธรรมชาติของบุคคลนั้น¹²¹

ในหลักทางจิตวิทยานั้นเป็นการแสดงออกมาภายใต้เหตุผลแห่งภาวะจิตใจของบุคคล จึง อาจกล่าวได้ว่าหลักเหตุผลทางจิตวิทยานั้นสามารถนำมาถ่วงดุลคดีและชั่งน้ำหนักคำพยาน ได้ อย่างมั่นคง ดังนั้นแม้คำพยานนั้นจะสอดคล้องในเหตุผลธรรมดา และไม่ขัดกับเหตุผลทางวิทยาการ แล้วก็ตาม แต่สุดท้ายแล้วความมั่นคงของคดีอันปราศจากข้อสงสัยอย่างแท้จริงนั้น คำพยานควรจะ ถูกถ่วงดุลหลาย ๆ ชั้น และทุกทางที่สามารถจะทำได้ เหตุผลทางจิตวิทยาจึงเป็นทางหนึ่งซึ่งจะ ทำการถ่วงดุลคดีได้เป็นอย่างดี จึงเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่เจ้าพนักงานผู้ทำการสอบสวน จะต้องพิจารณาพิเคราะห์คำพยานโดยอาศัยเหตุผลทางจิตวิทยาด้วย¹²²

เหตุผลทางจิตวิทยา (Psychological Rationality) อาจแบ่งออกได้หลายกรณี ดังนี้¹²³

- (1) ต้องทราบความสัมพันธ์ของพยานกับคู่กรณี หรือความเกี่ยวข้องในทางคดีให้ได้ ความชัดเจนเสียก่อน
- (2) ความเป็นพิรุณในพฤติการณ์การกระทำของคู่กรณี
- (3) การบันทึกถ้อยคำด้วยความรวดเร็ว
- (4) อากัปกริยาของพยานในขณะที่ให้การหรือเบิกความ

3.6 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเหยื่ออาชญากรรม

ความคิดเรื่องเหยื่ออาชญากรรมได้รับการพัฒนาเรื่อยมาจนกลายเป็นวิชาว่าด้วยเหยื่อ อาชญากรรม (Victimology) จุดเริ่มต้นของวิชานี้ จริง ๆ เกิดขึ้นจากการพิมพ์หนังสือเรื่อง “อาชญา กรรมและเหยื่อ” (Criminal and His Victim) ของ เฮน ฟอน เฮนติก (Han Von Hentig) ชาวเยอรมัน ในปี ค.ศ. 1948 หลังจากนั้น ได้มีนักวิชาการอีกหลายท่านที่ได้พยายามศึกษาถึงบทบาทของเหยื่อ อาชญากรรม และความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกระทำผิดของอาชญากร ทั้งนี้เพื่อป้องกันไม่ให้ คนตกเป็นเหยื่อและเพิ่มประสิทธิภาพในการป้องกันและปราบปราม อาชญากรรม¹²⁴

¹²¹ เฝิงอ้าง, น.213.

¹²² เฝิงอ้าง.

¹²³ เฝิงอ้าง.

¹²⁴ ภัทรวรรณ ทองใหญ่, อาชญาวิทยา และทัณฑวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2561), น.65.

วิชาว่าด้วยเหยื่ออาชญากรรม (Victimology) เป็นแขนงหนึ่งในสาขาวิชาอาชญาวิทยา อาชญาวิทยาว่าด้วยเหยื่ออาชญากรรมจึงเป็นการศึกษาเกี่ยวกับตัวผู้เสียหาย บทบาทของเหยื่อ และสิ่งที่จิตใจที่ทำให้เกิดพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดการกระทำความผิดขึ้น¹²⁵

3.6.1 ความหมายของเหยื่ออาชญากรรม

เหยื่ออาชญากรรม เป็นคำศัพท์ทางอาชญาวิทยาที่ใช้กันอย่างแพร่หลาย แต่คำดังกล่าวไม่ปรากฏอยู่ในตัวบทกฎหมาย กฎหมายเรียกเหยื่ออาชญากรรมว่า “ผู้เสียหาย”¹²⁶

เหยื่ออาชญากรรม หมายถึง บุคคลหรือคณะบุคคลที่ได้รับอันตรายแก่ร่างกายหรือจิตใจ หรือได้รับความเสียหายต่อทรัพย์สิน หรือได้รับผลกระทบใดๆ จากการประกอบอาชญากรรม หรือเสียหายจากการกระทำ หรือละเว้นกระทำให้เป็นความผิดกฎหมายอาญา ตัวอย่างเช่น ถูกทำร้ายร่างกาย ถูกฆ่า ถูกข่มขืน ถูกชิงทรัพย์ เป็นต้น¹²⁷

ผู้เสียหาย ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หมายถึง บุคคลผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำผิดฐานใดฐานหนึ่ง รวมทั้งบุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทนได้ ดังบัญญัติไว้ในมาตรา 4, 5 และ 6

จากบทนิยามตามกฎหมายของคำว่า “ผู้เสียหาย” ในข้างต้น สามารถจำแนกผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม ออกได้เป็น 2 ประเภท¹²⁸ กล่าวคือ

(1) ผู้เสียหายโดยตรงหรือเหยื่ออาชญากรรมโดยตรง (direct victim) หมายถึง บุคคลผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำผิดฐานใดฐานหนึ่ง หรือผู้ที่ถูกล่วงละเมิดและ ได้รับความเสียหายโดยตรงจากการกระทำผิดกฎหมายนั้น

(2) ผู้เสียหายโดยอ้อมหรือเหยื่ออาชญากรรมโดยอ้อม (indirect victim) หมายถึง บุคคลที่มีอำนาจจัดการแทนได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 4, 5, 6 ได้แก่ บุคคลที่สามที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำผิดกฎหมายแม้ว่าการกระทำนั้นจะมีได้ เกิดขึ้นแก่ผู้นั้นโดยตรงก็ตาม ได้แก่ ครอบครัว ญาติพี่น้อง ผู้ใกล้ชิดของเหยื่ออาชญากรรม เหยื่อโดยอ้อมกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่ได้รับความเสียหายซึ่งเป็นผลกระทบทางด้านจิตใจและทรัพย์สิน อันเนื่องมาจากญาติพี่น้องของผู้ใกล้ชิดอันเป็นที่รักของตนได้ตกเป็นเหยื่อโดยตรงของอาชญากรรม ส่งผลให้บุคคลกลุ่มนี้

¹²⁵ อัจฉริยา ชูตินันท์, อาชญาวิทยา และทัณฑวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2561), น.89.

¹²⁶ กัทรพรรณ ทองใหญ่, อั้งแล้ว เจริญรอดที่ 56, น.65.

¹²⁷ เพ็งอั้ง.

¹²⁸ เพ็งอั้ง, น.65-66.

ต้องได้รับทุกขเวทนา มีความวิตกกังวล หวาดกลัวอาชญากรรม และอาจมีผลกระทบต่อวิถีทางในการดำเนินชีวิตอันเกิดจากอาชญากรรมดังกล่าวไปด้วย

3.6.2 สาเหตุอาชญากรรมที่ทำให้เกิดเหยื่ออาชญากรรม

ผู้บกพร่องทางสติปัญญาถือว่าอยู่ในกลุ่มเหยื่อที่มีความอ่อนแอในทางชีวภาพ (Biologically Weak Victims) เหยื่อประเภทนี้อ่อนแอไม่ว่าจะเป็นอ่อนแอในทางร่างกายหรือจิตใจ เป็นผลให้อาชญากรมีความคิดที่จะกระทำร้ายต่อเขา แม้ว่าคนพวกนี้จะไม่เกี่ยวข้องกับอาชญากรก็ตาม แต่ก็นับว่าเป็นผู้ที่ง่ายแก่การตกเป็นเหยื่อของอาชญากร¹²⁹

ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 การศึกษาเกี่ยวกับสาเหตุอาชญากรรมได้เริ่มเป็นที่สนใจ อย่างกว้างขวางในวงการอาชญาวิทยา เมื่อมีการก่อตั้งสำนักอาชญาวิทยาปฏิฐานนิยม (Positive School of Criminology) ซึ่งได้มีผู้นำหลักการทางวิทยาศาสตร์มาประยุกต์ใช้กับการค้นหาสาเหตุการกระทำผิด ซีซาร์ ลอมโบรโซ (Cesare Lombroso) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับอาชญากรโดยกำเนิด อันเป็นการสนับสนุนแนวคิดที่ว่าอาชญากรรม ส่วนใหญ่มีสาเหตุเกิดจากตัวอาชญากรที่มีความบกพร่องทางกายภาพ และได้รับการถ่ายทอดทางพันธุกรรม เอนริโกเฟอริ (Enrico Ferri) ได้เสนอแนวความคิดเพิ่มเติมว่าปัจจัยทางสังคมและสิ่งแวดล้อม ก็เป็นสาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งที่ส่งผลให้คนประกอบอาชญากรรม ส่วนราฟาเอล กาโรฟาโล (Raffaele Garofalo) ได้เสนอแนวความคิดว่าปัจจัยทางด้านจิตใจถือได้ว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ผลักดันให้คนประกอบอาชญากรรมด้วย อย่างไรก็ตาม นักอาชญาวิทยาแบ่งสาเหตุอาชญากรรมออกเป็น 3 สาเหตุด้วยกัน กล่าวคือ สาเหตุปัจจัยทางชีววิทยา (Biological Factor) สาเหตุปัจจัยทางจิตวิทยา (Psychological Factor) และสาเหตุปัจจัยเหตุทางสังคมวิทยา (Sociological Factor)¹³⁰

3.6.2.1 สาเหตุอาชญากรรมทางชีววิทยา (Biological Factor)

การศึกษาสาเหตุแห่งอาชญากรรมทางชีววิทยาหรือทางชีวภาพได้เริ่มเป็นที่สนใจอย่างกว้างขวางในวงการอาชญาวิทยา เมื่อซีซาร์ ลอมโบรโซ (Cesare Lombroso) ได้คิดค้นทฤษฎี “อาชญากรโดยกำเนิด” และสำนักอาชญาวิทยาปฏิฐานนิยม (Positive School of Criminology) ได้สนับสนุน แนวความคิดที่ว่าอาชญากรรมส่วนใหญ่เกิดจากอาชญากรที่มีความบกพร่องทางชีวภาพ ซึ่งได้รับการถ่ายทอดทางพันธุกรรม จากแนวความคิดดังกล่าวส่งผลให้นักวิชาการในสมัยต่อมาทำการศึกษาค้นคว้าในเรื่องความบกพร่องทางกายภาพอย่างกว้างขวางมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็น

¹²⁹ อัจฉริยา ชูตินันท์, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 57*, น.91.

¹³⁰ ภัทรวรรณ ทองใหญ่, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 56*, น.47.

ลักษณะรูปร่างของมนุษย์ โครโมโซม สอร์โอมที่ผิดปกติจะส่งผลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ซึ่งอาจก่อให้เกิดพฤติกรรมต่อต้านสังคมหรือถึงขั้นประกอบอาชญากรรม¹³¹

3.6.2.2 สาเหตุอาชญากรรมด้านจิตวิทยา

การอธิบายสาเหตุอาชญากรรมตามหลักจิตวิทยานั้น มีทัศนะว่าปัจจัยที่ทำให้บุคคลประกอบอาชญากรรมเป็นปัจจัยที่เกิดจากภายในตัวของบุคคล บุคคลที่มีจิตใจผิดปกติจะก่ออาชญากรรมโดยไม่มีมูลเหตุจูงใจจากภายนอก แต่จะก่ออาชญากรรมเพราะความผิดปกติของจิตหรือความกดดันภายในที่เก็บกดซ่อนไว้ในจิตใต้สำนึก ทำให้บุคคลที่มีจิตใจผิดปกติกระทำผิดลงไปโดยที่ไม่สามารถบังคับตนเองได้ บุคคลที่มีอาการจิตผิดปกติจะกระทำผิดด้วยอาการ¹³²

(1) หลงผิด : เข้าใจสภาพการณ์ขณะนั้นเป็นคนละอย่างกับความเป็นจริง

(2) คุ้มคลั่ง : ควบคุมตนเองไม่ได้ ก้าวร้าว มีอาการคุ้มคลั่งมาตั้งแต่แรก เข้าใจว่าบุคคลรอบข้างจะมาทำร้าย

3.6.2.3 สาเหตุอาชญากรรมทางสังคมวิทยา

สังคมและสิ่งแวดล้อมมีส่วนสำคัญในการทำให้บุคคลกระทำความผิด อาชญากรรมเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในทุกสังคม แต่สังคมดำรงอยู่ได้เพราะสังคมสามารถควบคุมอาชญากรรมให้อยู่ในขอบเขตที่ไม่เป็นอันตรายแก่สมาชิกในสังคม อาชญากรรมเป็นผลมาจากเงื่อนไขทางสังคมและปัญหาทางสังคมต่าง ๆ เช่น ปัญหาสุขภาพจิตของคนในสังคม ปัญหาการเพิ่มประชากรอย่างรวดเร็ว ปัญหาครอบครัว ปัญหาการศึกษา ปัญหาการครองชีพหรือความยากจน ปัญหาโสเภณี และการค้าประเวณี ปัญหายาเสพติด ปัญหาการว่างงาน และปัญหาความเสื่อมโทรมทางศีลธรรม เป็นต้น นักอาชญาวิทยาที่เป็นนักสังคมวิทยาเชื่อว่าปัจจัยภายนอกหรือสภาพแวดล้อมด้านสังคม เศรษฐกิจอาจเป็นสาเหตุที่ทำให้บุคคลมีพฤติกรรมที่นำไปสู่ปัญหาอาชญากรรม¹³³

3.6.3 ประเภทของเหยื่ออาชญากรรมโดย Han Von Hentig

การจำแนกประเภทของเหยื่ออาชญากรรมโดย Hentig Hentig ได้แบ่งแยกประเภทของเหยื่ออาชญากรรมไว้ละเอียดพอสมควร ยึดปัจจัยทางจิต ทางสังคม และลักษณะทางร่างกายเป็นหลักในการกำหนดประเภท และได้ชี้ให้เห็นถึงเหยื่อที่เป็นมาโดยกำเนิด กับเหยื่อที่เกิดขึ้นเพราะสังคมเป็นเหตุ ได้แยกเหยื่อออกเป็น 13 ประเภท โดยผู้บ่มพร่องทางสติปัญญาถือเป็นเหยื่อประเภทที่ 4¹³⁴

¹³¹ กัทรวรรณ ทองใหญ่, *อ้าวแล้ว เชิงอรรถที่ 56*, น.48.

¹³² *เพ็งอ้าง*, น.53.

¹³³ *เพ็งอ้าง*, น.57.

¹³⁴ อำนวย ชูบำรุง, *เหยื่ออาชญากรรม*, พิมพ์ครั้งที่ 1 (นครปฐม : สำนักพิมพ์สถาบันพัฒนาสาธารณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายา, 2538), น.47.

3.6.3.1 ผู้เยาว์ (The Young)

ผู้เยาว์เป็นเหยื่ออาชญากรรมที่เด่นชัด เป็นผู้ที่อ่อนแอและขาดประสบการณ์ ง่ายแก่การทำร้าย การที่ผู้เยาว์เป็นเหยื่ออาชญากรรมได้ง่ายเป็นเพราะร่างกายยังไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร ความรู้สึกในทางศีลธรรมยังมีไม่มากพอ กำลังเจริญเติบโตทั้งในด้ายกายภาพและวัฒนธรรม แต่ยังไม่สมบูรณ์เต็มที่ อาชญากรมีความกดดันภายในที่จะประกอบอาชญากรรม เป็นความกดดันที่พัฒนาขึ้นมาอย่างเต็มที่ในภาวะความเจริญเติบโตตามปกติ ผู้เยาว์ยังไม่ได้รับการพัฒนาในระดับที่ทัดเทียมกับอาชญากร จึงตกอยู่ในฐานะผู้เสียเปรียบ โดยเป็นพวกที่ไม่มีทรัพย์สินเป็นของตนเอง การตกเป็นเหยื่อจึงมิใช่เพื่อต้องการทรัพย์สิน อย่างไรก็ตาม เด็กอาจถูกฆ่าเพื่อทรัพย์สินก็ได้หากมีการประกันชีวิตไว้ การจับตัวไปเรียกค่าไถ่ก็เป็นความผิดอีกอย่างหนึ่งที่มักจะเกี่ยวข้องกับผู้เยาว์ ยิ่งกว่านั้นพวกอาชญากรมักจะใช้เด็กช่วยในการประกอบอาชญากรรม (โดยเฉพาะอาชญากรรมที่เกี่ยวกับทรัพย์สิน) บางประเทศจะมีกฎหมายปกป้องเด็ก มิให้เกี่ยวข้องกับสิ่งเลวร้ายที่เป็นความเสียหายทางศีลธรรม การมีกฎหมายเช่นนี้ก็แสดงว่าผู้เยาว์ง่ายต่อการตกเป็นเหยื่อนั่นเอง ผู้เยาว์ที่เป็นผู้หญิงจะตกเป็นเหยื่อในทางเพศได้ง่าย เด็กหญิงบางคนจะไม่ขัดขืน หากถูกระทำร้ายเพื่อความต้องการทางเพศได้ง่าย ทั้งนี้เป็นเพราะตกอยู่ในภาวะสับสน เกิดความกลัว ความอ่อนแอในทางร่างกาย และการพยายามหาเหตุผล สิ่งเหล่านี้ คือสิ่งที่ทำให้ไม่พยายามหลีกเลี่ยงหนีจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม¹³⁵

3.6.3.2 ผู้หญิง (The female)

ผู้หญิงเป็นประเภทของเหยื่ออาชญากรรมที่มีความอ่อนแออีกพวกหนึ่ง หญิงวัยรุ่นจำนวนมากต้องตกเป็นเหยื่อของการฆาตกรรมในบางคราวหลังจากถูกระทำร้ายได้รับทุกข์ทรมาน เพราะตัณหาราคะของอาชญากร ส่วนผู้หญิงสูงอายุตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมเกี่ยวกับทรัพย์สิน เพราะเหตุที่เป็นคนร่ำรวย อาชญากรที่กระทำต่อผู้หญิงนั้น ส่วนมากเป็นผู้ชาย ดังนั้นจึงย่อมมีกำลังเหนือกว่าผู้หญิงเป็นทุนอยู่แล้ว¹³⁶

3.6.3.3 บุคคลสูงอายุ (The old)

บุคคลสูงอายุมักจะตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมเกี่ยวกับทรัพย์สินเงินทอง บุคคลสูงอายุอยู่ในช่วงอายุที่ถือครองตำแหน่งต่าง ๆ ไว้มากที่สุด สะสมความมั่งคั่งร่ำรวย และใช้อำนาจเพื่อก่อให้เกิดความมั่งคั่ง แต่บุคคลสูงอายุก็มีความอ่อนแอในทางร่างกาย บางทีจิตใจก็อ่อนแอไปด้วยจึงทำให้บุคคลดังกล่าวตกอยู่ในอันตราย¹³⁷

¹³⁵ อัมณพ ชูบำรุง, *เพ็ญอั้ง เจริญรอดที่ 66*, น.47.

¹³⁶ *เพ็ญอั้ง*, น.47.

¹³⁷ *เพ็ญอั้ง*, น.47.

3.6.3.4 คนที่บกพร่องทางจิตและวิกลจริต (The mentally defective and other mentally deranged)

คนที่บกพร่องทางจิตและวิกลจริต คนพวกนี้เป็นกลุ่มใหญ่อีกกลุ่มหนึ่งที่น่าจะตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมอย่างแท้จริง เป็นที่ประจักษ์ชัดว่าพวกวิกลจริต พวกเป็นโรคพิษสุราเรื้อรัง พวกติดยา เสพติด พวกเป็นโรคประสาทหรือพวกที่มีจิตบกพร่องในลักษณะอื่น ๆ เป็นพวกที่อยู่ในฐานะที่เป็นผู้ได้รับผลร้ายจากการกระทำของพวกที่จะประกอบอาชญากรรม Hentig ได้กล่าวไว้ว่ามีผู้หายประมาณร้อยละ 66.6 ที่ถูกฆ่าตายเพราะ พิษสุราเรื้อรัง กล่าวโดยทั่วไป คนที่กำลังเมานั้นง่ายแก่การตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมนานาชนิด โดยเฉพาะอาชญากรรมที่เกี่ยวกับทรัพย์ คนเมาเข้าหมายของพวกโจร พวกล้วงกระเป๋า พวกต้มตุ๋น นักการพนัน พวกมารสังคม และอาชญากรรมอื่น ๆ อีกมากมาย ความคิดที่กระทำต่อบุคคลที่ตกอยู่ในอาการเมานั้นมีมากมายสำหรับพวกติดยาเสพติดนั้น Hentig บอกว่าเป็นพวกที่หาความทุกข์มาให้แก่ตนเอง¹³⁸

3.6.3.5 คนต่างด้าว (The alien)

บุคคลประเภทนี้มีจุดอ่อนอยู่ที่ความขัดแย้งในเรื่อง วัฒนธรรมการย้ายถิ่นที่อยู่จากประเทศหนึ่งไปยังอีกประเทศหนึ่งนั้น ไม่ใช่ของง่ายคนต่างด้าวมักจะพบกับอุปสรรคต่าง ๆ เช่น ความลำบากด้านภาษาพูด ความขัดแย้งในเรื่องวัฒนธรรม และความยากจน เพราะถูกปฏิเสธหรือไม่ยอมรับโดยคนของประเทศนั้น ดังนั้นคนต่างด้าวและคนพื้นเมืองจึงมักแสดงออกซึ่งความเป็นปรปักษ์ต่อกัน คนต่างด้าวจะปรับตัวได้ก็ต้องเรียนรู้เทคนิคต่าง ๆ และใช้เวลานานทีเดียว¹³⁹

3.6.3.6 พวกชนกลุ่มน้อย (The minorities)

ชนกลุ่มน้อยก็มีฐานะแบบเดียวกันผู้ที่อพยพเข้าไปอยู่ใหม่ได้รับความไม่เท่าเทียมกันกับประชากรส่วนใหญ่ทั้งในแง่กฎหมายและแง่ความเป็นจริง โอกาสที่จะตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมก็มีมากขึ้น ความมีอคติในเรื่องเชื้อชาติยิ่งทำให้พบกับอุปสรรคมากขึ้น และอาจจะทำให้ตกอยู่ในสถานการณ์เป็นเหยื่ออาชญากรรมซึ่งอาจจะเป็นอาชญากรรมประเภทรุนแรงก็ได้¹⁴⁰

3.6.3.7 พวกโง่ทึม (The dull normals)

Hentig เรียกว่า ผู้เสียหายโดยกำเนิดเกิดมาเพื่อเป็นเหยื่ออาชญากรรมโดยแท้ เขาให้เพราะความโง่เง่าของเหยื่อ พฤติกรรมของพวกโง่ทึมนั้นก็มีความละม้ายคล้ายคลึงกับพฤติกรรมของพวก

¹³⁸ เห่งฮ้าง, น.47.

¹³⁹ อัจฉริยา ชูตินันท์, ฮ้างแล้ว เห่งอรรถที่ 57, น.94.

¹⁴⁰ เห่งฮ้าง.

ที่อพยพเข้ามาอยู่ใหม่และพวกชนกลุ่มน้อยนั่นเอง ทั้งสามพวกนี้อาจจะจัดเข้าไว้เป็นประเภทเดียวกัน¹⁴¹

3.6.3.8 พวกที่มีแนวโน้มไปในทางต่ำ (The Depressed)

ผู้เสียหายประเภทนี้มักมีความบกพร่องทางกายและทางจิตอยู่ก่อน แล้วมาประสบกับความผิดหวังหรือขาดในสิ่งที่ตนเองปรารถนา จึงเกิดบุคลิกภาพแบบใหม่ที่มีแนวโน้มไปในทางต่ำ ทำให้อาชญากรรมเห็นช่องทางที่จะประกอบอาชญากรรมต่อบุคคลประเภทนี้¹⁴²

3.6.3.9 พวกโลภมาก (The Acquisitive)

คนโลภจัดเป็นเหยื่ออาชญากรรมอีกพวกหนึ่ง Hentig เรียกว่า ผู้เสียหายชั้น 1 กล่าวคือ ความโลภนั้นอาจทำให้เกิดอาชญากรรมและอาจทำให้เป็นเหยื่ออาชญากรรมได้ด้วย พวกองค์การอาชญากรรม พวกข่มขู่เอาเงิน พวกนักการพนัน พวกต้มตุ๋นและคนชั่วประเภทอื่น ๆ ผนวกประโยชน์จากความโลภของเหยื่อนั่นเอง เราอาจจะพบอาชญากรรมพวกนี้ได้ในทุกชนชั้นของสังคม กล่าวคือ คนจนต่อสู้ดิ้นรนเพื่อความมั่นคงในทางเศรษฐกิจ คนชั้นกลางคอยหาโอกาสเพื่อความหรรษาบ้าง คนรวยแล้วก็อยากจะเพิ่มรายได้ให้มากขึ้น และก็เป็นที่น่ารำคาญคิดว่าคนรวยนี่เองที่น่าจะตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมมากที่สุด เพราะความโลภเป็นเหตุ¹⁴³

3.6.3.10 พวกเสเพล (The Wanton)

พวกเสเพลเป็นผู้ที่มีชีวิตอันมีดมนภายใต้บทบัญญัติของกฎหมาย และระเบียบของสังคม ชีวิตไร้ค่าจึงง่ายที่จะตกเป็นผู้เสียหาย¹⁴⁴

3.6.3.11 พวกเปล่าเปลี่ยวและอกหัก (The Lonesome and the Heartbroken)

พวกนี้มีความบกพร่องทางจิตอยู่แล้ว จึงมีแนวโน้มที่จะตกเป็นผู้เสียหายได้ง่าย ลักษณะทั่วไปของบุคคลประเภทนี้คล้ายกับพวกโลภมากอยากได้ ผิดกันแต่ว่าบุคคลประเภทนี้ออยากได้เพื่อนอยากได้ความสุข แทนการอยากได้เงินทอง¹⁴⁵

3.6.3.12 ผู้อยู่ในฐานะถูกรังแก (The Tormentor)

คนที่ตกอยู่ในความทุกข์ทรมาน เราอาจจะรู้จักเหยื่ออาชญากรรมพวกนี้ได้จากเรื่องที่น่าเศร้าใจภายในครอบครัว ตัวอย่างเช่น พ่อที่เป็นโรคพิษสุราเรื้อรังหรือเป็นโรคจิต กลายเป็นคนที่

¹⁴¹ เท็งฮ้าง, น.89.

¹⁴² เท็งฮ้าง.

¹⁴³ อัมณพ ชูบำรุง, เท็งฮ้าง เจริญธรรมที่ 66, น.49.

¹⁴⁴ เท็งฮ้าง, น.49.

¹⁴⁵ เท็งฮ้าง, น.49.

นำความทุกข์ทรมานมาให้แก่ครอบครัวเป็นเวลายาวนาน ในที่สุดผู้นั้นทนทุกข์ทรมานไม่ไหวจึงต้องฆ่าผู้นั้นเสีย¹⁴⁶

3.6.3.13 พวกถูกตัดโอกาส ถูกละเลย พวกต่อสู้ขัดขวาง (The Blocked, Exempted, and Fighting)

Hentig หมายถึง บุคคลที่ถูกกรรโชกทรัพย์ หรือรีดเอาทรัพย์ และบุคคลดังกล่าวนี้ทำการต่อสู้ขัดขวาง นอกจากนี้ก็มีพวกที่สูญเสียโอกาส หรือเสียสถานภาพของตน ทำให้เกิดความเสียหายแก่ตนเองอาจจะถูกใส่ร้ายป้ายสี จึงต้องหาทางต่อสู้เพื่อตัวเอง คนพวกนี้ก็จัดเป็นพวกที่ยากที่จะตกเป็นเหยื่อ และตนเองก็อาจจะประกอบอาชญากรรมเสียเองก็ได้ จัดว่าเป็นผู้เสียหายประเภทที่ยากที่สุด¹⁴⁷

3.6.4 ประเภทของเหยื่ออาชญากรรมโดย สตีเวน ชาฟเฟอร์(Schafer)

สตีเวน ชาฟเฟอร์(Schafer) นักอาชญาวิทยาคนสำคัญได้แบ่งประเภทของเหยื่ออาชญากรรมได้อย่างระบบ โดยได้จำแนกประเภทของเหยื่ออาชญากรรมโดยพิจารณาความรับผิดชอบของเหยื่อเป็นสำคัญ โดยแบ่งเหยื่อออกเป็น 7 ประเภท¹⁴⁸ โดยผู้บกพร่องทางสติปัญญาถือเป็นเหยื่อประเภทที่ 1 และประเภทที่ 5

3.6.4.1 เหยื่ออาชญากรรมที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับอาชกร (Unrelated Victims)

กล่าวคือ เหยื่ออาชญากรรมประเภทนี้เป็นผู้ที่ไม่มีความสัมพันธ์ในทางใด ๆ กับอาชญากร แต่เป็นเพียงผู้รับเคราะห์จากอาชญากรเท่านั้น¹⁴⁹

3.6.4.2 ผู้เป็นเหยื่อของตนเอง (Self- Victimizing Victims)

กล่าวคือ เหยื่อประเภทนี้ตกเป็นเหยื่อโดยตนเอง ดังนั้นตนเองก็คือ อาชญากร หรือเรียกการกระทำของเหยื่อแบบนี้ว่า อาชญากรรมที่ปราศจากเหยื่อ เหยื่อประเภทนี้เป็นผู้รับผิดชอบต่อการกระทำผิดอย่างเต็มที่ เช่น นักการพนัน คนติดยาเสพติด การทำให้ตนเองแท้งลูกหรือให้ผู้อื่นทำให้ตนเองแท้งลูกโดยหญิงยินยอม¹⁵⁰

3.6.4.3 เหยื่อที่กระตุ้นให้เกิดอาชญากรรม (Provocative Victims)

¹⁴⁶ อัจฉริยา ชูตินันท์, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 57*, น.95.

¹⁴⁷ *เพ็งอึ้ง*, น.89.

¹⁴⁸ *เพ็งอึ้ง*, น.91.

¹⁴⁹ อัมณพ ชูบำรุง, *เพ็งอึ้ง เจริญธรรมที่ 66*, น.52.

¹⁵⁰ *เพ็งอึ้ง*, น.53.

เหยื่อประเภทนี้ได้กระทำสิ่งบางอย่างที่เป็นการจัดใจอาชญากร เมื่ออาชญากรได้รับการปลุกใจหรือยุยงส่งเสริมก็จะทำร้ายเหยื่อดังกล่าว จึงถือได้ว่าเหยื่อเป็นผู้ลงมือกระทำก่อน อาทิเช่น แสดงผิดสัญญา หรือแสดงอาการคูหมิ่นเหยียดหยาม เป็นต้น¹⁵¹

3.6.4.4 เหยื่อที่จงใจให้เกิดอาชญากรรม (Precipitative Victims)

เหยื่อประเภทนี้จะมีพฤติกรรมอันปราศจากความตั้งใจของเหยื่อที่กลับส่งเสริม ล่อใจ หรือจงใจให้อาชญากรประกอบอาชญากรรมต่อเหยื่อที่เป็นตัวล่อ อาทิเช่น การแต่งกาย วาบทวีแล้วเดินในที่เปลี่ยว ที่รกร้างคนเดียว เหยื่อประเภทนี้ อาจถูกชิงทรัพย์ หรือกระทำความผิดเกี่ยวกับเพศได้ เป็นต้น¹⁵²

3.6.4.5 เหยื่อที่มีความอ่อนแอในทางชีวภาพ (Biologically Weak Victims) เหยื่อประเภทนี้อ่อนแอไม่ว่าจะเป็นอ่อนแอในทางร่างกาย จิตใจ เป็นผลให้อาชญากรมีความคิดที่จะกระทำร้ายต่อเขา เช่น คนแก่ เด็ก ผู้หญิง ผู้ป่วยทางจิต เป็นต้น ถือว่าเป็นเหยื่อที่มีความอ่อนแอในทางชีวภาพแม้ว่าคนพวกนี้จะไม่เกี่ยวข้องกันกับอาชญากรก็ตาม แต่ก็นับว่าเป็นผู้ที่ง่ายแก่การตกเป็นเหยื่อของอาชญากร¹⁵³

3.6.4.6 เหยื่อที่มีความอ่อนแอในสังคม (Socially Weak Victims)

กล่าวคือ เป็นเหยื่อที่มีความไม่เท่าเทียมกับบุคคลอื่นในสังคม เช่น พวกชนกลุ่มน้อย พวกอพยพเข้าอยู่ในถิ่นใหม่ เป็นต้น โดยเหยื่อประเภทนี้มีได้รับการยอมรับว่าเป็นสมาชิกอย่างเต็มภาคภูมิของชุมชนและอยู่ในฐานะที่จะถูกเอารัดเอาเปรียบจากพวกอาชญากรเมื่อใดก็ได้¹⁵⁴

3.6.4.7 เหยื่อการเมือง (Political Victims)

กล่าวคือ เป็นเหยื่อที่ได้รับความทุกข์ทรมานจากผู้ที่เป็นปรปักษ์กันในการการเมือง เป็นบุคคลที่เป็นคู่แข่งกันในการณรงค์เพื่อให้ได้มาซึ่งตำแหน่งที่มีอำนาจในการการเมือง¹⁵⁵

¹⁵¹ เติ้งอ๋าง, น.52.

¹⁵² เติ้งอ๋าง, น.52.

¹⁵³ อัจฉริยา ชูตินันท์, อังแล้ว เจริญธรรมที่ 57, น.92.

¹⁵⁴ เติ้งอ๋าง, น.89.

¹⁵⁵ อัมณพ ชูบำรุง, เติ้งอ๋าง เจริญธรรมที่ 66, น.53.

บทที่ 4

การสอบปากคำผู้เสียหายที่บกพร่องทางสติปัญญาตามกฎหมายต่างประเทศ

การสอบปากคำผู้เสียหาย ซึ่งเป็นกระบวนการในชั้นสอบสวนที่ผู้เสียหายให้การกับเจ้าพนักงานสอบสวน ในประเทศไทย โดยที่การดำเนินกระบวนการสอบปากคำนั้นกฎหมายไทย พนักงานสอบสวนมีอำนาจออกหมายเรียกผู้เสียหายที่เชื่อว่าถ้อยคำของเขาจะเป็นประโยชน์แก่คดี ให้มาตามเวลาและสถานที่ในหมาย แม้ประเทศไทยจะมีกระบวนการทำสอบปากคำผู้เสียหาย การนำชี้ตัวผู้ต้องหา หรือการสืบพยานผู้บกพร่องทางจิตก็ตาม แต่ระบบกฎหมายของต่างประเทศ ย่อมมีความแตกต่างกัน จะเห็นได้ว่าในกระบวนการดำเนินงานในชั้นสอบสวนและสืบพยานบางประเทศมีมาตรการที่มีแบบแผนและให้การคุ้มครองผู้เสียหายให้ได้รับการคุ้มครองอย่างเต็มที่ เพื่อเป็นการไม่ไปกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของผู้บกพร่องทางสติปัญญา ดังกล่าวต่อไปนี้

4.1 มาตรฐานขั้นต่ำในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามหลักสากล

มนุษย์จะแสวงหาหลักประกันเพื่อความมั่นคงปลอดภัยให้กับตนเอง ด้วยความเชื่อว่ามนุษย์เกิดมาพร้อมกับความมีคุณค่า มีวิถีทางแห่งการดำเนินชีวิตเป็นของตนเองมีความสามารถในการดำรงตนอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีที่เหมาะสมศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ เรียกกันว่า เป็นสิทธิธรรมชาติ (Natural Rights) ซึ่งมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law) เป็นที่ยอมรับกันว่าสิทธิธรรมชาติเป็นบ่อเกิดหรือที่มาที่สำคัญของสิทธิมนุษยชน (Human Rights) ในปัจจุบัน¹⁵⁶ ซึ่งนักกฎหมายไทยกล่าวถึง สิทธิมนุษยชนไว้ว่า เป็นสิทธิทั้งหลายซึ่งเป็นที่ยอมรับกันในประเทศที่มีอารยธรรมว่า เป็นสิทธิพื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีของมนุษย์ และในการพัฒนาบุคลิกภาพของมนุษย์ มีการคุ้มครองป้องกันในทางกฎหมายเป็นพิเศษ¹⁵⁷ ทั้งนี้จากข้อความข้างต้น สิทธิมนุษยชน จึงหมายถึง สิทธิขั้นพื้นฐานอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำที่พึงมี เป็น

¹⁵⁶ อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์, สิทธิมนุษยชน, พิมพ์ครั้งที่ 6 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2561), น.13.

¹⁵⁷ วีระ โลจายะ, กฎหมายสิทธิมนุษยชน, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร :

สิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิตของมนุษย์อย่างมีศักดิ์ศรีและมีคุณค่า หากมีการล่วงละเมิดต่อสิทธิดังกล่าวย่อมจะได้รับการรับรองและคุ้มครองตามกฎหมาย โดยสิทธิมนุษยชนประกอบไปด้วยสิทธิต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น สิทธิในชีวิต ร่างกาย ความมั่นคงปลอดภัย สิทธิในการเลือกนับถือศาสนา สิทธิเลือกประกอบอาชีพ สิทธิในการแสดงความคิดเห็น สิทธิมีส่วนร่วมทางการเมือง สิทธิมนุษยชนจึงครอบคลุมวิถีชีวิตของมนุษย์ทุกคนตั้งแต่เกิดจนตาย¹⁵⁸

เมื่อสังคมพัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ขึ้น ส่งผลให้มุมมองในเรื่องของความคิดก็เริ่มเปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ แม้บุคคลจะมีความพิการ ข้อมมิสิทธิที่จะใช้เสรีภาพเท่าเทียมกับบุคคลอื่น โดยไม่ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขความพิการ และเป็นคุณค่าที่มีอาจล่วงละเมิดได้¹⁵⁹ ประกอบกับแนวความคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน ทำให้เกิดการสร้างวิถีในการปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานของการประกันและมาตรการคุ้มครองศักดิ์ศรีของมนุษย์ ตลอดจนสิทธิและเสรีภาพต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ กล่าวคือ แม้จะมีความพิการความบกพร่องใดๆ ก็ตาม แต่หากสังคมได้จัดการสภาพแวดล้อมและปัจจัยต่างๆ ในสังคมให้เอื้อต่อการดำเนินชีวิตของบุคคลพิการแล้ว บุคคลนี้ก็จะดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข¹⁶⁰

4.1.1 ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน Universal Declaration of Human Rights หรือ UDHR

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนถือเป็นเอกสารทางประวัติศาสตร์ในการวางรากฐานด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศฉบับแรกของโลก กฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนทุกฉบับในปัจจุบันล้วนมีพื้นฐาน และได้รับการพัฒนาและมาจากปฏิญญาสากล และกฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนได้กลายเป็นพื้นฐานสำหรับการพัฒนากฎหมายภายในประเทศของประเทศต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประชาชนในประเทศของตน ทั้งนี้ โดยที่ประชาคมโลกตระหนักถึงความสำคัญของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ในฐานะแม่บทของสิทธิมนุษยชน ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนจึงได้รับการแปลเป็นภาษาต่างๆ มากมาย¹⁶¹

¹⁵⁸ อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 1*, น.25-26.

¹⁵⁹ บรรเจิด สิงคะเนติ, *หลักพื้นฐานของสิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์*, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2547), น.132.

¹⁶⁰ ธนาชัย สุทรธอนันตชัย, “หลักความเสมอภาคกับการจัดบริการสาธารณะให้กับคนพิการในประเทศไทย,” *วารสารวิชาการนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ*, เล่มที่ 2, ปีที่ 2, น.118 (ธันวาคม 2555).

¹⁶¹ กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, “ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน - Universal Declaration of Human Rights,” สืบค้นเมื่อวันที่ 29 เมษายน 2565, จาก

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเป็นความพยายามที่จะทำให้การคุ้มครองสิทธิมนุษยชน โดยสหประชาชาติ เป็นรูปธรรม ถือเป็นขั้นตอนของการที่จะทำให้สิทธิมนุษยชนได้มีสถานะเป็นสิทธิตามกฎหมายต่อไป กล่าวคือ ปฏิญญาสากลเป็นการรวบรวมสิทธิมนุษยชน ที่กระจัดกระจายอยู่ให้เป็นระบบเดียวกัน โดยจัดหมวดหมู่และแจกแจงสิทธิมนุษยชนไว้เป็นประเภทต่าง ๆ อย่างชัดเจน รัฐสมาชิกสามารถใช้เป็นแนวทางในการจัดทำกฎหมายภายในของตนหรือใช้เป็นแนวทางในการจัดทำกติการะหว่างประเทศได้ต่อไป ลักษณะทั่วไปของปฏิญญาสากล จึงมีลักษณะที่ไม่ใช่สนธิสัญญาตามกฎหมายระหว่างประเทศ¹⁶²

ประเภทของสิทธิที่ได้รับการคุ้มครองตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

สิทธิประเภทต่าง ๆ ที่ได้รับการคุ้มครองตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนั้น แบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

4.1.1.1 สิทธิทางแพ่งและการเมือง (Political and Civil Rights) เป็นสิทธิตามธรรมชาติ ที่มีมาแต่ดั้งเดิม และปรากฏอยู่ในข้อ 1-21 ของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน สิทธิดังกล่าว ประกอบไปด้วย สิทธิและเสรีภาพในการเคลื่อนไหว สิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพย์สิน สิทธิในการที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม สิทธิในความเป็นส่วนตัว สิทธิในการเลือกนับถือศาสนา สิทธิในการแสดงออกอย่างเสรี สิทธิในการลี้ภัย และสิทธิของผู้ถูกกระทำทารุณกรรมต่างๆ¹⁶³

4.1.1.2 สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (Economic Social and Cultural Rights) เป็นสิทธิที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานความเป็นอยู่ สภาพแวดล้อมและคุณภาพชีวิตของมนุษย์ ปรากฏอยู่ในข้อ 22 ของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ได้แก่ สิทธิในการศึกษา สิทธิในการก่อตั้งสหภาพแรงงาน สิทธิในมาตรฐานการครองชีพที่ดีและเพียงพอเพียงตลอดจนสิทธิในการหยุดพักก่อนจากการทำงาน เป็นต้น อันเป็นสิทธิที่มีมาจากกลุ่มประเทศสังคมนิยมซึ่งเน้นในเรื่องความมั่นคงของเศรษฐกิจและสังคม¹⁶⁴

ซึ่งในที่นี้ ข้าพเจ้า จะขอยกบทในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ที่เกี่ยวข้องคือ ข้อ 7 สิทธิในความเสมอภาคตามกฎหมาย และสิทธิ ที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใด ๆ

https://humanrights.mfa.go.th/th/humanrights/obligation/?fbclid=IwAR0Km_O-URqzmt48yuqLb-wr2kvJpDwi6CVVo3RrSzUSxrbFSDs02Bx1SY

¹⁶² อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 1*, น.91-97.

¹⁶³ *เพ็ญอังก*, น.24.

¹⁶⁴ *เพ็ญอังก*.

ซึ่งตามปรัชญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนหลักความเสมอภาค (Equality) และการไม่เลือกปฏิบัติ (Non-discrimination) ถือได้ว่าเป็นแนวทางปฏิบัติที่สำคัญของปรัชญาสากลนี้ กล่าวคือ การที่ทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพเท่าเทียมกันไม่ว่าจะมีความแตกต่างด้านเชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ความเชื่อทางการเมือง สถานภาพทางการเกิดหรือสถานภาพอื่นๆ¹⁶⁵

4.1.1.3 หน้าที่ของรัฐในการปฏิบัติตามหลักสิทธิมนุษยชน

ในการปฏิบัติตามหลักสิทธิมนุษยชน สิ่งที่จะต้องคำนึงถึงคือ การที่ต้องมีผู้รับผิดชอบ (Duty bearers) ที่จะต้องเคารพ ปกป้อง และทำให้สิทธินั้นเกิดขึ้นได้จริง ซึ่งผู้รับผิดชอบหลัก คือ รัฐ โดยที่ผู้ถือสิทธิสามารถเรียกร้องให้รัฐปกป้องคุ้มครองและเติมเต็มสิทธิของตน และในขณะเดียวกันผู้ถือสิทธิหรือประชาชนแต่ละคนก็ต้องมีความรับผิดชอบที่จะไม่ไปละเมิดสิทธิของผู้อื่นด้วย¹⁶⁶ ดังนี้

(1) เคารพ (Respect) หมายถึง กฎหมายนโยบาย และโครงการของรัฐ รวมถึงสิทธิมนุษยชนทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น รัฐจะต้องไม่ออกกฎหมายจำกัดเสรีภาพในการนับถือศาสนา¹⁶⁷

(2) ปกป้อง (Protect) หมายถึง การที่รัฐต้องมีนโยบาย หรือมาตรการที่จะดูแล หรือป้องกันไม่ให้กลุ่มหรือบุคคลซึ่งไม่ใช่เจ้าหน้าที่ของรัฐทำการละเมิดสิทธิมนุษยชนของบุคคลอื่น เช่น ออกกฎหมายหรือมาตรการคุ้มครองผู้หญิงและเด็กจากการถูกรักร้างรุนแรง¹⁶⁸

(3) เติมเต็ม (Fulfill) หมายถึง การที่รัฐจะต้องออกกฎหมาย หรือดำเนินนโยบายเพื่อให้สิทธิมนุษยชนที่ทุกคนพึงได้รับได้เกิดขึ้นจริง เช่น มีนโยบายจัดสรรให้ทุกคนได้เรียนในระดับศึกษาขั้นพื้นฐานโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย¹⁶⁹

4.1.2 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ

“อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ” (Convention on the Rights of Persons with Disabilities ,CRPD) เน้นไปที่การขจัดอุปสรรคจากภายนอก ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญของความยากลำบากในการ

¹⁶⁵ แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ประเทศไทย, สิทธิมนุษยชน...ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ประเทศไทย, 2555), น.15.

¹⁶⁶ เพิ่งอ้าง.

¹⁶⁷ เพิ่งอ้าง, น.17.

¹⁶⁸ เพิ่งอ้าง, น.18.

¹⁶⁹ เพิ่งอ้าง.

ดำเนินชีวิตของผู้พิการ ตลอดจนการแก้ไขความเสียเปรียบทางสังคมของคนพิการ ซึ่งก่อให้เกิดการเลือกปฏิบัติ และขัดขวางการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการเป็นอย่างยิ่ง¹⁷⁰

“อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ” (Convention on the Rights of Persons with Disabilities ,CRPD) ถือเป็นอนุสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ ที่ให้หลักประกันในสิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ต่อคนพิการ อย่างเสมอภาคทัดเทียมกับบุคคลทั่วไป และเป็นสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชน ขององค์การสหประชาชาติฉบับแรก ในศตวรรษที่ 21¹⁷¹

ด้วยแรงผลักดันของเครือข่ายคนพิการ ประเทศไทยจึงได้ร่วมเป็นแกนนำในการยกร่าง เจริญ ลงนามรับรอง รวมทั้งได้ให้สัตยาบันต่อ “อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ” (Convention on the Rights of Persons with Disabilities ,CRPD) ไปในวันที่ 29 กรกฎาคม 2551¹⁷²

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการนับเป็นแรงบันดาลใจให้เกิดการปรับปรุงกฎหมายด้านคนพิการในประเทศไทย อย่างมากมาย โดยได้บัญญัติสาระสำคัญอันเกี่ยวข้องกับสิทธิของคนพิการ ไว้ในกฎหมายต่าง ๆ เช่น พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 อันเป็นการสร้างหลักประกันสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่เป็นสากลสำหรับคนพิการไว้ในกฎหมายไทยที่สอดคล้องกับความในอนุสัญญา¹⁷³

สาระสำคัญของ “อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ” (Convention on the Rights of Persons with Disabilities ,CRPD) เน้นไปที่การขจัดอุปสรรคจากภายนอก ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญของความยากลำบากในการดำเนินชีวิตของผู้พิการ ตลอดจนการแก้ไขความเสียเปรียบทางสังคมของคนพิการ ซึ่งก่อให้เกิดการเลือกปฏิบัติ และขัดขวางการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการเป็นอย่างยิ่ง ประกอบด้วยหลักการ 2 ประการ ได้แก่¹⁷⁴

1. การพัฒนาสังคม (Social Development) เป็นการกำหนดมาตรการที่มุ่งพัฒนาบริการในด้านต่าง ๆ เพื่อช่วยให้คนพิการได้รับสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ อย่างเท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป

2. การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของคนพิการ ซึ่งรวมถึงการขจัด การเลือกปฏิบัติและการสร้างหลักประกันความเสมอภาคในทุกมิติ (Non-Discrimination and Equality)

¹⁷⁰ สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ, “อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ (CRPD),” สืบค้นเมื่อวันที่ 13 เมษายน 2564, จาก <http://nepr56.dep.go.th/index.php/home-page>.

¹⁷¹ เพิ่งอ้าง.

¹⁷² เพิ่งอ้าง.

¹⁷³ เพิ่งอ้าง.

¹⁷⁴ เพิ่งอ้าง.

นอกจากนี้อนุสัญญาฯฉบับนี้ ยังมีคุณลักษณะเฉพาะ ที่ทำให้อนุสัญญาฉบับนี้มีความโดดเด่นและชี้ให้เห็นจุดที่อนุสัญญาฉบับอื่น ๆขาดไป อันได้แก่ หลักการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ จากสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะ (Accessibility)¹⁷⁵

1. การปรับสภาพแวดล้อม ทางกายภาพ อาคารสถานที่ รวมถึงการคมนาคมขนส่ง สารสนเทศและการสื่อสาร และบริการต่าง ๆ ฯลฯ ให้คนพิการสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ อย่างเท่าเทียมกับคนทั่วไป โดยการออกแบบที่เป็นสากลและเป็นธรรม ต่อคนทุกกลุ่ม เช่น การ ออกแบบและก่อสร้างสุขาให้คนทุกกลุ่มรวมถึงคนพิการที่ใช้เก้าอี้เข็นสามารถใช้ได้อย่างเท่าเทียม กับคนทั่วไป การออกแบบบริการข้อมูลผ่านเว็บไซต์ หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์อื่นใดให้อยู่ในรูปแบบ ที่ทุกคน รวมถึงคนพิการสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ เป็นต้น¹⁷⁶

2. การจัดให้มีเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก (Assistive Technology) สำหรับคน พิการแต่ละประเภท เช่น เครื่องช่วยฟังสำหรับคนหูหนวก โปรแกรมอ่านจอภาพคอมพิวเตอร์ สำหรับคนตาบอด หรือป้ายบอกทางซึ่งใช้ภาษาที่ง่ายต่อความเข้าใจ เป็นต้น¹⁷⁷

3. การให้ความช่วยเหลืออย่างเหมาะสมหรือสมเหตุผล (Reasonable Accommodation) เพื่อลดความเสียเปรียบทางสังคมของคนพิการแต่ละประเภท เช่น การจัดบริการล่ามภาษามือให้แก่ คนหูหนวก การให้มีผู้ช่วยคนพิการสำหรับคนพิการที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ อันไม่อาจ ตอบสนองได้โดยวิธีการทั่วไป รวมถึงความช่วยเหลือเพื่อให้สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม เป็นต้น¹⁷⁸ ซึ่งในที่นี้ ข้าพเจ้า จะขอยกบทในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการที่เกี่ยวข้องดังนี้

ข้อ 13 การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม

1) ให้รัฐภาคี ประกันการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างมีประสิทธิภาพสำหรับคน พิการบนพื้นฐานที่เท่าเทียมกับคนอื่นซึ่งรวมถึงการให้ความช่วยเหลือในกระบวนการพิจารณาและ ความช่วยเหลือที่เหมาะสมตามวัยเพื่ออำนวยความสะดวกในการแสดงบทบาทของคนพิการใน ฐานะผู้มีส่วนร่วมโดยตรงและโดยทางอ้อม รวมทั้ง ในฐานะที่เป็นพยานในกระบวนการพิจารณา ทางกฎหมายทั้งปวง รวมทั้งขั้นตอนในการสอบสวนและกระบวนการเบื้องต้นอื่น ๆ

2) เพื่อประกันการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับคนพิการ ให้ รัฐภาคีส่งเสริมการฝึกอบรมที่เหมาะสมสำหรับผู้ทำงานด้านกระบวนการยุติธรรม รวมทั้ง เจ้าหน้าที่ตำรวจ และเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์

¹⁷⁵ เพิ่งอ้าง.

¹⁷⁶ เพิ่งอ้าง.

¹⁷⁷ เพิ่งอ้าง.

¹⁷⁸ เพิ่งอ้าง.

4.1.3 ปฏิญญาว่าด้วยหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจไม่ถูกต้อง (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power)

ปฏิญญานี้เป็นผลมาจากการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและการบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำผิด (The United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offender) ครั้งที่ 7 ณ นครมิลาโน อิตาลี ซึ่งได้รับรองโดยที่ประชุมใหญ่ทั่วไป โดยมีมติที่ 40/34 เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน ค.ศ. 1985 ซึ่งมีปรัชญาพื้นฐานที่สำคัญ คือ ผู้เสียหายในคดีอาญาและเหยื่ออาชญากรรมจะต้องได้รับการยอมรับและได้รับการปฏิบัติอย่างเหมาะสมกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยได้กำหนดหลักการพื้นฐานในการอำนวยความสะดวกแก่ผู้เสียหายจากอาชญากรรม (Victim of crime) ผู้เสียหายจากการใช้อำนาจโดยไม่ถูกต้อง (Victim of abuse of power)¹⁷⁹

ซึ่งได้กำหนดเป็นมาตรฐานการคุ้มครองสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหายไว้ 4 ประการ มีสาระสำคัญสามารถสรุปได้ดังนี้ กล่าวคือ¹⁸⁰

4.1.3.1 การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม (Access to Justice and Fair Treatment) เพื่อให้ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมได้รับการปฏิบัติด้วยความเคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีสิทธิเรียกร้องผ่านกระบวนการยุติธรรม องค์กรศาล และองค์กรของฝ่ายบริหารจะต้องวางมาตรการที่จำเป็นเพื่อส่งเสริมให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยเยียวยา ผ่านวิธีพิจารณาที่รวดเร็วและเป็นธรรม ประหยัดและเข้าถึงกระบวนการนั้นได้ง่าย รวมทั้งให้คำแนะนำและแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงกระบวนการตั้งแต่บทบาทหน้าที่ขอบเขต ระยะเวลา ความคืบหน้าของคดี จัดให้ผู้เสียหายได้แสดงความคิดเห็นและความรู้สึกและให้ข้อเท็จจริงโดยมีกระบวนการรับฟังผู้เสียหายเกี่ยวกับความเสียหายที่ได้รับภายใต้ระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของแต่ละประเทศ ตลอดจนจัดให้ผู้เสียหายได้รับการช่วยเหลือ (Assistance) อย่างเหมาะสมตามสมควร ตั้งแต่เริ่มต้นคดีจนถึงสิ้นสุดกระบวนการทางกฎหมาย

4.1.3.2 การได้รับการชดเชยความเสียหายโดยผู้กระทำผิด (Restitution) ผู้กระทำผิดตลอดจนบุคคลที่สามเช่น บิดา มารดา กรณีผู้เยาว์เป็นผู้กระทำความผิดที่ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของผู้กระทำผิดจะต้องชดเชยเยียวยาให้กับผู้เสียหายครอบครัวหรือทายาทของผู้เสียหาย อย่าง

¹⁷⁹ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, มาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิพัฒนากระบวนการยุติธรรม, 2548), น.115-117.

¹⁸⁰ กัทรวรรณ ทองใหญ่, “มาตรการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย : การจัดทำคำแถลงเกี่ยวกับผลกระทบของอาชญากรรม,” วารสารกฎหมาย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ปีที่ 40, เล่มที่ 1, น.9 (มีนาคม 2565).

เป็นธรรมและเหมาะสม การชดเชยเยียวยาดังกล่าวหมายความรวมถึงการคืนทรัพย์สิน หรือชดเชยราคาสำหรับความสูญหายหรือเสียหายของทรัพย์สินนั้นรวมทั้งการชดเชยค่าเสียหายที่ผู้เสียหายได้ทรงจ่ายไปก่อนเนื่องจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม ตลอดจนค่าใช้จ่ายอื่น ๆ และการชดเชยสิทธิของผู้เสียหายที่ต้องเสียไปนั้น นอกจากนี้รัฐพึงพิจารณาปรับปรุงข้อปฏิบัติต่างๆระเบียบ ตลอดจนข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดให้การชดเชยเยียวยาความเสียหาย โดยผู้กระทำความผิด (Restitution) เป็นมาตรการทางลงโทษทางเลือกรูปแบบหนึ่งในคดีอาญา

4.1.3.3 การได้รับการชดเชยความเสียหายโดยรัฐ (Compensation) รัฐจึงจัดให้มีมาตรการชดเชยเยียวยาค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหาย ในกรณีที่ค่าสินไหมทดแทนที่ได้รับจากผู้กระทำความผิด หรือ โดยทางอื่น ๆ ยังไม่เพียงพอแก่การชดเชยเยียวยาผู้เสียหาย รวมทั้งจัดตั้งกองทุนแห่งชาติเพื่อการชดเชยค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหาย

4.1.3.4 การให้บริการความช่วยเหลือ (Assistance) ผู้เสียหายจึงได้รับความช่วยเหลือที่จำเป็น ทั้งในด้านวัตถุ การรักษาพยาบาล ตลอดจนความช่วยเหลือในด้านจิตใจอารมณ์ ความรู้สึก และความช่วยเหลือทางสังคมทั้งจากรัฐ อาสาสมัคร และชุมชน

มาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในข้างต้นเป็นแนวทางให้ประเทศต่าง ๆ รวมทั้งประเทศไทยในฐานะสมาชิกขององค์การสหประชาชาตินำไปปฏิบัติโดยสร้างระบบ และกลไกในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพื่อพัฒนาและยกระดับการคุ้มครองสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมและผู้เสียหายให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับบริบททางสังคมวัฒนธรรมและระบบกฎหมายของแต่ละประเทศ¹⁸¹

4.2 ประเทศอังกฤษ

ประเทศอังกฤษได้มีรัฐธรรมนูญฉบับแรก ชื่อว่า Magna Carta ถูกประกาศใช้โดยพระเจ้าจอห์น ซึ่งพระราชทานให้แก่ขุนนางฝ่ายอาณาจักรและศาสนจักร รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้เป็นที่มาของหลักการทางกฎหมายอาญา และวิธีพิจารณาความอาญาสมัยใหม่ที่สำคัญ ๆ หลายประการ คือ¹⁸²

ประการที่หนึ่ง ประชาชนทุกคนมีความเสมอภาค และจะได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมาย (Every person is equal before the laws)

ประการที่สอง การดำเนินการในทางอาญา เช่น การจับ ขัง ที่กระทำต่อผู้ใดจะต้องได้รับการพิจารณา ตัดสิน โดยกลุ่มคนที่เป็นพรรคพวกของตนเท่านั้น (Arrest and detention shall be

¹⁸¹ เพิ่งอ้าง, น.10.

¹⁸² น้ำแท้ มีบุญสร้าง, “กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย,” วารสารจตุรนิติ, เล่มที่ 4, ปีที่ 6, น.38 (พฤศจิกายน – ธันวาคม 2552).

made by judgment of the person of his peer) ซึ่งหลักการนี้เป็นที่มาของการใช้อำนาจตุลาการในการ ตัดสินคดีโดยประชาชนหรือคณะลูกขุน (Jury) นั่นเอง

ประการที่สาม จะไม่มีการเรียกเก็บภาษีโดยปราศจากการได้ถามจากผู้แทนของชุมชนเสียก่อน (No Taxation without representative) ซึ่งหลักการนี้เป็นที่มาของการผ่านกฎหมายใด ๆ จะต้องกระทำการผ่านสภาผู้แทนก่อน

ประเทศอังกฤษ ถือเป็นประเทศที่ให้ความสำคัญกับนโยบายสวัสดิการทางสังคมมาตั้งแต่ต้นปี ค.ศ.1900 และเป็นต้นตำรับของ “รัฐสวัสดิการ” (Welfare State) คือ รัฐนั้นจะเป็นผู้รับผิดชอบในการให้บริการสวัสดิการสังคมอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ และมีลักษณะสากล (Comprehensive and Universal Welfare) แก่ประชาชนทุกคน และจัดเป็นประเทศในกลุ่มยุโรปที่พัฒนาแล้ว (Developed Country)¹⁸³

ประเทศอังกฤษได้ลงนามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของคนพิการ เมื่อวันที่ 30 มีนาคม ค.ศ. 2007 และได้ให้สัตยาบัน เมื่อวันที่ 8 มิถุนายน ค.ศ. 2009 ซึ่งรัฐบาลของประเทศอังกฤษตั้งเป้าหมายไว้ว่า คนพิการของประเทศอังกฤษจะต้องได้รับความเท่าเทียมในสังคมเหมือนกับคนทั่วไปภายในปี ค.ศ. 2025 กฎหมายหลักที่ให้ความสำคัญคุ้มครองแก่คนพิการของประเทศอังกฤษ คือ Disability Discrimination Act 1995 และที่แก้ไขเพิ่มเติมในปี 2005 หรือที่เรียกว่าโดยย่อว่า DDA ให้ความสำคัญคุ้มครองแก่คนพิการ จากการเลือกปฏิบัติและการตกเป็นเหยื่อในด้านการงาน สินค้าและบริการ การศึกษา และการขนส่ง¹⁸⁴ ซึ่งตามกฎหมาย Disability Discrimination Act 1995 นิยามคำว่า “คนพิการ” หมายถึง บุคคลที่มีความบกพร่องทางกาย และจิตใจ (Physical and Mental Impairment) ซึ่งความบกพร่องดังกล่าวมีผลกระทบระยะยาวต่อความสามารถในการดำรงตนในกิจวัตร กิจกรรมประจำวันปกติของบุคคลนั้น แต่มิได้แบ่งประเภทความพิการไว้อย่างชัดเจน¹⁸⁵

4.2.1 องค์กรหลักที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับคนพิการในประเทศอังกฤษ¹⁸⁶

4.2.1.1 The Equality and Human Right Commission (EHRC) คณะกรรมการความเท่าเทียม และสิทธิมนุษยชน (EHRC) เป็นคณะกรรมการที่จัดตั้งโดย Equality Act 2006 ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 2007 laununu Commission for Racial Equality (CRE), Disability Rights Commission

¹⁸³ ทวี เชื้อสุวรรณทวี, “การเปรียบเทียบกฎหมายด้านคนพิการของประเทศไทย อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา,” วารสารวิทยาลัยราชสุดา, ปีที่ 1, เล่มที่ 1, น.3 (มกราคม – มิถุนายน 2548).

¹⁸⁴ กรมส่งเสริมพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ, “ความเป็นมาสิทธิคนพิการในประเทศไทย.” สืบค้นเมื่อวันที่ 12 เมษายน 2565, จาก <https://dep.go.th/th/law-academic>.

¹⁸⁵ ทวี เชื้อสุวรรณทวี, *อ้างแล้ว เจริงรรถที่ 28*, น.8.

¹⁸⁶ กรมส่งเสริมพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ, *อ้างแล้ว เจริงรรถที่ 29*.

(DRC) และ Equal Opportunities Commission (EOC) เป็นองค์กรที่ให้ความคุ้มครองบังคับใช้ และสนับสนุนความเท่าเทียมเกี่ยวกับอายุคนพิการ เพศ เชื้อชาติ ศาสนา ความเชื่อ วิถีทางเพศ (Sexual Orientation) การแปลงเพศ (Gender Reassignment) EHRC เป็นองค์กรอิสระ (Non Departmental Public Body (NDPB) โดยมี Government Equalities Office (GEO) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการออกกฎหมาย และนโยบายด้านความเท่าเทียมของประเทศอังกฤษ ทำหน้าที่สนับสนุนงานของคณะกรรมการในส่วนที่เกี่ยวกับคนพิการนั้น คณะกรรมการมีหน้าที่หลักในการจัดการเลือกปฏิบัติต่อคนพิการ ส่งเสริมโอกาสที่เท่าเทียมสำหรับคนพิการ สนับสนุนให้มีการปฏิบัติที่ดีต่อคนพิการ และให้คำแนะนำแก่รัฐบาลในการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายว่าด้วยคนพิการ

4.2.1.2 Office for Disability Issue (ODI) เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นมาเพื่อให้ความช่วยเหลือแก่รัฐบาลในการดำเนินการเพื่อให้คนพิการได้รับโอกาสและทางเลือกที่เท่าเทียมกับคนที่ไม่พิการ และควรได้รับการยอมรับนับถือเสมือนเป็นสมาชิกในสังคม ต้องทำงานร่วมกับหน่วยงานหลายหน่วยงาน เพื่อช่วยเหลือหน่วยงานต่าง ๆ ให้มีความเข้าใจและตอบสนองความต้องการของคนพิการได้อย่างแท้จริง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ได้แก่ หน่วยงานของรัฐ ซึ่งมี 6 หน่วยงาน คือ Department for Children, Schools and Families, Department of Health, Department for Business, Innovation and Skills, Department for Transport, Department for Work and Pensions, Department for Communities and Local Government กลุ่มหรือคณะที่ให้คำปรึกษาคนพิการหรือคนที่ได้รับผลกระทบจากความพิการ องค์กรของคนพิการหรือองค์กรเพื่อคนพิการ เช่น Equality 2005 (มีคนพิการเป็นสมาชิกร่วมดำเนินงาน 19 คน) องค์กรเพื่อความเสมอภาค เช่น คณะกรรมการ EHRC อาสาสมัครทั่วสหราชอาณาจักร จะเห็นได้ว่า ODI เป็นหน่วยงานที่มีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะว่าต้องประสานการทำงานของหลายหน่วยงานซึ่งล้วนแล้วแต่จัดตั้งขึ้นมาเพื่อให้ความช่วยเหลือและให้ความคุ้มครองแก่คนพิการทั้งสิ้น

นอกจากองค์กรหลักทั้ง 2 องค์กรนี้แล้ว ยังมีองค์กรอื่นที่จัดตั้งขึ้นมาเพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะด้าน เช่น ในด้านการศึกษามีคณะกรรมการที่เรียกว่า Special Education Needs and Disability Tribunals หรือ (SENDIST) เป็นคณะกรรมการที่ทำหน้าที่พิจารณาข้อพิพาทที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา และการเลือกปฏิบัติ

4.2.2 Youth Justice and Criminal Evidence Act 1999

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของกฎหมายอังกฤษ ในเรื่องการสอบปากคำผู้เสียหายนั้น กฎหมายอังกฤษได้มีการคุ้มครองแก่ผู้เสียหายที่มีอายุเกิน 17 ปี แต่มีสภาพจิตใจที่อ่อนแอ หรืออาจเกิดความกลัว หรือตกใจถ้าจะต้องมาให้การเป็นพยาน เนื่องด้วยเหตุผลที่เป็นโรคจิตบกพร่อง ปัญญาอ่อน หรือเป็นผู้เสียหายที่ได้รับการกระทบกระเทือนต่อจิตใจ เพราะถูกประทุษร้ายทางเพศ

หรือผู้ที่กลัวจะต้องการเบิกความ เนื่องจากถูกผู้กระทำความผิดข่มขู่ ซึ่งมาตรการที่กฎหมายคุ้มครองเป็นพิเศษนี้ ได้กำหนดขึ้นตามความเหมาะสมของพยาน และเพื่อให้พยานได้รับความปลอดภัยจากการที่มีหน้าที่ต้องให้ข้อเท็จจริงต่อรัฐ¹⁸⁷

ประเทศอังกฤษมีพระราชบัญญัติที่มีชื่อว่า Youth Justice and Criminal Evidence Act 1999 มีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็ก และให้หมายความรวมถึงผู้เสียหายที่อ่อนแอ และเปราะบางด้วยเหตุที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาด้วย เพื่อเป็นประโยชน์ในการดำเนินการทางอาญา โดยมีมาตรการพิเศษต่าง ๆ¹⁸⁸ เรียกว่า Special Measures ตาม Youth Justice and Criminal Evidence Act 1999 มาตรการต่างๆ ที่สามารถใช้เพื่ออำนวยความสะดวกในการรวบรวมและการได้มาซึ่งหลักฐาน โดยพยานที่อ่อนแอและถูกข่มขู่¹⁸⁹

มาตรการพิเศษ เป็นบทบัญญัติที่ช่วยให้พยานที่อ่อนแอและถูกข่มขู่ให้หลักฐานที่ดีที่สุดในศาลและช่วยบรรเทาความเครียดบางส่วนที่เกี่ยวข้องกับการให้หลักฐาน ซึ่งพยานที่อ่อนแอที่จะสามารถใช้มาตรการพิเศษ บุคคลตามมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัตินี้กำหนดให้บุคคลต่อไปนี้สามารถใช้มาตรการพิเศษได้

มาตรา 16¹⁹⁰ พยานที่มีสิทธิได้รับความช่วยเหลือเนื่องจากอายุหรือความสามารถ

(1) เพื่อความมุ่งประสงค์ของบทนี้ พยานในคดีอาญา (นอกเหนือจากจำเลย) มีสิทธิได้รับความช่วยเหลือตามมาตรา

(a) ถ้าอายุต่ำกว่า 18 ปีในช่วงเวลาของการพิจารณาคดี หรือ

(b) ถ้าศาลพิจารณาว่าคุณภาพของหลักฐานที่พยานให้มานั้นมีแนวโน้มว่าจะลดลงด้วยเหตุผลของสถานการณ์ใด ๆ ที่อยู่ในอนุมาตรา (2)

(2) สถานการณ์ที่อยู่ในส่วนย่อยนี้คือ บุคคลที่ป่วยเป็นโรคทางจิตตามความหมายของพระราชบัญญัติสุขภาพจิต พ.ศ. 2526 หรือ มีความบกพร่องทางสติปัญญา หรือพยานมีความพิการทางร่างกายหรือกำลังถูกรบกวนจากความผิดปกติทางร่างกาย

¹⁸⁷ ณรงค์ ใจหาญ, “การถามปากคำเด็กในคดีอาญา : หลักกฎหมายและทางปฏิบัติ,” *วารสารนิติศาสตร์*, ปีที่ 30, เล่มที่ 3, น.367 (กันยายน 2543).

¹⁸⁸ Camilla Macpherson, “The Youth Justice and Criminal Evidence Act 1999: Achieving Best Evidence?,” สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2565, จาก <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/002580240104100305?journalCode=msla>

¹⁸⁹ CPS, “Special Measures,” สืบค้นเมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2565, จาก <https://www.cps.gov.uk/legal-guidance/special-measures#a14>

¹⁹⁰ Youth Justice and Criminal Evidence Act 1999

มาตรการพิเศษ (Special Measures) ที่สำคัญ ตาม Youth Justice and Criminal Evidence Act 1999 มีดังต่อไปนี้

4.2.2.1 ฉากกั้น

มาตรา 23 การมีฉากกั้นเพื่อป้องกันไม่ให้จำเลยเห็นหน้าพยานโดยตรง แต่ฉากกั้นจะกั้นเฉพาะพยานกับจำเลย เท่านั้นแต่จะไม่เป็นการกั้นที่ขัดขวางบุคคลดังต่อไปนี้ ผู้พิพากษา และคณะลูกขุน (ถ้ามี) ตัวแทนทางกฎหมายที่ดำเนินการในกระบวนการพิจารณาคดี และล่ามหรือบุคคลอื่น ๆ ที่ได้รับการแต่งตั้ง เพื่อช่วยเหลือพยาน ทั้งนี้อาจมีการถ่ายทอดสดไปยังสถานที่อื่นที่เหมาะสมนอกจากห้องพิจารณา¹⁹¹

4.2.2.2 วิธีการถ่ายทอดสด

มาตรา 24 ช่วยให้พยานสามารถให้หลักฐานระหว่างการพิจารณาคดีจากนอกศาลผ่านลิงค์ที่มองเห็นไปยังห้องพิจารณาคดี พยานอาจอาศัยอยู่ภายในอาคารศาลหรือในสถานที่ที่เหมาะสมนอกศาล ซึ่งอาจกำหนดให้บุคคลใดที่ได้รับการแต่งตั้งเพื่อช่วยเหลือพยานอยู่กับพยานที่อ่อนแอด้วย ในขณะที่พยานกำลังให้การเป็นพยานด้วยวิธีการถ่ายทอดสด ทั้งนี้ในการพิจารณาว่าใครสามารถติดตามพยานได้ ศาลต้องคำนึงถึงความต้องการของพยานด้วย¹⁹²

4.2.2.3 การจำกัดบุคคลในห้องพิจารณาคดี

มาตรา 25 ห้องพิจารณาคดีจะปลอดจากทุกคนที่ไม่จำเป็นต้องอยู่ในห้องพิจารณา แต่หากคดีเป็นคดีที่ดึงดูดความสนใจของสื่อ สื่อมวลชนคนหนึ่งจะได้รับอนุญาตให้อยู่ในศาล (เพื่อเป็นตัวแทนของสื่อมวลชน)¹⁹³

4.2.2.4 การถอดวิกและเสื้อคลุม

มาตรา 26 มาตรการนี้เป็นบัญญัติผู้พิพากษาสามารถถอดวิกและเสื้อคลุมของตนในการพิจารณาคดีในศาลเพื่อให้การพิจารณาคดีมีความน่ากลัวน้อยลง อันเป็นวิธีที่มีความเหมาะสมกับเด็กและผู้ใหญ่ที่อ่อนแอ¹⁹⁴

4.2.2.5 การช่วยในการสื่อสาร

มาตรา 30 ความช่วยเหลือในการสื่อสารอาจได้รับอนุญาตให้ทำให้พยานสามารถให้หลักฐานที่ดีที่สุดไม่ว่าจะผ่านเครื่องมือสื่อสารหรือล่ามหรือผ่านอุปกรณ์ช่วยหรือเทคนิคการสื่อสาร โดยมีเงื่อนไขว่าการสื่อสารสามารถตรวจสอบและเข้าใจได้อย่างอิสระ โดยศาล เพื่อให้

¹⁹¹ Youth Justice and Criminal Evidence Act 1999

¹⁹² Youth Justice and Criminal Evidence Act 1999

¹⁹³ Youth Justice and Criminal Evidence Act 1999

¹⁹⁴ Youth Justice and Criminal Evidence Act 1999

คำถามหรือคำตอบสามารถสื่อสารกับพยานได้อย่างเข้าใจแท้จริง แม้จะเป็นพยานที่มีความผิดปกติหรือเปราะบางก็ตาม¹⁹⁵ เช่น ปกรณ์ช่วยการมองเห็น ตึกตา หรือภาพวาด เพื่อช่วยให้เข้าใจหรือตอบคำถาม¹⁹⁶

4.2.2.6 การนำคนกลางมาช่วยในการสื่อสาร

โดยศาลอาจแต่งตั้งคนกลางเพื่อช่วยพยานในการให้การเป็นพยานที่ศาล คนกลางยังจะให้ความช่วยเหลือด้านการสื่อสารทั้งในระหว่างการสอบสวน ซึ่งหน้าที่ของนั้นคนกลางเขาจะได้รับอนุญาตให้อธิบายคำถามหรือคำตอบเท่าที่จำเป็นเพื่อให้พยานหรือผู้ถามเข้าใจได้ แต่ไม่สามารถเปลี่ยนสาระสำคัญของพยานหลักฐาน¹⁹⁷

มาตรา 29 บัญญัติเกี่ยวกับการสอบสวนผู้เสียหายหรือพยานผ่านคนกลาง¹⁹⁸

(1) แนวทางมาตรการพิเศษจัดให้มีการสอบสวนพยาน (ไม่ว่าจะดำเนินการที่ไหนและใดก็ตาม) โดยจะดำเนินการผ่านล่าม หรือบุคคลอื่นที่ศาลอนุมัติ

(2) หน้าที่ของตัวกลาง คือ การสื่อสาร เช่น ถามคำถามกับพยาน และเพื่ออธิบายคำถามหรือคำตอบดังกล่าวเท่าที่จำเป็นเพื่อให้พยานหรือบุคคลที่มีปัญหาสามารถเข้าใจได้

โดยที่คนกลาง (Intermediaries) ทำหน้าที่อำนวยความสะดวกในการสื่อสารในกระบวนการยุติธรรม เพื่อให้แน่ใจว่ากระบวนการสื่อสารนั้นสมบูรณ์สอดคล้องกัน และแม่นยำที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้¹⁹⁹ คนกลางมีอยู่ 2 ประเภท ได้แก่ คนกลางที่ขึ้นทะเบียน และคนกลางที่ไม่ได้ขึ้นทะเบียน

(1) คนกลางที่ขึ้นทะเบียน Registered Intermediary (RI)

คือ บุคคลที่ได้รับการคัดเลือก ฝึกอบรม รับรอง และต้องปฏิบัติตามหลัก และจรรยาบรรณที่กระทรวงยุติธรรมดูแล โดยคนกลางที่ขึ้นทะเบียนมาจากภูมิหลังทางวิชาชีพที่หลากหลาย เช่น แพทย์ การพูดและภาษาบำบัด การสอน และงานสังคมสงเคราะห์ คนกลางได้รับคัดเลือกจากกระทรวงยุติธรรม โดยผ่านการฝึกอบรมและการประเมินเรียบร้อยแล้ว²⁰⁰

¹⁹⁵ Youth Justice and Criminal Evidence Act 1999

¹⁹⁶ CPS, “Support to give your evidence-Special Measures,” สืบค้นเมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2565, จาก <https://www.cps.gov.uk/support-give-your-evidence-special-measures>

¹⁹⁷ Watson woodhouse solicitors, “The Justice Gap-Vulnerable Defendants Autism and the Courts,” สืบค้นเมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2565, จาก <https://www.watsonwoodhouse.co.uk/vulnerable-defendants/>

¹⁹⁸ Youth Justice and Criminal Evidence Act 1999

¹⁹⁹ CPS, “Support to give your evidence-Special Measures,” สืบค้นเมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2565, จาก <https://www.cps.gov.uk/support-give-your-evidence-special-measures>

²⁰⁰ GOV.UK, “Guidance Ministry of Justice Witness Intermediary Scheme,”

หน้าที่หลักของคนกลาง คือ เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการสื่อสารของตนเองซึ่งช่วยพยานที่อ่อนแอเพื่อให้การเป็นประ โยชน์ต่อตำรวจและต่อศาลในการพิจารณาคดีอาญาเป็นการได้มาซึ่งความจริงที่มีประสิทธิภาพ พยานอาจต้องการความช่วยเหลือจากคนกลางที่ขึ้นทะเบียนเนื่องจากอายุ หรือความบกพร่องทางการเรียนรู้ ทางจิตหรือทางร่างกาย ซึ่งโดยคนกลางที่ขึ้นทะเบียนปกติแล้วจะช่วยเหลือเหยื่อและพยานประมาณ 500 คนทุกเดือน²⁰¹ อันเป็นประ โยชน์ในการช่วยให้เจ้าหน้าที่ตำรวจและอัยการ ศาล สามารถเข้าถึงข้อมูลจากการสื่อสารโดยมีคนกลางทำหน้าที่อันเป็นข้อเท็จจริงที่มีประสิทธิภาพ การกำกับดูแลโดยกระทรวงยุติธรรม

Registered Intermediary Procedural Guidance แนวทางหลักการปฏิบัติของคนกลางที่ขึ้นทะเบียน (RI) เกี่ยวกับหลักการสัมภาษณ์เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลอันเป็นหลักฐานที่มีประสิทธิภาพ เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจรับรู้ว่ายานต้องการความช่วยเหลือจากคนกลางที่ขึ้นทะเบียน (RI) สำหรับวัตถุประสงค์ในการได้มาซึ่งหลักฐาน โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจจะให้ทำการกรอกแบบฟอร์มทั้งนี้สำนักงานอัยการ The Crown Prosecution Service อาจเป็นผู้ร้องขอให้มีคนกลางที่ขึ้นทะเบียน (RI) ในลักษณะเดียวกันก็ได้²⁰²

หลักการถามปากคำเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลอันเป็นหลักฐานที่มีประสิทธิภาพ

1. เมื่อคนกลางที่ขึ้นทะเบียน (RI) ได้ประเมินและสร้างสายสัมพันธ์กับพยานแล้ว คนกลางจะมีการประชุมวางแผนสำหรับการถามปากคำเพื่อให้บรรลุหลักฐานที่ดีที่สุด กับเจ้าหน้าที่ตำรวจ การวางแผนรวมถึงการอภิปรายความต้องการด้านการสื่อสาร แผนผังของห้องสอบสวนหรือในชั้นพิจารณา การใช้อุปกรณ์ช่วยสื่อสารหรืออุปกรณ์ประกอบฉาก คำศัพท์ และวิธีการที่จะทำให้พยานสงบสติอารมณ์และมีส่วนร่วม ทั้งนี้การวางแผนหารือกับเจ้าพนักงานตำรวจที่สอบปากคำ อาจรวมถึง²⁰³ วิธีตรวจสอบว่าพยานเข้าใจในสถานการณ์ที่กำลังจะเกิดขึ้นในการสอบปากคำ ภาษา คำศัพท์ ความซับซ้อนของประโยค รูปแบบของคำถาม รูปแบบของคำถามที่ควรหลีกเลี่ยง รวมทั้งการจัดสถานที่ให้เหมาะสม

สืบค้นเมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม 2565, จาก

<https://www.gov.uk/guidance/ministry-of-justice-witness-intermediary-scheme#what-is-a-registered-intermediary>

²⁰¹ เพิ่งอ้าง.

²⁰² Ministry of Justice, “Registered Intermediary Procedural Guidance 2020,”

สืบค้นเมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม 2565, จาก

https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/955316/registered-intermediary-procedural-guidance-manual.pdf

²⁰³ เพิ่งอ้าง.

2. คนกลางที่ขึ้นทะเบียน (RI) ทำหน้าที่ช่วยเจ้าหน้าที่ตำรวจในการเรียบเรียงคำถามใหม่หรือระหว่างการสอบปากคำทำหน้าที่ขอหยุดพักแทนพยานเพื่อความเหมาะสมไม่ให้พยานเกิดความกังวลจนเกินไป ทั้งนี้อาจมีคนอื่น ๆ อยู่ในห้องสัมภาษณ์ เช่น นักสังคมสงเคราะห์²⁰⁴

หน้าที่คนกลางในการช่วยเหลือพยานในชั้นศาล²⁰⁵

1. คนกลางที่ขึ้นทะเบียน (RI) มีหน้าที่ช่วยเหลือพยานในการเป็นผู้สื่อสารต่อไปจนถึงการพิจารณาคดี แต่หากไม่สามารถทำได้ด้วยเหตุผลใดก็ตาม จะต้องมีกระบวนการ “ส่งมอบ” ระหว่าง คนกลางที่ขึ้นทะเบียน (RI) คนใหม่ต้องเข้าพบโดยจะประเมินพยานและสร้างสายสัมพันธ์กับพยานใหม่อีกครั้งหนึ่ง

2. คนกลางที่ขึ้นทะเบียน (RI) ต้องรับทราบสถานะของคดี ทั้งยังต้องติดต่อกับสำนักงานอัยการ The Crown Prosecution Service (CPS) หรือ เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบการสอบสวน Officer in Charge (of the investigation) (OIC) เป็นประจำ เพื่อให้แน่ใจว่าคนกลางที่ทำหน้าที่จะได้รับแจ้งวันเวลา หรือการเปลี่ยนแปลงใดๆ ในกระบวนการพิจารณาคดี

3. หากศาลอนุญาตให้ใช้มาตรการพิเศษ (Special Measures) คนกลางที่ลงทะเบียน (RI) ควรอยู่กับพยานด้วย เพื่อทำหน้าที่ช่วยสื่อสารในระหว่างสืบพยาน และหากจำเป็นจะต้องตอบคำถามของผู้พิพากษาเกี่ยวกับรายงานต่างๆ

4. อาจมีการขอให้คนกลางที่ขึ้นทะเบียน (RI) มีการประชุมก่อนการพิจารณาคดีกับ The Crown Prosecution Service (CPS) เพื่อช่วยพยานในการสื่อสารอันเป็นที่มาแห่งหลักฐานที่ดีที่สุด

(2) คนกลางที่ไม่ได้ขึ้นทะเบียน

คือ คนกลางที่ไม่ได้รับคัดเลือก ฝึกอบรม และรับรองโดยกระทรวงยุติธรรม คนกลางที่ไม่ได้จดทะเบียนจึงไม่มีภาระผูกพันที่จะต้องปฏิบัติตามหลักปฏิบัติและจริยธรรมของกระทรวงยุติธรรม หรือคำแนะนำในคู่มือแนะนำขั้นตอนของ Registered Intermediary Procedural Guidance แต่โดยปกติแล้วตำรวจและสำนักงานอัยการ The Crown Prosecution Service ไม่ควรใช้คนกลางที่ไม่ได้ขึ้นทะเบียน อย่างไรก็ตามเนื่องจากการขาดแคลนคนกลางที่ขึ้นทะเบียน และเมื่อช่องทางทั้งหมดในการติดต่อกับคนกลางที่ขึ้นทะเบียนหมดลงแล้วและคดีไม่อาจล่าช้า อัยการควรติดต่อ

²⁰⁴ CPS, “Support to give your evidence-Special Measures,” สืบค้นเมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2565, จาก <https://www.cps.gov.uk/support-give-your-evidence-special-measures>

²⁰⁵ Ministry of Justice, “Registered Intermediary Procedural Guidance 2020,” สืบค้นเมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม 2565, จาก https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/955316/registered-intermediary-procedural-guidance-manual.pdf

Witness Intermediary Scheme (WIS) ทั้งนี้ อัยการควรบันทึกเหตุผลในการติดต่อกับคนกลางที่ไม่ได้จดทะเบียนด้วย²⁰⁶

เมื่อคนกลาง (ไม่ว่าจะขึ้นทะเบียนหรือไม่ได้ขึ้นทะเบียน) คนกลางจะพบเพื่อพูดคุยกับพยานที่อ่อนแอและดำเนินการประเมิน คนกลางต้องจดบันทึกสิ่งที่เกิดขึ้นในการประเมิน วัตถุประสงค์ของการประเมินมีไว้สำหรับคนกลางในการพิจารณาว่าคนกลางสามารถทำสิ่งต่อไปนี้ได้แก่ (1) สร้างสายสัมพันธ์กับพยาน (2) อำนวยความสะดวกในการสื่อสารในระดับที่น่าพอใจ และ (3) ปรับปรุงคุณภาพ (ความสมบูรณ์ ความถูกต้อง ความสอดคล้องกัน) ของพยานหลักฐานในระหว่างการสอบปากคำของตำรวจและต่อมาในการพิจารณาคดี ถ้ามีกรณีจำเป็นการประเมินของคนกลางอาจเป็นพื้นฐานของการรายงานต่อศาล²⁰⁷

4.2.3 The Police and Criminal Evidence Act กำหนดหนควิธีการชี้ตัวผู้ต้องหาใน Code D การชี้ตัวผู้ต้องหาตามพระราชบัญญัตินี้มี 4 ประการ (1) การชี้ตัวผู้ต้องหาด้วยวิดีโอ Video identification (2) การชี้ตัวผู้ต้องหาให้ยืนเรียงแถว Identification parade (3) การชี้ตัวผู้ต้องหาลักษณะกลุ่ม Group identification (4) การชี้ตัวผู้ต้องหาโดยเห็นหน้ากัน Confrontation by eye-witness ทั้งนี้ การชี้ตัวผู้ต้องหาของประเทศอังกฤษนั้น การชี้ตัวด้วยวิธีการวิดีโอเป็นวิธีหลัก หากไม่สามารถปฏิบัติได้จึงจะใช้วิธีอื่น²⁰⁸

ในพระราชบัญญัตินี้เป็นกรณีที่น่าไปใช้กับบุคคลทั่วไปแต่เฉพาะการชี้ตัวในรูปแบบวิดีโอ (Video identification) เป็นวิธีที่ควรนำมาปรับใช้กับกฎหมายไทย กล่าวคือ วิดีโอแสดงภาพเคลื่อนไหวของผู้ต้องหาพร้อม พยานจะได้ดูรูปของผู้ต้องสงสัยแต่ละคนตามลำดับ ซึ่งวิดีโอที่แสดงจะประกอบไปด้วยภาพหันซ้ายขวาและหันหน้าตรง²⁰⁹

²⁰⁶ CPS, "Support to give your evidence-Special Measures," สืบค้นเมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2565, จาก <https://www.cps.gov.uk/support-give-your-evidence-special-measures>

²⁰⁷ Indirect government services, "Help for vulnerable people giving evidence," สืบค้นเมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม 2565, จาก <https://www.nidirect.gov.uk/articles/help-vulnerable-people-giving-evidence>

²⁰⁸ Ruth Horry, "Video Identification of Suspects A Discussion of Current Practice and Policy in the United Kingdom," สืบค้นเมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม 2565, จาก https://www.researchgate.net/publication/277384476_Video_Identification_of_Suspects_A_Discussion_of_Current_Practice_and_Policy_in_the_United_Kingdom

²⁰⁹ INBRIEF, "Identification Procedures used by the Police: When can identification procedures be used?," สืบค้นเมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม 2565, จาก <https://www.inbrief.co.uk/police/police-identification-procedures/>

4.3 ประเทศนอร์เวย์

ประเทศนอร์เวย์เป็นประเทศในกลุ่มสแกนดิเนเวีย (Scandinavia) ซึ่งได้สมญานามว่าเป็นเมืองแห่งสันติภาพ (Peace) เนื่องด้วยเป็นแผ่นดินอันเป็นต้นกำเนิดและเป็นสถานที่มอบรางวัลโนเบล สาขาสันติภาพในทุกปี สืบทอดยาวนานมาตั้งแต่ปี ค.ศ.1901 จนถึงปัจจุบัน นอร์เวย์ใช้ระบบรัฐสวัสดิการที่ดูแลความเป็นอยู่ของประชากรตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย ส่งผลให้ประชาชนนอร์เวย์มีความเป็นอยู่ที่ดีจากความช่วยเหลือของรัฐ อีกทั้งถูกจัดอันดับให้เป็นประเทศที่มีความปลอดภัยอันดับที่สามจากสถาบันการเมืองและสันติภาพในความร่วมมือของนักการเมืองระดับโลก ซึ่งพิจารณาจากระดับอาชญากรรมที่ต่ำ และใส่ใจต่อสิทธิมนุษยชนแก่ประชาชนในประเทศ²¹⁰

ประเทศนอร์เวย์ได้ให้สัตยาบันอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิของคนพิการ (CRPD) ส่งผลให้สิทธิของผู้ทุพพลภาพชาวนอร์เวย์ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายและนโยบายหลายประการ ได้บัญญัติคุ้มครองสิทธิของคนพิการในนอร์เวย์ ซึ่งกฎหมายหลัก คือ The Discrimination and Accessibility Act กฎหมายนี้ทำหน้าที่ส่งเสริมความเท่าเทียมและความเสมอภาคว่าประชาชนทุกคนมีโอกาสและสิทธิในการมีส่วนร่วมทางสังคมที่เท่าเทียมกัน นอกจากนี้กฎหมายยังมีส่วนช่วยในการขจัดอุปสรรคที่เกิดจากสังคม ห้ามมิให้มีการเลือกปฏิบัติทั้งทางตรงและทางอ้อมกับความทุพพลภาพของบุคคล²¹¹

การให้ปากคำของผู้เสียหายที่เป็นเหยื่อนับว่าเป็นหลักฐานสำคัญและมีอิทธิพลในคดีอาญา โดยจะเห็นได้ว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในกรณีของการล่วงละเมิดทางร่างกายและทางเพศ เนื่องจากอาชญากรรมเหล่านี้มักไม่มีหลักฐานทางกายภาพและผู้เห็นเหตุการณ์ หากเหยื่ออันเป็นผู้เสียหายบุคคลสามารถจำความทรงจำได้และให้ข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับเหตุการณ์ในอดีตได้ดีย่อมประโยชน์ในกระบวนการยุติธรรม แต่หากความสามารถของพยานในการบอกความจริงและให้รายละเอียดที่ถูกต้องนั้นเป็นไปได้ด้วยความยากลำบากเมื่อพยานมีความพิการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความบกพร่องทางสติปัญญา²¹² และความบกพร่องเหล่านี้ไม่พบในประชากรทั่วไป กล่าวคือ จะความบกพร่องของหน่วยความจำที่เกี่ยวข้องกับภาษา การสื่อสาร และความสามารถทางสังคมส่งผลต่อ

²¹⁰ ดิรัศ ตฤณเดชะ, “นอร์เวย์ที่เปลี่ยนไป,” วารสารยุโรปศึกษา, ปีที่ 19, เล่มที่ 1, น.32-33 (มกราคม – มิถุนายน 2554).

²¹¹ Bufdir, “Disabilities in Norway,” สืบค้นเมื่อวันที่ 13 เมษายน 2565, จาก https://www.bufdir.no/en/English_start_page/Disabilities_in_Norway/

²¹² Tone Hee Åker. “Victims with disabilities in the Norwegian criminal justice system. Addressing and understanding the judicial process in cases involving physical and sexual abuse.” (Ph.D in Health Sciences Faculty of Health Sciences. OsloMet – Oslo Metropolitan University, 2021), p.30

ความสามารถในการบอกกล่าวถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ทั้งยังส่งผลให้เป็นเรื่องที่ยากเมื่อผู้พิการถูกสอบสวนในฐานะพยานในคดีอาญา²¹³

ประเทศนอร์เวย์ เป็นต้นแบบของการนำสหวิชาชีพมาเป็นตัวกลางในการสื่อสาร อันเป็นต้นแบบในการสอบปากคำผู้ที่มีความเปราะบางของประเทศออสเตรเลีย²¹⁴ The Criminal Procedure Act ได้ให้ความสำคัญแก่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับบุคคลที่มีความอ่อนแอ ไม่ว่าจะเป็นเด็ก หรือผู้ที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เนื่องจากมีจุดมุ่งหมายในการนำพยานหลักฐานจากความสดใหม่ที่ถูกต้องและเชื่อถือได้มากที่สุดจากพยานที่อ่อนแอ โดยหลีกเลี่ยงการสอบปากคำแบบเดิม ๆ โดยประเทศนอร์เวย์ได้กำหนดให้มีการนำคนกลางที่เป็นสหวิชาชีพ หรือผู้เชี่ยวชาญมาเป็นผู้สัมภาษณ์พวกเขาเป็นบุคคลที่มีศักยภาพสามารถเข้าใจผู้เสียหายหรือพยานที่มีความอ่อนแอได้เป็นอย่างดี เพื่อมุ่งหมายให้ได้มาซึ่งการสอบปากคำที่เป็นธรรม ทั้งยังเป็นการคุ้มครองผู้เสียหายหรือพยานที่อ่อนแอจากการถูกสอบปากคำ²¹⁵

มาตรา 239²¹⁶ ได้กำหนดขั้นตอนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตั้งแต่ขึ้นก่อนการพิจารณาคดี ในคดีอาญาทางเพศ หรือคดีอาญาเรื่องอื่นๆ พยานที่อ่อนแอจะได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมในการสอบปากคำ เพื่อการสืบพยานที่ครบถ้วนและถูกต้อง โดยมีระหว่างการสอบปากค่านั้นมีการบันทึกวิดีโอเพื่อนำไปใช้ในชั้นพิจารณาคดีของศาล ทั้งนี้ บุคคลที่ทำหน้าที่เป็นผู้ร่วมสอบปากคำกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ คือ สหวิชาชีพ ซึ่งเป็นบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นคนกลางในการสื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่ตำรวจ กับพยานที่อ่อนแอ โดยสหวิชาชีพที่ทำหน้าที่นั้นต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้เฉพาะทางเกี่ยวกับการเข้าใจและการสื่อสารกับพยานที่อ่อนแอที่ต้องผ่านการฝึกอบรมในประเทศนอร์เวย์ ทั้งนี้ขั้นตอนเดียวกันนี้อาจใช้ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาอื่นๆ เมื่อเป็นประโยชน์กับพยาน

ในมาตรา 239 ยังได้กำหนดว่า การสอบปากคำพยานที่อ่อนแอต้องดำเนินการโดยรวดเร็วที่สุด กล่าวคือ ต้องดำเนินการสอบปากคำพยานที่อ่อนแอภายใน 2 สัปดาห์นับแต่ได้แจ้งความ

²¹³ *Ibid*, p. 33.

²¹⁴ Phoebe Bowden, "BALANCING FAIRNESS TO VICTIMS, SOCIETY AND DEFENDANTS IN THE CROSS-EXAMINATION OF VULNERABLE WITNESSES: AN IMPOSSIBLE TRIANGULATION?," *Melbourne University Law Review* 37, p.576 (2014)

²¹⁵ *Ibid*, p 576.

²¹⁶ The Criminal Procedure Act of Norway section 239

ร้องทุกข์แก่เจ้าหน้าที่ตำรวจแล้ว เว้นแต่จะมีเหตุผลพิเศษที่ระบุว่า การสอบปากคำควรดำเนินการในภายหลัง²¹⁷

4.3.1 มาตรการพิเศษสำหรับเหยื่อที่มีความอ่อนแอในคดีล่วงละเมิดทางร่างกายและทางเพศ

4.3.1.1. มาตรการพิเศษที่มีความล้ำสมัยของประเทศนอร์เวย์ คือ การใช้ Barnahus (Children's House) Barnahus เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของระบบตุลาการของประเทศนอร์เวย์ โดยมีเป้าหมายเพื่ออำนวยความสะดวกในกระบวนการสอบสวนในกรณีที่มีการล่วงละเมิดทางเพศและความรุนแรงที่เกี่ยวข้องกับพยานที่อ่อนแอ โดยการมีส่วนร่วมของวิชาชีพอื่นๆ เช่น นักสังคมสงเคราะห์และผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพในกระบวนการสืบสวน ทำให้เกิดการอภิปรายว่าใครเหมาะสมที่สุดในการสอบปากคำเด็กและผู้พิการทางสมอง นักจิตวิทยาบอกว่าพวกเขาได้รับการฝึกฝนให้พูดคุยกับเด็กๆ และด้วยความรู้ด้านจิตวิทยาพัฒนาการของพวกเขา จึงมีทักษะที่จำเป็นในการสัมภาษณ์ดังกล่าว ในทางกลับกัน เจ้าหน้าที่ตำรวจมีความกังวลว่าเป้าหมายของการสอบปากคำจะแตกต่างจากเป้าหมายของการสนทนาเพื่อการบำบัดโรคจิตเวช ได้มีผู้เชี่ยวชาญสรุปและแนะนำว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ได้รับการฝึกอบรมมาเป็นพิเศษควรทำการสอบปากคำเกี่ยวกับเด็กและผู้พิการทางสมองในนอร์เวย์²¹⁸ ประเทศอื่นๆ เช่น ฟินแลนด์ ได้เลือกแนวทางอื่นโดยการสอบปากคำจะดำเนินการโดยนักจิตวิทยาที่ได้รับการฝึกฝนมาเป็นพิเศษ²¹⁹ ปัจจุบันประเทศนอร์เวย์มีความร่วมมือระหว่างเจ้าหน้าที่ตำรวจและพนักงานของ Barnahus ในนอร์เวย์ และ Barnahus เป็นส่วนหนึ่งของระบบยุติธรรมที่ทำงานได้ดีในกรณีที่เกี่ยวข้องกับเด็ก²²⁰

4.3.1.2. คดีล่วงละเมิดทางร่างกายและทางเพศสามารถใช้มาตรการพิเศษอื่นๆ เช่น อุปกรณ์ช่วยสื่อสารพิเศษ ซึ่งรวมถึงการใช้คนกลางที่ให้การสนับสนุน การใช้ตัวกลางเป็นมาตรการพิเศษในกระบวนการสอบสวน บทบาทของคนกลาง คือ เพื่อให้แน่ใจว่าการสื่อสารกับพยานที่อ่อนแอในการสอบปากคำกับเจ้าหน้าที่ตำรวจนั้น สมบูรณ์มีความถูกต้อง และสอดคล้องกันมากที่สุด คนกลาง คือ นักจิตวิทยา นักบำบัดการพูด หรือผู้ที่มีการศึกษาล้ำกั้น กระบวนการยุติธรรม

²¹⁷ The Criminal Procedure Act of Norway section 239

²¹⁸ Government.no, "Avhør av særlig sårbare personer i straffesaker," สืบค้นเมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม 2565, จาก <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/avhor-av-sarlig-sarbare-personer-i-straf/id712134/>.

²¹⁹ Tone Hee Åker, *Supra note 57*, p.33.

²²⁰ *Ibid*, p.40.

ในอังกฤษและเวลส์ได้แสดงให้เห็นว่าการใช้คนกลางมีผลในเชิงบวก²²¹ ดังนั้นจึงมีการใช้กันอย่างแพร่หลาย ประเทศอื่นๆ เช่น ออสเตรเลีย²²²

4.3.2 ระเบียบการสอบสวนเหยื่อที่เป็นคนพิการในประเทศนอร์เวย์

ประมวลกฎหมายอาญาฉบับใหม่ของประเทศนอร์เวย์ในปี พ.ศ.2558 เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในกระบวนการยุติธรรม ในกรณีการล่วงละเมิดทางเพศและความรุนแรงที่เกี่ยวข้องกับพยานที่อ่อนแอ มีเปลี่ยนแปลงที่สำคัญรวมถึงมีการนำ Barnabus (Children's house) เป็นองค์กรที่ให้ความช่วยเหลือด้านสังคมสงเคราะห์ ที่มีทั้งบุคลากรทางการแพทย์ และทางสุขภาพจิต ทำงานร่วมกันเพื่อช่วยเหลือผู้เสียหาย โดยเข้ามาในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเมื่อมีการสอบปากคำเด็กและผู้พิการทางสมอง Barnabus เป็นส่วนหนึ่งของระบบตุลาการของประเทศนอร์เวย์ และมีหน้าที่อำนวยความสะดวกในกระบวนการทางกฎหมายในการถามปากคำในการสอบสวนเด็กและผู้พิการทางสมองที่สงสัยว่าเป็นเหยื่อของการล่วงละเมิดทางร่างกายหรือทางเพศ เจ้าหน้าที่ของ Barnabus มีหน้าที่ดูแลให้เด็กและผู้พิการทางสมองได้รับการช่วยเหลือไม่ว่าจะเป็นระยะเวลา ก่อน ระหว่าง หรือหลังการสอบปากคำ การช่วยเหลือนี้รวมถึงการให้ข้อมูลที่เหมาะสมแก่ผู้ถูกสอบปากคำ โดย Barnabus ให้ความร่วมมือกับตำรวจในระหว่างการสอบปากคำเพื่อให้แน่ใจว่าคำถามที่ถามมีระดับความเข้าใจที่เหมาะสม²²³

The Criminal Procedure Act แห่งประเทศนอร์เวย์ได้กำหนดว่าพยานที่อ่อนแอจะต้องได้รับการสอบปากคำโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ได้รับการฝึกอบรมมาเป็นพิเศษ และรู้ถึงความซับซ้อนของการสอบปากคำเด็กและผู้ใหญ่ที่ต้องการมาตรการพิเศษ ในประเทศนอร์เวย์ เจ้าหน้าที่ตำรวจที่ได้รับการฝึกฝนมาเป็นพิเศษต้องเจ้าหน้าที่ตำรวจสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีด้าน Police Studies และสำเร็จการศึกษาอย่างเป็นทางการ 2 ระดับในการสอบปากคำของตำรวจที่เรียกว่า KREATIV และหลักสูตรการศึกษาพิเศษที่เจาะจงการสอบปากคำของเด็กและคนพิการ²²⁴

ในประเทศนอร์เวย์มีแบบจำลองที่เรียกว่า The Sequential Interview model (SI) ซึ่งได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องโดยมีไว้สำหรับการสอบปากคำพยานที่มีความอ่อนแอ และได้มีการนำมาใช้ในปี พ.ศ.2558 รูปแบบของ The Sequential Interview (SI) ต้องมีการเตรียมตัวก่อนการสอบปากคำ ซึ่งรวมถึงการทำงานร่วมกันแบบสหวิทยาการและการประชุมกับผู้เข้าร่วมทาง

²²¹ Penny Cooper, "The 4th Intermediary Survey," สืบค้นเมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม 2565, จาก https://eprints.kingston.ac.uk/id/eprint/28868/1/Cooper_P-28868.pdf

²²² *Ibid*, 202

²²³ Tone Hee Åker, *Supra note* 57, p.42.

²²⁴ *Ibid*, p. 42.

กฎหมายและผู้เชี่ยวชาญอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง การใช้ช่วงพักระหว่างการสอบปากคำ และการใช้อุปกรณ์ประกอบฉาก และการนำอุปกรณ์ของเล่นสำหรับเด็กในระหว่างการสอบปากคำ โดยที่ The Sequential Interview (SI) ใช้วิธีการสื่อสารแบบโต้ตอบ The Dialogical Communication Method (DCM) ซึ่งเป็นรูปแบบมาตรฐานสำหรับการสอบปากคำของเด็กในนอร์เวย์²²⁵

ตารางที่ 4.1 แสดงว่า The Dialogical Communication Method (DCM) แบ่งออกเป็น 7 ขั้นตอนและแสดงจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์เฉพาะของแต่ละระยะ

ระยะ	จุดหมาย/วัตถุประสงค์
1. ระยะเตรียมการ	ลดความตึงเครียด และเตรียมความพร้อมผู้สอบปากคำและผู้ถูกสอบปากคำ
2. ขั้นตอนสายสัมพันธ์	สร้างประติสัมพันธ์ระหว่างผู้สอบปากคำและผู้ถูกสอบปากคำ
3. ระยะเบื้องต้น	ผู้ทำการสอบปากคำเริ่มกระตุ้นให้พูด
4. เข้าสู่ประเด็นที่มุ่งเน้น	เข้าสู่เรื่องตามวัตถุประสงค์
5. เล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้น	รับข้อมูลให้ได้มากที่สุดโดยพิจารณาจากคำพูดที่เกิดขึ้นจากการรับฟังข้อเท็จจริง
6. ระยะซักถาม	รวบรวมรายละเอียดเพิ่มเติมตามคำบอกเล่าอันเกี่ยวกับ การ ประ สบ พ ะ ห ึ ่น ของ ผู้ ก ฎ ก ส อด ป าก ค ำ
ระยะ	จุดหมาย/วัตถุประสงค์
7. จบการสอบปากคำ	จบการสอบปากคำ

รูปแบบ The Sequential Interview (SI) และ The Dialogical Communication Method (DCM) ใช้โครงสร้างเดียวกัน อย่างไรก็ตาม The Sequential Interview (SI) มีระยะเวลาพักและอำนวยความสะดวกในการทำงานร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่ตำรวจกับเจ้าหน้าที่ของ Barnabus แสดงให้เห็นว่า จำนวนช่วงพักมีความยืดหยุ่นซึ่งถูกกำหนดโดยผู้สอบปากคำโดยปรึกษาหารือกับทนายความ ตำรวจ และ Barnabus เช่น กำหนดให้ช่วงพักช่วงแรก จะเกิดขึ้นหลังจากช่วงที่สาม (ตามตาราง) ของการสัมภาษณ์ และมักใช้เวลาประมาณ 45-60 นาที จะมีการพักช่วงสุดท้าย 5-10

²²⁵ Tone Hee Åker, *Supra* note 57, p. 43.

นาที่ก่อนสิ้นสุดการสัมภาษณ์ เพื่อให้มีเวลาในการกำหนดคำถามที่เหลือซึ่งผู้สอบปากคำประสงค์จะถามถูกสอบปากคำ²²⁶

ทั้งนี้ในประเด็นเรื่องการวินิจฉัยว่าเป็นพยานที่มีความอ่อนแอหรือไม่นั้น ประเทศนอร์เวย์ก่อนการสอบปากคำ ข้อบังคับของประเทศนอร์เวย์ยังกำหนดให้ต้องมีการวินิจฉัยโดยผู้เชี่ยวชาญ โดยสอดคล้องกับการจำแนกประเภทโรคระหว่างประเทศ กล่าวคือ ต้องได้รับยืนยันการวินิจฉัยโดยบุคลากรทางการแพทย์ที่ได้รับอนุญาตและข้อมูลจะถูกเก็บรวบรวมโดยตำรวจ²²⁷

4.3.3 คำแนะนำจากบทความทางวิชาการในประเทศนอร์เวย์เกี่ยวกับแนวปฏิบัติที่ดีที่สุดในการสอบปากคำผู้อ่อนแอ

4.3.3.1 คำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการถามคำถาม

ให้คำแนะนำว่าควรสอบถามคนที่เป็นออทิสติก ในลักษณะเดียวกับผู้บกพร่องทางสติปัญญา ข้อเสนอแนะนี้เนื่องจากการวิจัยเกี่ยวกับคำให้การของพยานออทิสติก สามารถที่จะบ่งชี้ความถูกต้องได้สูงสำหรับคำถามปลายเปิด และหากเป็นคำถามที่ไม่ใช่คำถามปลายเปิดจะทำให้เกิดช่องโหว่ต่อการตอบสนองที่ไม่ถูกต้อง ทำให้เข้าใจคำถามผิดหรือเป็นการชี้นำ²²⁸ ทั้งนี้คำแนะนำในการใช้คำถามปลายเปิดและหลีกเลี่ยงคำถามที่มีการชี้นำทางเพศ ยังใช้กับการสอบปากคำบุคคลทั่วไปด้วย อย่างไรก็ตาม ผู้สอบปากคำจำเป็นต้องเข้าใจถึงความพิการและความบกพร่องทางสติปัญญาอันจะส่งผลต่อปฏิสัมพันธ์ในการสื่อสาร ตัวแปรหนึ่งที่สำคัญคือการรับรู้ประเภทคำถาม ได้แก่ การใช้ภาษาที่เรียบง่าย ประโยคที่สั้นลง การหยุดพักขณะถามคำถามเพื่อลดความตึงเครียด สิ่งเหล่านี้อาจมีบทบาทสำคัญในการเพิ่มความสามารถของผู้เสียหายที่อ่อนแอในการบอกกล่าวถึงข้อมูลได้อย่างถูกต้อง²²⁹

4.3.3.2 คำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการใช้ภาพวาด

การสื่อสารอีกอย่างหนึ่งที่ใช้ในการอำนวยความสะดวกด้านความจำและความสมบูรณ์และความถูกต้อง คือการใช้ภาพวาด มีงานวิจัยที่ประเมินว่าภาพวาดสามารถช่วยเหลือพยานที่

²²⁶ Tone Hee Åker, *Supra note 57*, p. 44.

²²⁷ T. H. Åker, M. S. Johnson, "Interviewing alleged victims with mild and moderate intellectual disabilities and autism: A field study of police-investigated cases of physical and sexual abuse in a Norwegian national sample," *Journal of Intellectual Disability Research* 64, p.4 (2020).

²²⁸ Telma Sousa Almeida, "Effects of Delay, Question Type, and Socioemotional Support on Episodic Memory Retrieval by Children with Autism Spectrum Disorder," *Journal of Autism and Developmental Disorders* 49, p.1117-1118 (March 2019).

²²⁹ Penny Cooper, *Vulnerable People and the Criminal Justice System: A Guide to Law and Practice*, (Oxford University Press, 2017), p.264.

อ่อนแอ ในการสอบปากคำเชิง งานศึกษาบางชิ้นได้ประเมินภาพวาดว่าเป็นการเสริมการดึงข้อมูลของพยานในเด็กที่กำลังพัฒนาและเด็กออทิสติกโดยทั่วไป ผลการศึกษาายังแสดงให้เห็นว่าเทคนิคนี้อาจเป็นประโยชน์สำหรับเด็กออทิสติก และภาพวาดจะส่งผลดีกับผู้บกพร่องทางสติปัญญาว่าจะได้รับประโยชน์จากความช่วยเหลือดังกล่าวด้วย แสดงให้เห็นว่าการวาดภาพสามารถช่วยในการดึงหน่วยความจำ²³⁰

4.4 ประเทศอินเดีย

ประเทศอินเดียถือว่าเป็นหนึ่งในประเทศที่มีระบบกฎหมายที่เก่าแก่ โดยมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องมาจากพื้นฐานทางด้านประเพณีและวัฒนธรรม ซึ่งระบบกฎหมายของสาธารณรัฐอินเดียเป็นระบบกฎหมายแบบ Common Law ซึ่งมีพื้นฐานมาจากรูปแบบอังกฤษ ที่มาของกฎหมายมาจากรัฐธรรมนูญ ซึ่งการตรากฎหมายเป็นหน้าที่ของรัฐสภาแห่งสหพันธ์และฝ่ายนิติบัญญัติของแต่ละมลรัฐ นอกจากนี้ยังมีกฎข้อบังคับต่างๆ ที่กำหนดขึ้นโดยรัฐบาลกลางและรัฐมลรัฐ ในขณะที่คำพิพากษาของศาลสูงสุดมีผลผูกพันกับศาลทุกศาลที่อยู่ในอาณาเขตของประเทศอินเดีย²³¹

รัฐธรรมนูญอินเดีย (Constitution of India) มีหลักเกี่ยวกับการเลือกปฏิบัติและความเท่าเทียมกัน ในมาตรา 15 การห้ามเลือกปฏิบัติ (Discrimination) มีหลักว่ารัฐ จะต้องไม่เลือกปฏิบัติต่อพลเมืองด้วยเพียงเพราะเหตุแห่ง ศาสนา เชื้อชาติ เพศ สถานที่เกิด ทั้งนี้พลเมืองจะต้องไม่ถูกทำให้เสียสิทธิ หรือถูกจำกัด หรืออยู่ภายใต้เงื่อนไขใด²³² ทั้งนี้ ก็ได้บัญญัติเกี่ยวกับความเท่าเทียม (Equality) ไว้ใน มาตรา 16 วางหลักว่า พลเมืองทุกคนมีโอกาสอย่างเท่าเทียมกัน ในเรื่องเกี่ยวกับการจ้างงานหรือการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งใดๆ ในภาครัฐ พลเมืองจะต้องไม่ถูกเลือกปฏิบัติเพียงเพราะเหตุแห่งศาสนา เชื้อชาติ เพศ วรรณะ สถานที่เกิด ที่อยู่อาศัย ในกรณีเกี่ยวกับการจ้างงานและการดำรงตำแหน่งใดๆในภาครัฐ²³³

²³⁰ Michelle Mattison, Coral J. Dando, "Drawing the answers: Sketching to support free and probed recall by child witnesses and victims with autism spectrum disorder," Retrived on April 19, 2022, from https://www.researchgate.net/publication/310393007_Drawing_the_answers_Sketching_to_support_free_and_probed_recall_by_child_witnesses_and_victims_with_autism_spectrum_disorder

²³¹ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, "บทสรุปรายงานการศึกษาคุณานต่างประเทศ ณ สาธารณรัฐอินเดีย ไอร์แลนด์ และสหราชอาณาจักร," ในการอบรมหลักสูตรนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ 4, โดยวิทยาลัยรัฐธรรมนูญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ กรุงเทพมหานคร, 2560, น.3.

²³² Constitution of India section 15

²³³ Constitution of India section 15

กระบวนการตั้งแต่ชั้นตำรวจเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ตำรวจจึงต้องมีความพร้อมในการรับมือกับเหยื่อ ตำรวจต้องรวบรวมหลักฐาน โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีของเหยื่อและปฏิบัติต่อเหยื่อด้วยความเคารพ ต่อมาตำรวจต้องส่งต่อเหยื่อให้กับทนายความ องค์กรเอกชน และระบบสนับสนุนอื่นๆ ที่สามารถให้ความช่วยเหลือได้มากที่สุด²³⁴

ประเทศอินเดีย มีกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองบุคคลที่มีความบกพร่องทางจิต เรียกว่า National Trust Act ,1999 ซึ่งให้บทบัญญัติเกี่ยวกับสวัสดิการรวมทั้งการให้ความคุ้มครองตามกฎหมาย²³⁵ ซึ่ง National Trust เป็นหน่วยงานตามกฎหมายของกระทรวงยุติธรรมของรัฐบาลอินเดีย²³⁶ ซึ่งได้กำหนดบทบัญญัติในการดูแลบุคคลที่มีความบกพร่องทางจิต เรียกว่า Guardianship ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ปกครองบุคคลที่มีความบกพร่องทางจิต โดยที่คณะกรรมการระดับท้องถิ่น District Collector มีอำนาจแต่งตั้ง หรือเป็นการสมัครใจยื่นคำร้องโดยสามารถยื่นกับคณะกรรมการท้องถิ่น หรือยื่นแบบออนไลน์ผ่านเว็บไซต์ทางการก็ได้ บุคคลต่อไปนี้สามารถสมัครเป็น Guardianship ได้แก่ พ่อแม่หรือญาติของบุคคลที่มีความบกพร่องทางจิต หรือองค์กรที่จดทะเบียนใด ๆ²³⁷

ในศาลสูงแห่งกัวฮาตี (Guwahati) ประเทศอินเดียได้วางแนวทางในการบันทึกหลักฐานในกรณีที่ยานที่อ่อนแอ เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม พ.ศ.2561 ได้กำหนดหน้าที่ของ Guardianship ไว้กล่าวคือ ให้เข้าร่วมการไต่สวน และการพิจารณาคดีทั้งหมดที่ยานที่อ่อนแอเข้าร่วม ทำหน้าที่สื่อสารจะอธิบายเป็นภาษาที่พยานเข้าใจได้ง่าย ในกระบวนการทางกฎหมายทั้งหมด รวมถึงการสอบสวนของตำรวจ ทั้งนี้หากอยู่ช่วงการพิจารณาในศาลต้องอยู่กับยานที่อ่อนแอในขณะที่ยานที่อ่อนแอหรือการเป็นพยาน²³⁸

²³⁴ IPleaders Intelligent Legal Solution, “Victim assistance in the Indian criminal justice system,” สืบค้นเมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม 2565, จาก <https://blog.ipleaders.in/victim-assistance-indian-criminal-justice-system/>

²³⁵ IPleaders Intelligent Legal Solution, “Legal guardianship and custody of adults with mental disabilities in India and abroad,” สืบค้นเมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม 2565, จาก <https://blog.ipleaders.in/legal-guardianship-and-custody-of-adults-with-mental-disabilities-in-india-and-abroad/>

²³⁶ Government of India Ministry of Social Justice & Empowerment, “National Trust,” สืบค้นเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2565, จาก <https://disabilityaffairs.gov.in/content/page/national-trust.php>

²³⁷ THE NATIONAL TRUST, “What is Guardianship?,” สืบค้นเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2565, จาก <https://thenationaltrust.gov.in/content/innerpage/guardianship.php>

²³⁸ THE GAUHATI HIGH COURT AT GUWAHATI, “Guidelines for recording of evidence of vulnerable witness in criminal matters,” สืบค้นเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2565, จาก

ทั้งนี้ ศาลสูงแห่งเมืองปัญนา (Patna) ประเทศอินเดีย ได้วางแนวทางในการบันทึกหลักฐานในกรณีที่พยานที่อ่อนแอ เมื่อวันที่ 22 มีนาคม พ.ศ.2565

โดยวัตถุประสงค์ของระเบียบการนี้ เป็นการนำเสนอแนวทางและข้อเสนอแนะเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกต่อพยานที่อ่อนแอ ระเบียบการนี้กำหนดแนวทางปฏิบัติในขณะที่บันทึกคำบอกเล่าของพยานที่อ่อนแอ เพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานที่ดีที่สุดในการดำเนินคดีทางอาญาได้ กรณีที่เป็นพยานที่อ่อนแอ เช่น เด็ก เหยื่อของความผิดทางเพศ หรือความรุนแรงในครอบครัว หรือคนพิการ และพยานที่กำลังเผชิญกับภัยคุกคามต่อชีวิตและทรัพย์สินของตน เป็นต้น การที่พยานที่อ่อนแอเข้าสู่กระบวนการทางกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ไม่ว่าจะ เป็นในห้องพิจารณาคดี ภายใต้สถานการณ์เหล่านี้ หากไม่มีวิธีการที่เหมาะสม พยานที่อ่อนแออาจรู้สึกไม่ปลอดภัยที่จะให้บอกเล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อการอำนวยความสะดวกของพยานที่มีอ่อนแออย่างมีประสิทธิภาพ กระบวนการต้องสามารถเอื้ออำนวยให้มีความเหมาะสม ซึ่งกระบวนการพิจารณาคดีไม่เป็นการสร้างปมภายในจิตใจ โดยการปรับเปลี่ยนขั้นตอนที่มีอยู่อย่างเหมาะสม (ภายในกรอบของกฎหมาย)²³⁹ ซึ่งแนวปฏิบัติเหล่านี้ได้รับการพัฒนาตามแนวทางของศาลฎีกาในมหาราษฏร์ (Maharashtra) เป็นรัฐทางตะวันตกของประเทศไทย²⁴⁰

โดยมีวัตถุประสงค์ของแนวทางปฏิบัติ เพื่อให้พยานที่มีความอ่อนแอสามารถให้การต่อศาลได้อย่างอิสระในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย เพื่อไม่ให้เป็นการกระทบกระเทือนจิตใจของเหยื่อจากการมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และป้องกันไม่ให้ตกเป็นเหยื่อครั้งที่สอง และเพื่อให้มั่นใจว่าสิทธิของทุกฝ่ายได้รับการปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ใช้กับพยานที่อ่อนแอซึ่งพยานคนนั้นไม่จำเป็นต้องเป็นเหยื่อก็ได้²⁴¹

4.4.1 บุคคลที่ได้รับอนุญาตในการประเมินความสามารถของพยานที่อ่อนแอ เฉพาะบุคคลต่อไปนี้เท่านั้นที่ได้รับอนุญาตให้เข้าร่วมการประเมินความสามารถ²⁴²

4.4.1.1 ผู้พิพากษาและเจ้าหน้าที่ศาลนั้นเห็นว่าจำเป็นและกำหนดโดยคำสั่งของผู้พิพากษาที่เกี่ยวข้อง

<https://nagajudiciary.gov.in/study%20material/Guidelines%20for%20recording%20of%20evidence%20of%20vulnerable%20witnesses%20in%20criminal%20matters.pdf>

²³⁹ PATNA HIGH COURT, “Guidelines for Recording of Evidence of Vulnerable Witness,” สืบค้นเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2565, จาก <http://patnahighcourt.gov.in/getfile/NTk0NA==4UdNXWOSyAE=>

²⁴⁰ *Ibid.*

²⁴¹ *Ibid.*

²⁴² *Ibid.*

- 4.4.1.2. ที่ปรึกษาฝ่ายต่างๆ
- 4.4.1.3. ผู้พิทักษ์
- 4.4.1.4. ผู้ปกครองที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด เพื่อน ญาติของเด็กที่ตกเป็นเหยื่อหรือบุคคลที่เด็กไว้วางใจ
- 4.4.1.5. บุคคลที่สนับสนุนเหยื่อหรือพยานเด็กตั้งแต่หนึ่งคนขึ้นไป
- 4.4.1.6. นักแปล ล่าม ผู้เชี่ยวชาญ
- 4.4.1.7. บุคคลที่คุ้นเคยกับวิธีการสื่อสารของพยานที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาหรือร่างกาย
- 4.4.1.8. ผู้ต้องหา (เป็นไปตามดุลพินิจของศาล)
- 4.4.1.9. บุคคลอื่นใด ซึ่งตามความเห็นของศาลสามารถช่วยในการประเมินความสามารถได้

4.4.2 มาตรการพิเศษสำหรับพยานที่อ่อนแอ

4.4.2.1 มาตรการให้พยานที่อ่อนแอมาศาลก่อนการพิจารณาคดี

พยานที่อ่อนแอจะได้รับอนุญาตให้เยี่ยมชมศาลก่อนการพิจารณาคดีของศาล โดยมีผู้สนับสนุน หรืออาสาสมัคร หรือทนาย ประยกบ²⁴³ เพื่อให้พยานดังกล่าวทำความคุ้นเคย และอาจรวมถึงอธิบายสิ่งต่างๆ ในศาล เช่น คอกพยาน หรือใครอีกบ้างที่อาจอยู่ในศาล หรือสั่งอำนวยความสะดวกที่มีอยู่ในศาลซึ่งอาจรวมถึงห้องรอ ห้องสุขา ทางเดินแยกสำหรับเข้าและออก หรือการสาธิต มาตรการพิเศษใดๆ ที่บังคับใช้ไม่ว่าจะเป็นกรณีฝึกซ้อมตามลิงก์ถ่ายทอดสด และอธิบายว่าใครบ้างที่จะสามารถเห็นมาตรการเหล่านี้ในห้องพิจารณาคดี หรือการแสดงการใช้มากัน (ในกรณีที่ทำได้จริงและสะดวก)²⁴⁴

ในประเทศอินเดียกำหนดให้มีการพบผู้พิพากษา เพื่อช่วยให้พวกเขาเข้าใจขั้นตอนและให้การเป็นพยาน โดยปราศจากความกลัวและความกังวล²⁴⁵

4.4.2.2 ล่าม นักแปล หรือผู้เชี่ยวชาญ

ศาลจะต้องตรวจสอบให้แน่ใจว่าการดำเนินการที่เกี่ยวข้องของพยานที่อ่อนแอนั้น ดำเนินการในภาษาที่ง่ายและเข้าใจได้²⁴⁶ ล่าม นักแปล หรือผู้เชี่ยวชาญอาจเข้ามาในคดีด้วยวิธีการที่

²⁴³ Bihar Juvenile Justice (Care and Protection of Children) Rules 2017, Rule 54(14).

²⁴⁴ PATNA HIGH COURT, *supra note 84*.

²⁴⁵ *Ibid.*

²⁴⁶ *Ibid.*

สมัครเข้ามา หรือผู้สนับสนุนของพยานที่อ่อนแอมีคำขอให้เข้ามา หรือศาลอาจมีดุลพินิจให้เข้ามาในคดี²⁴⁷

4.4.2.3 กรณีศาลอนุญาตให้มีผู้สนับสนุน

ศาลจะแจ้งพยานที่อ่อนแอว่าพวกเขาอาจขอความช่วยเหลือจากผู้สนับสนุนในระหว่างการพิจารณาคดี²⁴⁸ ศาลอาจอนุญาตให้บุคคลผู้สนับสนุนดำเนินการตามขั้นตอนที่เหมาะสมเพื่อให้การสนับสนุนทางอารมณ์แก่พยานที่อ่อนแอในระหว่างกระบวนการพิจารณาคดี²⁴⁹ และยังแจ้งให้ศาลทราบหากพยานที่อ่อนแอต้องการพักหรือรู้สึกเครียด ศาลสามารถจะสั่งผู้สนับสนุนไม่ให้กระตุน โน้มน้าว หรือสอนพยานที่อ่อนแอในระหว่างการให้การเป็นพยานอันเป็นการชี้นำคดี ผู้สนับสนุนย่อมต้องประสานงานกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอื่น ๆ เช่น ตำรวจ หน่วยตำรวจเยาวชนพิเศษ เจ้าหน้าที่ทางการแพทย์ อัยการ ผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพจิต คณะกรรมการสวัสดิการเด็ก ที่ปรึกษาฝ่ายจำเลย และศาล อนึ่งศาลที่ประกันความต่อเนื่องของผู้สนับสนุนคนเดิมในระหว่างพิจารณาคดี²⁵⁰

4.4.2.4 สิทธิที่จะได้รับแจ้ง

บุคคลดังต่อไปนี้ ได้แก่ พยานที่อ่อนแอ พ่อแม่หรือผู้ปกครอง ทนายความ ผู้สนับสนุน หรือบุคคลที่เหมาะสมอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมายที่ให้ความช่วยเหลือ มีสิทธิได้รับแจ้งจากศาลทันทีเกี่ยวกับขั้นตอน ตั้งแต่การติดต่อครั้งแรกกับกระบวนการศาลและตลอดกระบวนการที่เป็นไปได้และเหมาะสม²⁵¹ เช่น ความลับหน้าคดี²⁵² หรือขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญารวมถึงบทบาทของพยานที่อ่อนแอ และวิธีการดำเนินการในระหว่างการพิจารณาคดี หรือแจ้งถึงมาตรการพิเศษที่มีอยู่สำหรับพยานที่อ่อนแอเมื่อเข้าร่วมในการพิจารณาคดี หรือวันเวลาและสถานที่พิจารณาเฉพาะเจาะจง และกระบวนการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง²⁵³ หรือสิทธิของเหยื่อที่จะได้รับการชดเชย หรือ

²⁴⁷ POCSO Act, Section 38

²⁴⁸ PATNA HIGH COURT, *supra note 84*.

²⁴⁹ Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power, Clause 6(a).

²⁵⁰ PATNA HIGH COURT, *supra note 84*.

²⁵¹ POCSO Rules 2020 , Rule 4(15)

²⁵² Model Guidelines Under Section 39 of The Protection of Children from Sexual Offences Act, 2012

²⁵³ ECOSOC Resolution 2005/20, Guidelines on Justice in Matters involving Child Victims and

Witnesses of Crime, Clause 19(b). Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power, Clause 6(a).

ความช่วยเหลือทางกฎหมายสำหรับพยานที่อ่อนแอ²⁵⁴ หรือสิทธิที่เกี่ยวข้องของเหยื่อเด็กและพยาน ภายใต้กฎหมายและระเบียบ POC SO หรือกฎหมายของรัฐที่บังคับใช้ และกฎหมายอื่นๆที่บังคับใช้ ตลอดจนอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิเด็ก กฎหมายระหว่างประเทศอื่นๆ รวมถึงแนวปฏิบัติ ตามหลักการพื้นฐานของความยุติธรรมสำหรับเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจในทางที่ผิด หรือการพิจารณาคดีของศาลที่เป็นการตัดสินใจที่ส่งผลต่อผลประโยชน์ของผู้เสียหายหรือพยานที่ อ่อนแอ หรือ ขั้นตอนการอุทธรณ์คำสั่งศาล²⁵⁵

4.4.2.5 สถานที่อันเป็นบริเวณสำหรับพยานที่อ่อนแอ

ศาลจะต้องตรวจสอบให้แน่ใจว่าหากมีพื้นที่ต้องจัดให้มีสถานที่อันเป็นบริเวณสำหรับ พยานที่อ่อนแอ แยกออกจากพื้นที่บุคคลอื่นทั่วไป²⁵⁶ โดยสถานที่นั้นต้องเหมาะสมกับพยานที่ อ่อนแอ รวมทั้งผู้พิจารณาอื่นๆด้วย ไม่ว่าจะเป็นการตกแต่งและติดตั้งของเล่น หนังสือ เกมส์ ทีวี การ วาดภาพและระบายสี และกิจกรรมอื่นๆ สิ่งเหล่านี้สามารถช่วยลดความวิตกกังวลของพยานได้²⁵⁷ ทั้งยังต้องมีบริเวณให้พยานเด็กได้พักผ่อนหรือนอนหลับ ความสะดวกและน้ำดื่มภายในห้องหรืออยู่ ใกล้เคียงๆ ทางเข้าบริเวณของพยานที่อ่อนแอ และไม่ต้องเผชิญหน้าจำเลย ตำรวจ และควรมี “Case Number Display Monitor” เป็นจอดิจิทัลแสดงลำดับคดีที่กำลังพิจารณาอยู่ในศาล อันเป็นประโยชน์ ต่อเจ้าหน้าที่ที่นำตัวพยานที่อ่อนแอไปห้องพิจารณาคดี ทั้งนี้บริเวณสำหรับการใช้มาตรการพิเศษ สำหรับพยานที่อ่อนแอ²⁵⁸

4.4.2.6 อนุญาตให้พิจารณาคดีทางโทรทัศน์แบบถ่ายทอดสดในคดีอาญา

(1) ให้แยกพยานที่อ่อนแอ รวมทั้งทนายความ ที่ปรึกษา ผู้ปกครอง ผู้สนับสนุนพยานที่ อ่อนแอ นั้น ไปยังห้องอีกห้องหนึ่ง เพื่อที่จะทำการถ่ายทอดสดไปในห้องพิจารณาคดี มาตรการนี้จะ เป็นการป้องกันไม่ให้เกิดอันตรายต่อจิตใจของพยานที่อ่อนแอ ส่งผลให้สามารถสื่อสารได้อย่างมี ประสิทธิภาพปราศจากความอายและความวิตกกังวล²⁵⁹

²⁵⁴ ECOSOC Resolution 2005/20, Guidelines on Justice in Matters involving Child Victims and Witnesses of Crime, Clause 19(a).

²⁵⁵ Model Guidelines Under Section 39 of The Protection of Children from Sexual Offences Act, 2012

²⁵⁶ ECOSOC Resolution 2005/20, Guidelines on Justice in Matters involving Child Victims and Witnesses of Crime, Clause 31(b).

²⁵⁷ Bihar Juvenile Justice (Care and Protection of Children) Rules 2017, Rule 54(12).

²⁵⁸ PATNA HIGH COURT, *supra note 84*.

²⁵⁹ *Ibid.*

(2) กรณีตามข้อ 1 นั้นศาลอาจถามพยานที่อ่อนแอในห้องพิจารณาคดี หรือสถานที่อื่นที่สะดวกสบายอื่นที่ไม่ใช่ห้องพิจารณาคดี ต่อหน้าทนายความ ที่ปรึกษา ผู้ปกครอง ผู้สนับสนุนพยาน²⁶⁰

4.4.2.7 จัดหาอุปกรณ์เพื่อป้องกันการเปิดเผยตัวของพยานที่อ่อนแอต่อหน้าจำเลย จัดให้มีฉากกั้นห้อง กระจกทางเดียว ผ้าม่าน หรืออุปกรณ์อื่นๆ ในห้องพิจารณาคดีในลักษณะที่ไม่ให้จำเลยสามารถมองเห็นพยานที่อ่อนแอ²⁶¹

4.4.2.8 กำหนดหน้าที่ของ Guardian

ศาลอาจแต่งตั้งบุคคลใด ๆ เป็นผู้ปกครองตามกฎหมายให้กับพยานที่อ่อนแอซึ่งตกเป็นเหยื่อหรือเป็นพยานในอาชญากรรมโดยคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุด โดยอาจเป็นบิดามารดา หรือองค์กรที่สนับสนุนพยานที่อ่อนแอ²⁶²

- (1) ต้องเข้าร่วมการพิจารณาคดี และการพิจารณาคดีในกระบวนการยุติธรรมทั้งหมด
- (2) เสนอแนะต่อศาลเกี่ยวกับผลประโยชน์สูงสุดของพยานที่อ่อนแอ โดยคำนึงความต้องการของพยานและสังเกตผลกระทบของการพิจารณาคดีที่มีต่อพยาน
- (3) อธิบายด้วยภาษาที่เข้าใจได้สำหรับพยานที่อ่อนแอ กระบวนการทางกฎหมายทั้งหมด รวมถึงการสอบสวนของตำรวจ
- (4) ช่วยเหลือพยานที่อ่อนแอหรือครอบครัวของเขาในการรับมือกับผลทางอารมณ์ของการมีส่วนร่วมในคดี การพิจารณาคดี

4.4.2.9 การหยุดพักระหว่างการสืบพยาน

พยานเด็กหรือพยานที่อ่อนแออาจได้รับการหยุดพักตามสมควรขณะสืบพยานบ่อยเท่าที่จำเป็น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอายุ ความทุพพลภาพและความจำเป็น²⁶³

4.4.3 รูปแบบการซักถาม

ศาลควรมีการใช้รูปแบบการซักถามพยานที่อ่อนแอ และอาจทำได้โดย

4.4.3.1. ต้องตรวจสอบให้แน่ใจว่าคำถามเป็นไปโดยเรียบง่ายในรูปแบบที่เหมาะสมกับระดับความเข้าใจและพัฒนาการของพยานที่อ่อนแอ คำถามต้องไม่มีลักษณะหลอกลวง สับสน ชูเชิญพยานที่อ่อนแอ โดยที่คำถามต้องเป็นภาษาง่ายๆ ไม่มีคำสแลง คำเปรียบเทียบ²⁶⁴

²⁶⁰ *Ibid.*

²⁶¹ *Ibid.*

²⁶² *Ibid.*

²⁶³ POCSO Act 2012, Section 33(3). ECOSOC Resolution 2005/20, Guidelines on Justice in

Matters involving Child Victims and Witnesses of Crime, Clause 30(d).

4.4.3.2. หลีกเลี่ยงคำถามที่ลวงละเมิด หรือสร้างความอับอายเกินควร อันเป็นการ
รับรองศักดิ์ศรีของพยานตลอดกรพิจารณา²⁶⁵

4.4.3.3. หลีกเลี่ยงคำถามที่ไม่เหมาะสม ไม่เกี่ยวข้องกับคดี ซ้ำซาก หรือใช้ภาษาที่ยาก
เกินไปที่พยานจะเข้าใจ หากพยานที่อ่อนแอที่อ่อนแอแสดงอาการว่าไม่เข้าใจคำถามจะต้องมีการใช้
ถ้อยคำใหม่ต่อพยานในลักษณะที่แตกต่างจากเดิม²⁶⁶

4.4.3.4. ให้ล่าม หรือผู้เชี่ยวชาญพิเศษ เข้าช่วยเหลือการสื่อสารในการพิจารณาคดี²⁶⁷

---

²⁶⁴ PATNA HIGH COURT, *supra note 84*.

²⁶⁵ POCSO Act 2012, Section 33(6); Indian Evidence Act 1872, Sections 53 A, 148, 151, 152
and the proviso to Section 146; State of Punjab v. Gurmit Singh (1996) 2 SCC 384;

AkshaySarma v. State of Assam, (2017) 2 GLR 121 (Gauhati High Court).

²⁶⁶ PATNA HIGH COURT, *supra note 84*.

²⁶⁷ Indian Evidence Act 1872, Section 119.

บทที่ 5

การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

ในยุคปัจจุบัน กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยตั้งแต่กระบวนการก่อนฟ้องคดี ในการสอบปากคำผู้เสียหายกฎหมายมิได้บัญญัติคุ้มครองผู้เสียหายที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาไว้เป็นการเฉพาะ มีแต่เพียงการสอบปากคำกรณีทั่วไปและกรณีที่เป็นเด็ก ทั้งนี้การจัดให้ผู้เสียหายซึ่งตัวผู้ต้องหา กำหนดไว้เฉพาะ 2 ประการ คือ การจัดให้ผู้เสียหายซึ่งตัวผู้ต้องหา ตามมาตรา 133 วรรคห้า ที่นำมาใช้กับผู้เสียหายหรือพยานทุกคน และกรณีที่เป็นเด็กตามมาตรา 133 ตรี อย่างไรก็ตามแม้มาตรา 172 วรรคสาม ที่กำหนดให้การสืบพยานมีความเหมาะสมกับภาวะแห่งจิต แต่เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นอันจะส่งผลให้กระบวนการมีประสิทธิภาพมากขึ้น จึงควรมีมาตรการเพิ่มเติมเพื่อให้เหมาะสมกับความบกพร่องทางสติปัญญา

การคุ้มครองผู้เสียหายที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาจึงไม่ถือว่าสมบูรณ์เพียงพอ ผู้ศึกษาจึงจะนำมาตรการการสอบปากคำผู้เสียหายที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา และการให้ความคุ้มครองผู้เสียหายตามกฎหมายต่างประเทศ และตามหลักสากล มาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดความเหมาะสมในกระบวนการยุติธรรมนับตั้งแต่การสอบปากคำผู้เสียหายที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาซึ่งเป็นกระบวนการต้นทาง อันจะทำให้เกิดความยุติธรรม และความเหมาะสมกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย

5.1 แนวทางการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายที่บกพร่องทางสติปัญญาในกระบวนการก่อนฟ้องคดี

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 บัญญัติรับรองและคุ้มครองสิทธิของคนพิการ อันรวมถึงผู้บกพร่องทางสติปัญญาไว้อย่างชัดเจนตามมาตรา 71 วรรคสาม²⁶⁸ ส่วนมาตรา 68 ก็ได้บัญญัติให้ความคุ้มครองสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมสำหรับคนพิการ

²⁶⁸ มาตรา 71 วรรคสาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560

รัฐพึงให้ความช่วยเหลือเด็ก เยาวชน สตรีผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ยากไร้และผู้ด้อยโอกาส ให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ และคุ้มครองป้องกันมิให้บุคคลดังกล่าวถูกใช้ความรุนแรงหรือปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม รวมตลอดทั้งให้การบำบัด ฟื้นฟูและเยียวยาผู้ถูกกระทำการดังกล่าว

อย่างเท่าเทียม²⁶⁹ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้มีการบัญญัติถึงสิทธิในกระบวนการยุติธรรมไว้อย่างชัดเจน ใน มาตรา 40 (6)²⁷⁰

แต่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยในกระบวนการก่อนฟ้องคดีซึ่งประกอบไปด้วย การสอบปากคำผู้เสียหาย และการนำชี้ตัวผู้ต้องหา โดยกฎหมายได้กำหนดถึงการสอบปากคำผู้เสียหายไว้เฉพาะ 2 กรณี กล่าวคือ กรณีที่ผู้เสียหายเป็นบุคคลปกติทั่วไป มาตรา 133 และกรณีที่ผู้เสียหายเป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี มาตรา 133 ทวิ ส่วนในการจัดให้ผู้เสียหายชี้ตัวผู้ต้องหา กำหนดไว้เฉพาะ 2 กรณี คือ กรณีผู้เสียหายชี้ตัวผู้ต้องหา ตามมาตรา 133 วรรคห้า และผู้เสียหายที่เป็นเด็กชี้ตัวผู้ต้องหา ตามมาตรา 133 ตรี

ดังที่กล่าวในบทที่ 2 ข้อมเห็นได้ว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้ความสำคัญกับเด็กโดยกำหนดให้มีมาตรการพิเศษอันเป็นการคุ้มครองสิทธิในคดีอาญา ไม่ว่าจะ เป็นมาตรา 133 ทวิ หรือ 133 ตรี แต่สำหรับผู้เสียหายที่บกพร่องทางสติปัญญากลับไม่มีบทบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ

5.1.1 แนวทางการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายที่บกพร่องทางสติปัญญาในกระบวนการสอบปากคำ

จากการศึกษากฎหมายต่างประเทศพบว่าประเทศอังกฤษ ประเทศนอร์เวย์ และประเทศอินเดีย มีมาตรการที่สมควรนำมาปรับใช้กับกฎหมายไทย อันจะเป็นการเพิ่มเติมบทบัญญัติที่ไม่เคยมีมาตรการสอบปากคำผู้เสียหายไว้เป็นการเฉพาะ จึงควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาด้วยการจัดให้มี (1) คนกลาง (2) สถานที่ที่เหมาะสม (3) การคุ้มครองทุกฐานความผิด (4) การแจ้งสิทธิ (5) การบันทึกภาพและเสียง อันจะกล่าวเป็นลำดับต่อไปนี้

ประการที่ 1 ให้มีบทบัญญัติที่ให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้ที่บกพร่องทางสติปัญญาไว้อย่างรัดกุมชัดเจน คือการมีคนกลางเข้ามาเป็นผู้สื่อสารระหว่างผู้เสียหายที่บกพร่องทางสติปัญญา กับเจ้าหน้าที่ตำรวจ

²⁶⁹ มาตรา 68 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560

รัฐพึงจัดระบบการบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมทุกด้านให้มีประสิทธิภาพ เป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ และให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก รวดเร็ว และไม่เสียค่าใช้จ่ายสูงเกินสมควร

²⁷⁰ มาตรา 40 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550

บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ดังต่อไปนี้

(6) เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ หรือผู้พิการหรือทุพพลภาพ ย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอย่างเหมาะสม และย่อมมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในคดีที่เกี่ยวกับความรุนแรงทางเพศ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย ได้บัญญัติเกี่ยวกับนักจิตวิทยาและนักสังคมสงเคราะห์ที่มีบทบาทและหน้าที่ที่สำคัญในกระบวนการวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อให้มีการปฏิบัติที่เหมาะสม บุคคลผู้ที่จะเป็นนักจิตวิทยาและนักสังคมสงเคราะห์จำเป็นต้องมีคุณสมบัติเพียงพอที่จะปฏิบัติหน้าที่สำคัญให้สมกับเจตนารมณ์ของกฎหมายตามกระบวนการยุติธรรมได้²⁷¹ ซึ่งมาตรา 12 ทวิ ได้บัญญัติถึงคุณสมบัติของนักจิตวิทยาและนักสังคมสงเคราะห์ไว้ แต่จากการศึกษาพบว่าผู้บกพร่องทางสติปัญญาเป็นที่บุคคลมีข้อจำกัดในการ ประกอบกิจวัตรประจำวัน หรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากการมีพัฒนาการช้ากว่าปกติ หรือมีระดับเชาวน์ปัญญาต่ำกว่าบุคคลทั่วไป ซึ่งหากมีภาวะบกพร่องทางสติปัญญาในระดับรุนแรงย่อมส่งผลให้เขามีขีดจำกัดในการเข้าใจและการใช้ภาษาอย่างมาก ต้องการความช่วยเหลือดูแลอย่างใกล้ชิดตลอดเวลา มีความบกพร่องทางสติปัญญาอาจมีได้หลายระดับแต่ละระดับส่งผลต่อความสามารถ เช่น หากมีระดับเล็กน้อย จะมีความสามารถเทียบเท่ากับเด็ก 9-11 ปี หรือหากมีระดับปานกลางจะเทียบเท่ากับเด็ก 6-8 ปี²⁷² จะเห็นได้ว่าผู้บกพร่องทางสติปัญญาจำเป็นต้องมีบุคคลที่สามารถเข้าใจความบกพร่องทางสติปัญญาเป็นพิเศษแตกต่างจากเด็ก ปัจจุบันมาตรา 12 ทวิ มีการนำนักสังคมสงเคราะห์เข้าร่วมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญากรณีและผู้เสียหายเป็นเด็ก ลักษณะงานของนักสังคมสงเคราะห์ คือ การส่งเสริมให้ผู้คนได้รับสวัสดิการในสิ่งที่เขาพึงมี สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ได้รับการบำบัดฟื้นฟู ทำให้บุคคลสามารถตระหนักในคุณค่าความเป็นมนุษย์และศักดิ์ศรีของตนเอง สามารถดำเนินชีวิตโดยพึ่งพาตนเองได้อย่างปกติสุข²⁷³ การที่นำนักสังคมสงเคราะห์เข้าร่วมในกระบวนการสอบปากคำเด็กเพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพโดยตรงด้วยการที่สามารถให้ความช่วยเหลือเด็กได้โดยการพูดคุย เข้าใจ สื่อสารกับเด็กได้ การทำหน้าที่ของนักสังคมสงเคราะห์จึงไม่ได้เกี่ยวข้องกับผู้ที่มิภาวะทางจิต แต่เมื่อผู้เสียหายที่เป็นผู้บกพร่องทางสติปัญญาซึ่งมีสติปัญญาต่ำกว่าเกณฑ์ส่งผลให้การสื่อสารเป็นไปด้วยความซับซ้อนและยากที่จะเข้าใจในข้อเท็จจริง นักสังคมสงเคราะห์ไม่ได้มีความเชี่ยวชาญทางด้านภาวะแห่งจิตที่จะทำให้ได้มาเพื่อได้มาซึ่งข้อเท็จจริง อันเป็นจุดประสงค์ของการสอบปากคำและการสืบพยาน การมีอยู่ของมาตรา 12 ทวิ พบว่ายังไม่มีความเหมาะสมที่จะนำ “นักสังคมสงเคราะห์” เข้าร่วมในกระบวนการหากผู้เสียหายเป็นผู้บกพร่องทางสติปัญญา การที่จะแก้ไข

²⁷¹ คณิง ภาไชย, คำอธิบายกฎหมายปกครอง, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2526), น.154.

²⁷² ทวีศักดิ์ สิริรัตนเรขา, คู่มือการดูแลสุขภาพจิตเด็ก กลุ่มปัญหาการเรียน, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : พรอสเพอริสพลัส ,2561), น.49.

²⁷³ Thai NGO แห่่งข่าวเพื่องานพัฒนา, “นักสังคมสงเคราะห์,” สืบค้นเมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม 2565 จาก <https://www.thaingo.org/jobs/detail/4492>

กฎหมายให้มีการสอบปากคำสำหรับผู้บงการทางสติปัญญาไว้เป็นการเฉพาะจึงไม่ความจำเป็นต้องมีนักสังคมสงเคราะห์

อย่างไรก็ตามหน้าที่การสอบปากคำผู้เสียหายที่บงการทางสติปัญญา บุคคลที่มีความสามารถเหมาะสมควรกำหนดให้เป็นหน้าที่ของจิตแพทย์ คือ แพทย์เฉพาะทางด้านจิตเวช มีความเชี่ยวชาญด้านการวินิจฉัยและรักษาอาการป่วยทางจิต ทำหน้าที่พิจารณาให้ผู้ป่วยได้รับการตรวจต่าง ๆ เช่น การตรวจเลือด การตรวจทางรังสีวิทยา เป็นต้น รวมทั้งทำการรักษา เช่น บำบัดด้วยการพูดคุยเพื่อปรับเปลี่ยนความคิดและพฤติกรรม ส่งยา ยา ไซคลีนไฟฟ้ากระตุ้นสมอง เป็นต้น²⁷⁴ ในการเข้าร่วมกระบวนการสอบปากคำ การนำชี้ตัวผู้ต้องหา ตลอดจนการสืบพยานในชั้นพิจารณา และหากมีกรณีจำเป็นต้องจัดให้มีนักจิตวิทยา คือ ผู้ที่เรียนทางจิตวิทยาและได้รับการฝึกจนเป็นนักจิตวิทยาคลินิก มีหน้าที่ให้คำปรึกษาหรือบำบัดผู้ป่วยด้วยการพูดคุย แต่นักจิตวิทยาจะไม่สามารถส่งยาหรือวินิจฉัยอาการทางการแพทย์ได้ โดยทั้งจิตแพทย์และนักจิตวิทยามักทำงานร่วมกันเพื่อช่วยฟื้นฟูสุขภาพจิตของผู้ป่วย จะเห็นได้ว่าทั้งจิตแพทย์และนักจิตวิทยาสามารถช่วยรับฟัง ให้คำปรึกษา และเยียวยาสภาพจิตใจของผู้ป่วยที่ได้รับผลกระทบจากความเครียด ความวิตกกังวล ความสะเทือนใจ ภาวะซึมเศร้า โรคกลัว ปัญหาในครอบครัวและปัญหาความสัมพันธ์ รวมทั้งช่วยบำบัดพฤติกรรมการใช้สารเสพติด รักษาโรคการกินผิดปกติ ปัญหาการนอนหลับ รวมไปถึงโรคทางจิตเวชทั้งหลาย เช่น โรคลมโพลาร์ โรคซึมเศร้า โรคจิตเภท โรคย้ำคิดย้ำทำ ความผิดปกติทางบุคลิกภาพ เป็นต้นเข้าร่วมกระบวนการนี้ด้วย²⁷⁵ ในกระบวนการสอบปากคำจึงสมควรที่จะต้องประกอบไปด้วยบุคคลสำคัญคือ จิตแพทย์ และหากผู้บงการทางสติปัญญามีระดับรุนแรง หากจำเป็นจะต้องมีนักจิตวิทยาประกอบด้วย

จากการศึกษาเรื่องของ “คนกลาง” ในกฎหมายต่างประเทศนั้นได้กำหนดไว้หลายบุคคลไม่ว่าจะเป็นจิตแพทย์ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ นักภาษาศาสตร์ นักสุขภาพจิต ในประเด็นสำคัญกฎหมายต่างประเทศจัดให้มีจิตแพทย์เข้าร่วมในกระบวนการนับตั้งแต่การสอบปากคำ อันเป็นผู้ทำหน้าที่สื่อสารเพื่อให้ได้มาซึ่งความจริงที่เกิดจากความเข้าใจในตัวผู้บงการทางสติปัญญามากที่สุด ข้อบงการของมาตรา 12 ทวิ แม้อกฎหมายไทยจะกำหนดให้มีสหวิชาชีพแต่พบว่ายังไม่ได้มีจิตแพทย์ และจากการศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายของประเทศอังกฤษ ประเทศนอร์เวย์ และประเทศอินเดีย เพื่ออำนวยความสะดวกในการรวบรวมและการได้มาซึ่ง

²⁷⁴ พบแพทย์ (PobPad), “จิตแพทย์และนักจิตวิทยา ผู้ช่วยเยียวยาปัญหาสุขภาพจิต,” สืบค้นเมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม 2565, จาก <https://www.pobpad.com/>

²⁷⁵ เพิ่งอ้าง.

หลักฐานมีความเหมาะสมที่จะนำมาปรับใช้เป็นแนวทางแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย โดยอธิบายเป็นลำดับต่อไปนี้

ประเทศอังกฤษ ตาม Youth Justice and Criminal Evidence Act 1999 มีมาตรการพิเศษต่างๆ²⁷⁶ เรียกว่า Special Measures โดย “การนำคนกลางมาช่วยในการสื่อสาร” ในมาตรา 29 เป็นวิธีการพิเศษที่มีข้อดีที่ควรนำมาปรับใช้กับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยในกระบวนการสอบสวน ส่วนที่สำคัญที่ควรนำมาปรับใช้กับกฎหมายไทย คือ คนกลางที่ขึ้นทะเบียน Registered Intermediary (RI) เป็นบุคคลที่ได้รับการคัดเลือก ฝึกอบรม รับรอง และต้องปฏิบัติตามหลัก และจรรยาบรรณที่กระทรวงยุติธรรมดูแล โดยคนกลางที่ขึ้นทะเบียนมาจากภูมิหลังทางวิชาชีพที่หลากหลาย เช่น จิตแพทย์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพูดและภาษาบำบัด และนักสังคมสงเคราะห์ ซึ่งได้รับคัดเลือกจากกระทรวงยุติธรรมโดยผ่านการฝึกอบรมและการประเมินเรียบร้อยแล้ว²⁷⁷ ทั้งนี้ ระหว่างการสอบปากคำทำหน้าที่ขอหยุดพักแทนพยานที่อ่อนแอเพื่อความเหมาะสมไม่ให้พยานเกิดความกังวลจนเกินไป²⁷⁸ ในประการสำคัญจะพบว่าคนกลางของประเทศอังกฤษมาจากผู้เชี่ยวชาญหลายอาชีพไม่จำกัดเฉพาะนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ ดังประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย มาตรา 133 ทวิ เกี่ยวกับการสอบปากคำเด็ก นับมาตรการที่มีความรัดกุมควรนำมาปรับใช้กับประมวลวิธีพิจารณาความอาญาของไทยสำหรับกรณีการสอบปากคำและการนำชี้ตัวผู้ต้องหาสำหรับผู้เสียหายที่ผู้บกพร่องทางสติปัญญา

ประเทศนอร์เวย์ มีการนำคนกลางที่เป็นสหวิชาชีพ หรือผู้เชี่ยวชาญมาเป็นผู้สัมภาษณ์ ซึ่งเป็นบุคคลที่มีศักยภาพสามารถเข้าใจผู้เสียหายหรือพยานที่มีความอ่อนแอได้เป็นอย่างดี ใน The Criminal Procedure Act of Norway ได้กำหนดไว้ให้มีสหวิชาชีพเข้าร่วมตั้งแต่ในชั้นสอบปากคำ ในมาตรา 239 ทั้งนี้ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ.2558 กำหนดให้ Barnahus ที่มีทั้งบุคลากรทางการแพทย์ และทางสุขภาพจิต ซึ่งเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของระบบตุลาการของประเทศนอร์เวย์ กรณีที่มีการล่วงละเมิดทางเพศและความรุนแรงที่เกี่ยวข้องกับพยานที่อ่อนแอ ซึ่งปัจจุบันประเทศนอร์เวย์

²⁷⁶ Camilla Macpherson, “The Youth Justice and Criminal Evidence Act 1999: Achieving Best Evidence?,” สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2565, จาก

<https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/002580240104100305?journalCode=msla>

²⁷⁷ GOV.UK, “Guidance Ministry of Justice Witness Intermediary Scheme,” สืบค้นเมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม 2565, จาก <https://www.gov.uk/guidance/ministry-of-justice-witness-intermediary-scheme#what-is-a-registered-intermediary>

²⁷⁸ CPS, “Special Measures,” สืบค้นเมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2565, จาก <https://www.cps.gov.uk/legal-guidance/special-measures#a14>

มีความร่วมมือระหว่างเจ้าหน้าที่ตำรวจและพนักงานของ Barnabus²⁷⁹ เพื่อให้แน่ใจว่าคำถามมีความเหมาะสม นำไปสู่การได้มาซึ่งคำตอบที่มีความสมบูรณ์ ทั้งนี้ในรูปแบบการสอบปากคำประเทศนอร์เวย์มีรูปแบบ The Sequential Interview model (SI) ที่กำหนดมีระยะเวลาพักระหว่างการสอบสวน ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับประเทศอังกฤษ เพื่อไม่ให้กระบวนการสอบสวนมีความตึงเครียด เพื่อให้ได้มาซึ่งความจริงที่มีประสิทธิภาพไม่ให้เกิดความกังวล กัดค้นระหว่างการสอบปากคำหรือการนำข้อเท็จจริง เนื่องจากเหยื่อที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่มีความเปราะบางกว่าบุคคลทั่วไป

ประเทศอินเดีย กำหนดให้มีล่าม หรือผู้เชี่ยวชาญ เข้าช่วยเหลือการสื่อสารในการพิจารณาคดี²⁸⁰ เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงคำถามที่ไม่เหมาะสม ไม่เกี่ยวข้องกับคดี หรือใช้ภาษาที่ยากเกินไปที่พยานจะเข้าใจ ทั้งนี้ศาลอาจแต่งตั้งบุคคลใด ๆ Guardian เป็นซึ่งผู้ปกครองตามกฎหมายให้กับพยานที่อ่อนแอ โดยอาจเป็นบิดามารดา หรือองค์กรที่สนับสนุนพยานที่อ่อนแอ โดยทำหน้าที่เป็นตัวกลางสื่อสารระหว่างตำรวจกับผู้เสียหายในการอธิบายด้วยภาษาที่เข้าใจได้²⁸¹ เนื่องจากผู้ปกครองโดยเฉพาะบิดามารดาเป็นบุคคลที่อยู่กับผู้เสียหายที่บกพร่องทางสติปัญญาตั้งแต่เกิด หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นผู้ที่มีความเข้าใจในตัวบุคคลที่เป็นผู้เสียหายที่สุดก็ได้

จากเรื่องของ “คนกลาง” ในกฎหมายต่างประเทศนั้นได้กำหนดไว้หลายบุคคลไม่ว่าจะเป็นจิตแพทย์ นักภาษาศาสตร์ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ โดยเฉพาะการที่ซึ่งในประเด็นสำคัญกฎหมายต่างประเทศจัดให้มีจิตแพทย์เข้าร่วมในกระบวนการนับตั้งแต่การสอบปากคำอันเป็นผู้ทำหน้าที่สื่อสารเพื่อให้ได้มาซึ่งความจริงที่เกิดการความเข้าใจในตัวผู้บกพร่องทางสติปัญญามากที่สุด ด้วยเหตุผลเหล่านี้ประกอบกับกฎหมายต่างประเทศสมควรที่จะมีการแก้ไขกฎหมายโดยนำวิธีการดังกล่าวมาปรับใช้

ประการที่ 2 จัดให้มีสถานที่ที่เหมาะสม

ผู้บกพร่องทางสติปัญญาเมื่อเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมย่อมมีอุปสรรคมากกว่าบุคคลโดยทั่วไปอันเนื่องมาจากภาวะบกพร่องแห่งจิต การมีสถานที่ที่เหมาะสมเป็นเรื่องที่ควรให้ความสำคัญเพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับผู้บกพร่องทางสติปัญญา ประเทศอังกฤษมีการจัดสถานที่ให้เหมาะสมไม่ว่าจะเป็นการวางแผนผังของห้องสอบสวนหรือในห้องพิจารณา และประเทศอินเดีย

²⁷⁹ Tone Hee Åker. “Victims with disabilities in the Norwegian criminal justice system. Addressing and understanding the judicial process in cases involving physical and sexual abuse.” (Ph.D in Health Sciences Faculty of Health Sciences. OsloMet – Oslo Metropolitan University,2021), p. 40.

²⁸⁰ Indian Evidence Act 1872, Section 119.

²⁸¹ PATNA HIGH COURT, “Guidelines for Recording of Evidence of Vulnerable Witness,” สืบค้นเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2565, จาก <http://patnahighcourt.gov.in/getfile/NTk0NA==4UdNXWOSyAE=>

ก็จัดให้มีสถานที่อันเป็นบริเวณสำหรับพยานที่อ่อนแอแยกออกจากพื้นที่บุคคลอื่นทั่วไป²⁸² โดยสถานที่นั้นต้องเหมาะสมกับพยานที่อ่อนแอรวมทั้งผู้พิการอื่นๆ ด้วย ไม่ว่าจะเป็นการตกแต่งและติดตั้งของเล่น หนังสือ เกมส์ ที่วี การวาดภาพและระบายสี และกิจกรรมอื่นๆ สิ่งเหล่านี้สามารถช่วยลดความวิตกกังวลของพยานได้²⁸³ เหล่านี้เป็นมาตรการที่มีความเหมาะสมกับความบกพร่องทางสติปัญญาที่เป็นเหยื่อที่มีความอ่อนแอในทางชีวภาพ (Biologically Weak Victims) ซึ่งมีความอ่อนแอทางจิตใจง่ายแก่การตกเป็นเหยื่อของอาชญากร²⁸⁴

ประการที่ 3 การให้ความคุ้มครองในทุกฐานความผิด

ตามบทบัญญัติ มาตรา 133 ทวิ การสอบปากคำที่เหมาะสมกับเด็กที่อายุไม่เกิน 18 ปี ได้มีการกำหนดไว้อย่างจำกัดว่าฐานความผิดใดบ้าง จะต้องมี การสอบปากคำด้วยวิธีการเฉพาะ อย่างไรก็ตามหากมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น โดยที่ผู้เสียหายมีความบกพร่องทางสติปัญญา ซึ่งสามารถตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมได้อย่างง่าย เพราะเป็นเหยื่อที่มีความบกพร่องทางจิต (The mentally defective and other mentally deranged)²⁸⁵ และ “ภาวะบกพร่องทางสติปัญญา” มีข้อจำกัดในการดำเนินชีวิตประจำวัน มีระดับสติปัญญาที่ต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ย และมีปัญหาทักษะด้านการปรับตัว (Adaptive skill) อย่างน้อย 2 ด้าน ดังต่อไปนี้ การสื่อความหมาย การดูแลตนเอง การใช้ชีวิตในบ้าน ทักษะทางสังคม การใช้สาธารณประโยชน์ การควบคุมตนเอง สุขภาพและความปลอดภัย ทักษะด้านวิชาการที่จำเป็น การใช้เวลาว่างหรือการพักผ่อน การทำงาน โดยเริ่มมีอาการก่อนอายุ 18 ปี²⁸⁶ การจัดให้มีมาตรการสอบปากคำสำหรับผู้บกพร่องทางสติปัญญาจึงไม่อาจจำกัดฐานความผิด ดังเช่นการสอบปากคำเด็ก

ประการที่ 4 จัดให้มีการแจ้งสิทธิ

หากพิจารณามาตรา 133 ทวิซึ่งเป็นเรื่องของการสอบปากคำเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี นั้นในวรรคที่สอง กำหนดใจความว่า “เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนที่จะต้องแจ้งให้ นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอ และพนักงานอัยการทราบ รวมทั้งแจ้งให้ผู้เสียหาย หรือ

²⁸² ECOSOC Resolution 2005/20, Guidelines on Justice in Matters involving Child Victims and Witnesses of Crime, Clause 31(b).

²⁸³ Bihar Juvenile Justice (Care and Protection of Children) Rules 2017, Rule 54(12).

²⁸⁴ อัจฉริยา ชูตินันท์, อาชญาวิทยา และทัณฑวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2561), น.91.

²⁸⁵ อังณพ ชูบำรุง, เหยื่ออาชญากรรม, พิมพ์ครั้งที่ 1 (นครปฐม : สำนักพิมพ์สถาบันพัฒนาสาธารณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายา, 2538), น.47.

²⁸⁶ มาโนช หล่อตระกูล, จิตเวชศาสตร์ รามาธิบดี, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ: ภาควิชาจิตเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์รามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล, 2555), น.129.

พยานที่เป็นเด็กทราบถึงสิทธิตามวรรคหนึ่งด้วย” บทบัญญัติมาตรานี้นับว่ากำหนดไว้อย่างรัดกุมอันเป็นการคุ้มครองผู้เสียหายจึงควรนำมาปรับใช้ในการบัญญัติกฎหมายใหม่สำหรับผู้เสียหายที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ทั้งนี้ประเทศอินเดียมีบทบัญญัติที่ควรนำมาปรับใช้เช่นเดียวกัน โดยที่ผู้เสียหายที่อ่อนแอ พ่อแม่หรือผู้ปกครอง ผู้เชี่ยวชาญที่ได้รับมอบหมายให้ความช่วยเหลือ มีสิทธิได้รับแจ้งเกี่ยวกับขั้นตอนในกระบวนการดำเนินคดีอาญา เช่น การแจ้งมาตรการพิเศษวันเวลาและสถานที่พิจารณา สิทธิของเหยื่อที่จะได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมาย²⁸⁷ แต่วิธีการสำหรับผู้บกพร่องทางสติปัญญานั้นพนักงานสอบสวนจะต้องแจ้งให้จิตแพทย์ และกรณีจำเป็นหากมีนักจิตวิทยาเข้าร่วมการสอบปากคำจะต้องแจ้งไปยังนักจิตวิทยาด้วย และต้องแจ้งบุคคลที่ผู้เสียหายร้องขอทราบ รวมทั้งแจ้งให้ผู้เสียหายที่บกพร่องทางสติปัญญาทราบถึงสิทธิด้วย

ประการที่ 5 จัดให้มีการบันทึกภาพและเสียงการถามปากคำ

เนื่องจากการที่ผู้เสียหายที่บกพร่องทางสติปัญญาสื่อสารทางคำพูดยากกว่าบุคคลโดยทั่วไป ทั้งยังต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญในการได้มาซึ่งข้อเท็จจริงที่ประสบพบเจอ หากมีการนำมาตรการบันทึกวิดีโอระหว่างการสอบปากคำมาใช้ย่อมจะเกิดประโยชน์มากกว่าการถามปากคำซ้ำหลายครั้ง อันอาจการสร้างความบาดแผลภายในจิตใจ กระทบกระเทือนต่อความรู้สึก หากพิจารณามาตรา 133 ทวิซึ่งเป็นเรื่องของการสอบปากคำเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี ในวรรคที่สี่กำหนดใจความว่า “การถามปากคำเด็กให้พนักงานสอบสวนจัดให้มีการบันทึกภาพและเสียงการถามปากคำ ซึ่งสามารถนำออกถ่ายทอดได้อย่างต่อเนื่องไว้เป็นพยาน” บทบัญญัติมาตรานี้นับว่ากำหนดไว้อย่างเหมาะสมอันเป็นการคุ้มครองผู้เสียหายจึงควรนำมาปรับใช้ในการบัญญัติกฎหมายใหม่สำหรับผู้เสียหายที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา กรณีเดียวกันนี้ประเทศนอร์เวย์ The Criminal Procedure Act of Norway มาตรา 239²⁸⁸ กำหนดให้ระหว่างการสอบปากคำนั้นมีการบันทึกวิดีโอเพื่อนำไปใช้ในชั้นพิจารณาคดีของศาล อันเป็นมาตรการที่ควรนำมาปรับใช้กับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไทยด้วย

ดังนั้นจึงควรมีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาใหม่ โดยกำหนดเป็นมาตราใหม่ คือ มาตรา 133 ทวิ/1 วรรคหนึ่ง “ในคดีความผิดที่ผู้เสียหายมีความบกพร่องทางสติปัญญา การถามปากคำผู้เสียหายให้พนักงานสอบสวนแยกกระทำเป็นส่วนสัดส่วนในสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับผู้บกพร่องทางสติปัญญา และให้มีจิตแพทย์ และหากมีกรณีจำเป็นต้องจัดให้นักจิตวิทยา บุคคลที่ผู้เสียหายร้องขอ ร่วมอยู่ด้วยในการถามปากคำ และในกรณีที่จิตแพทย์ เห็นว่า

²⁸⁷ ECOSOC Resolution 2005/20, Guidelines on Justice in Matters involving Child Victims and Witnesses of Crime, Clause 19(a).

²⁸⁸ The Criminal Procedure Act of Norway section 239

การถามปากคำคำถามใดอาจจะมีผลกระทบกระเทือนต่อจิตใจอย่างรุนแรง ให้พนักงานสอบสวนถามผ่านจิตแพทย์เป็นการเฉพาะตามประเด็นคำถามของพนักงานสอบสวน โดยมีให้ผู้บกร่องทางสติปัญญาได้ยินคำถามของ พนักงานสอบสวน และห้ามมิให้ถามซ้ำซ้อนหลายครั้ง โดยไม่มีเหตุอันสมควร”

วรรคสอง “ให้เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนที่จะต้องแจ้งให้จิตแพทย์ นักจิตวิทยา บุคคลที่เด็กร้องขอ ทราบรวมทั้งแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงสิทธิตามวรรคหนึ่งด้วย”

วรรคสาม “การถามปากคำผู้บกร่องทางสติปัญญาตามวรรคหนึ่งให้พนักงานสอบสวนจัดให้มีการบันทึกภาพและเสียงการถามปากคำดังกล่าวซึ่งสามารถนำออกถ่ายทอดได้อย่างต่อเนื่องไว้เป็นพยาน”

5.1.2 แนวทางการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายที่บกร่องทางสติปัญญาในกระบวนการนำชี้ตัวผู้ต้องหา

การนำชี้ตัวผู้ต้องหาสำหรับเด็กหากพิจารณามาตรา 133 ตรี บัญญัติเกี่ยวกับการนำชี้ตัวผู้ต้องหาไว้เป็นการเฉพาะไม่ว่าจะเป็นสถานที่ที่เหมาะสม ทั้งยังต้องมีนักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลที่เด็กร้องขอ และพนักงานอัยการ แต่ทางกลับกันกรณีผู้บกร่องทางสติปัญญากลับไม่ได้มีบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ แม้มตรา 133 วรรคห้า ได้กำหนดไว้แต่เป็นบทบัญญัติที่ใช้กับบุคคลทั่วไปทุกคน โดยมีพื้นฐานมาจากความปลอดภัยความกลัว แม้จะกำหนดให้จัดให้มี “สถานที่ที่เหมาะสมและป้องกันไม่ให้เห็นตัว” ก็ตามแต่ผู้บกร่องทางสติปัญญาเป็นบุคคลที่มีลักษณะพิเศษแม้กายภาพอาจไม่แตกต่างจากคนทั่วไป แต่เรื่องภายในจิตใจถือเป็นบุคคลที่สมควรได้รับความคุ้มครองไว้เฉพาะ ดังเช่นกฎหมายให้ความคุ้มครองเด็ก จึงควรที่จะบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะโดยให้มีสหวิชาชีพ คือ จิตแพทย์ และหากกรณีจำเป็นให้มีนักจิตวิทยาเข้าร่วมกระบวนการนี้ด้วย ในส่วนของสหวิชาชีพให้นำหลักคิดที่พิจารณาไว้ข้างต้นมาปรับใช้ทั้งการสอบปากคำและการนำชี้ตัวผู้ต้องหา และจัดให้มีสถานที่ที่เหมาะสมนำหลักคิดที่พิจารณาไว้ข้างต้นมาปรับใช้ทั้งการสอบปากคำและการนำชี้ตัวผู้ต้องหา ทั้งนี้ในส่วนของการนำชี้ตัวผู้ต้องหาของประเทศอังกฤษ The Police and Criminal Evidence Act ควรนำการชี้ตัวผู้ต้องหาด้วยวิดีโอ (Video identification) วิธีการดำเนินการคือ ให้ดูภาพวิดีโอจะมีการหันหน้าตรงจากนั้นหันหน้าไปทางด้านซ้าย และขวา²⁸⁹ ควรนำมาปรับใช้กับกฎหมายไทย อันเป็นการนำเทคโนโลยีเข้ามาปรับใช้ สร้างความสะดวกให้แก่กระบวนการนี้อีกด้วย

²⁸⁹ INBRIEF, “Identification Procedures used by the Police: When can identification procedures be used?,” สืบค้นเมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม 2565, จาก

<https://www.inbrief.co.uk/police/police-identification-procedures/>

ดังนั้นจึงควรมีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาใหม่ โดยกำหนดเป็น มาตราใหม่ คือ มาตรา 133 ตร./1 “ในกรณีที่พนักงานสอบสวนมีความจำเป็นต้องจัดให้ผู้เสียหายมีความบกพร่องทางสติปัญญาซึ่งตัวบุคคลใด ให้พนักงานสอบสวนจัดให้มีการชี้ตัวบุคคลในสถานที่ที่เหมาะสม และสามารถป้องกันมิให้บุคคลซึ่งจะถูกชี้ตัวนั้นเห็นตัวผู้เสียหายมีความบกพร่องทางสติปัญญา หรือใช้วิธีการชี้ตัวบุคคลด้วยวิดีโอ โดยให้มีจิตแพทย์ และกรณีจำเป็นให้มีนักจิตวิทยาบุคคลที่ผู้เสียหายร้องขอร่วมอยู่ด้วยในการชี้ตัวบุคคลนั้น”

5.2 แนวทางการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายที่บกพร่องทางสติปัญญาในชั้นพิจารณาคดี

ในส่วนของมาตรการตามมาตรา 172 วรรคสาม มีวิธีการที่มีการนำเทคโนโลยีมาบังคับใช้ไม่ว่าจะเป็นการใช้โทรศัพท์วงจรปิด สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ในข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการสืบพยานคดีอาญาโดยไม่ให้พยานเผชิญหน้าโดยตรงกับจำเลย พ.ศ.2556 นั้น แต่เพื่อให้มีมาตรการที่รัดกุมเป็นประโยชน์กับผู้บกพร่องทางสติปัญญาในฐานะที่เป็นผู้เสียหายที่อ่อนแอกว่าบุคคลปกติ จากการศึกษากฎหมายต่างประเทศพบว่าประเทศอังกฤษ ประเทศนอร์เวย์ และประเทศอินเดียมีมาตรการที่สมควรนำมาปรับใช้กับกฎหมายไทย อันจะเป็นการเพิ่มเติมบทบัญญัติเดิมที่มีอยู่ให้สมบูรณ์เหมาะสมยิ่งขึ้น โดยเพิ่มเติมให้มี (1) คนกลาง (2) อุปกรณ์เพื่อป้องกันไม่ได้มองเห็นตัวผู้เสียหาย (3) การหยุดพักในระหว่างพิจารณาคดี (4) การมาศาลก่อนพิจารณาคดี (5) สถานที่ที่เหมาะสม ดังจะกล่าวต่อไปนี้

ประการที่หนึ่ง การจัดให้มีคนกลาง

ตามที่ประเทศอังกฤษ ประเทศนอร์เวย์ และประเทศอินเดียได้มีการนำ “คนกลาง” มาช่วยในการสื่อสารนั้นในกระบวนการพิจารณาคดีของศาลซึ่งคนกลางของประเทศเหล่านี้ได้มีการนำเอาจิตแพทย์ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ ผู้เชี่ยวชาญ ล่าม นักแปล เข้าร่วมในกระบวนการพิจารณาคดีของศาลด้วย นับว่าเป็นวิธีที่เหมาะสมที่ควรนำมาปรับใช้ เนื่องด้วยภาวะแห่งจิตมีความซับซ้อน ต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญในการเป็นสื่อกลางในการสื่อสารเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ต้องการแท้จริง ตรงกับเหตุการณ์ที่ผู้เสียหายประสบพบเจออันเป็นการได้มาซึ่งข้อเท็จจริงที่มีคุณภาพ โดยบุคคลที่มีความเหมาะสมที่จะเข้าเป็นคนกลางที่ทำหน้าที่ช่วยในการสื่อสาร คือ จิตแพทย์ กรณีจำเป็นให้มีนักจิตวิทยา

ประการที่สอง ให้มีอุปกรณ์เพื่อป้องกันไม่ได้มองเห็นตัวผู้เสียหาย

เพื่อให้มีความรัดกุมควรนำบทบัญญัติตามกฎหมายต่างประเทศมาปรับใช้ในบางกรณี ในประเทศอังกฤษและอินเดีย มีมาตรการพิเศษชั้นการพิจารณาคดีโดยหากพยานเป็นผู้ที่บกพร่อง

ทางสติปัญญาอาจใช้ฉากกั้น²⁹⁰ โดยประเทศอินเดียมีมาตรการจัดให้มีอุปกรณ์เพื่อป้องกันการเปิดเผยตัวของพยานที่อ่อนแอต่อหน้าจำเลยไม่ว่าจะเป็นฉากกั้นห้อง กระฉากทางเดียว ผ้า màn หรือ อุปกรณ์อื่นๆ ในห้องพิจารณาคดีในลักษณะที่ไม่ให้จำเลยสามารถมองเห็นพยานที่อ่อนแอ²⁹¹

ประการที่สาม ให้มีการหยุดพักในระหว่างพิจารณาคดีตามสมควร ประเทศอินเดีย และ อังกฤษ มีมาตรการพิเศษในกรณีจัดให้ผู้เสียหายการหยุดพักระหว่างการสืบพยาน โดยอาจหยุดพักตามสมควรขณะสืบพยานบ่อยเท่าที่จำเป็น ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับอายุ ความทุพพลภาพและความจำเป็น²⁹² ประเทศอังกฤษ คนกลางที่ลงทะเบียน Registered Intermediary (RI) ระหว่างการพิจารณาคดีทำหน้าที่ขอหยุดพักแทนพยานที่อ่อนแอเพื่อความเหมาะสมไม่ให้พยานเกิดความกังวลจนเกินไป²⁹³ กรณีการหยุดพักระหว่างพิจารณาคดีควรนำมาปรับใช้กับกฎหมายไทยด้วยการกำหนดไว้ในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา

ประการที่สี่ ให้มีการมาศาลก่อนพิจารณาคดี ประเทศอินเดียพยานที่อ่อนแอจะได้รับอนุญาตให้เยี่ยมชมศาลก่อนการพิจารณาคดีของศาล เพื่อให้พยานดังกล่าวทำความคุ้นเคยโดยมีผู้สนับสนุน หรืออาสาสมัคร หรือทนาย มาด้วย²⁹⁴ เพื่อให้พยานดังกล่าวทำความคุ้นเคย และอาจรวมถึงอธิบายสิ่งต่างๆ ในศาล เช่น คอกพยาน หรือใครอีกบ้างที่อาจอยู่ในศาล หรือสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีอยู่ในศาลซึ่งอาจรวมถึงห้องรอ ห้องสุขา ทางเดินแยกสำหรับเข้าและออก หรือการสาธิตมาตรการพิเศษใดๆ ที่บังคับใช้ไม่ว่าจะเป็นกรณีฝึกซ้อมตามลิงก์ถ่ายทอดสด และอธิบายว่าใครบ้างที่จะสามารถเห็นมาตรการเหล่านี้ในห้องพิจารณาคดี หรือการแสดงการใช้ฉากกั้น (ในกรณีที่ทำได้จริงและสะดวก)²⁹⁵ กามีมาตรการพิเศษทางศาลสำหรับคุ้มครองพยานบางวิธีการเป็นวิธีการที่บุคคลโดยทั่วไปโดยเฉพาะผู้บงการทางสติปัญญาที่ไม่ได้มีความคุ้นเคยกับอุปกรณ์เหล่านี้ การที่ได้รับการฝึกซ้อมใช้งานก่อนนับว่าเป็นวิธีการที่มีความเหมาะสมที่ควรนำมาปรับใช้กับกฎหมายของไทย

ประการที่ห้า ให้มีสถานที่ที่เหมาะสม เนื่องด้วยสภาพความอ่อนแอของผู้บงการทางสติปัญญา เมื่อเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาย่อมอาจเกิดความกังวลความกลัวอยู่ในตัวเปรียบได้กับบุคคลทั่วไปย่อมไม่มีบุคคลโดยยากเข้าสู่กระบวนการในชั้นศาลหากไม่ใช่กรณีเป็นไป

²⁹⁰ Youth Justice and Criminal Evidence Act 1999 section 23

²⁹¹ PATNA HIGH COURT, *Supra note 14*.

²⁹² POCSO Act 2012, Section 33(3). ECOSOC Resolution 2005/20, Guidelines on Justice in Matters involving Child Victims and Witnesses of Crime, Clause 30(d).

²⁹³ CPS, *Supra note 11*.

²⁹⁴ Bihar Juvenile Justice (Care and Protection of Children) Rules 2017, Rule 54(14).

²⁹⁵ PATNA HIGH COURT, *Supra note 14*.

ด้วยความจำเป็น ประเทศอินเดียกำหนดให้มีบริเวณสำหรับพยานที่อ่อนแอ ไม่ว่าจะเป็นการตกแต่งและติดตั้งของเล่น หนังสือ เกมส์ ทีวี การวาดภาพและระบายสี และกิจกรรมอื่นๆ สิ่งเหล่านี้สามารถช่วยลดความวิตกกังวลของพยานได้²⁹⁶ ผู้ศึกษาจึงเห็นว่าควรนำมาปรับใช้เนื่องด้วยสภาพความอ่อนแอของผู้บกพร่องทางสติปัญญา เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงที่มีประสิทธิภาพตรงตามเหตุการณ์จริงที่เกิดขึ้นของผู้เสียหาย

ดังนั้นจึงควรมีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาใหม่ โดยเพิ่มเติมในบทบัญญัติ ตามมาตรา 172 ด้วยการกำหนดให้อยู่ในวรรคที่สี่ เพื่อความต่อเนื่องจากวรรคที่สามที่กล่าวถึง คำว่า “ภาวะแห่งจิต” ส่วนเรื่องการบันทึกการรับฟังคำพยานที่บันทึกเป็นภาพและเสียงในชั้นศาลอุทธรณ์ ศาลฎีกา เดิมอยู่ในวรรคที่สี่ให้เปลี่ยนเป็นวรรคที่ห้า

“ในการสืบพยานกรณีผู้เสียหายที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาจะดำเนินการโดยไม่ให้เผชิญหน้าโดยตรงกับจำเลยก็ได้ ซึ่งอาจกระทำโดยการใช้อุปกรณ์ปิด ล้ออิเล็กทรอนิกส์ หรือการจัดให้มีอุปกรณ์เพื่อป้องกันการเปิดเผยตัวของพยานต่อหน้าจำเลย หรือ สถานที่ที่เหมาะสมหรืออาจมาศาลก่อนพิจารณาคดี หรือวิธีอื่นตามที่กำหนดในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา และกรณีที่คำถามอาจมีผลกระทบต่อจิตใจจะให้สอบถามผ่านจิตแพทย์ กรณีจำเป็นให้มีนักจิตวิทยาเข้าร่วมในกระบวนการด้วย”

5.3 กรณีจะถือเป็นผู้บกพร่องทางสติปัญญาที่ได้รับการคุ้มครองตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

หากจะมีบทบัญญัติให้ความคุ้มครองผู้บกพร่องทางสติปัญญาไม่ว่าจะเป็นมีการสอบปากคำหรือการนำชี้ตัวผู้ต้องหาสำหรับผู้บกพร่องทางสติปัญญาไว้เป็นการเฉพาะ หรือในกรณีการสืบพยาน การที่ผู้บกพร่องทางสติปัญญาจะได้รับความคุ้มครองจึงควรบทบัญญัติกำหนดไว้เช่นกันว่ากรณีใดจึงจะถือเป็นผู้บกพร่องทางสติปัญญา เพื่อให้มีความสอดคล้องกันดังจะกล่าวต่อไปนี้ แต่เรื่องเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นเรื่องที่มีความซับซ้อน เพื่อมิให้ขัดแย้งกับหลักความเสมอภาค (Equality) และเป็นการเลือกปฏิบัติ (discrimination)

ผู้บกพร่องทางสติปัญญาจะมีภาวะที่มีข้อจำกัดในการดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งมีระดับสติปัญญาที่ต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ย และมีปัญหาทักษะด้านการปรับตัว (Adaptive skill)²⁹⁷ มีระดับเชาวน์ปัญญาต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานอย่างชัดเจน ร่วมกับมีความความบกพร่องในทักษะการปรับตัว โดยมีอาการให้เห็นตั้งแต่ช่วงวัยเด็กหรือวัยรุ่นส่งผลให้เกิดข้อจำกัดในชีวิตประจำวันหลายด้าน ทั้งที่บั่น

²⁹⁶ PATNA HIGH COURT, *Supra note 14*.

²⁹⁷ มาโนช หล่อตระกูล, *อ้างแล้ว* *เชิงอรรถที่ 19*, น.129.

โรงเรียน ที่ทำงาน และชุมชน²⁹⁸ โดยภาวะบกพร่องทางสติปัญญาไม่ถึง 4 ระดับแต่ละระดับส่งผลต่อความสามารถ เช่น ระดับเล็กน้อยความสามารถเทียบเท่าเด็กอายุ 9-11 ปี หรือระดับรุนแรงมีความสามารถเพียงเด็กอายุ 3-5 ปีดังที่กล่าวในบทที่ 3 ส่งผลให้การจะนิยามซึ่งเป็นการจำกัดว่าบุคคลใดเป็นผู้บกพร่องทางสติปัญญาซึ่งสมควรได้รับการคุ้มครองเป็นวิธีการเฉพาะจึงต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน คือจิตแพทย์ เนื่องด้วยมีความเชี่ยวชาญด้านการวินิจฉัยและรักษาอาการป่วยทางจิต รวมทั้งทำการรักษา เช่น บำบัดด้วยการพูดคุยเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ส่งจ่ายยา เป็นต้น²⁹⁹ ที่เข้ามาทำหน้าที่ในการวิเคราะห์ว่าบุคคลใดเป็นผู้บกพร่องทางสติปัญญา ซึ่งในประเด็นเรื่องการวินิจฉัยว่ามีความบกพร่องทางสติปัญญาหรือไม่นั้น ประเทศนอร์เวย์ก่อนการสอบปากคำข้อบังคับของประเทศนอร์เวย์กำหนดให้ต้องมีการวินิจฉัยโดยผู้เชี่ยวชาญ โดยสอดคล้องกับการจำแนกประเภทโรคระหว่างประเทศ กล่าวคือ ต้องได้รับยืนยันการวินิจฉัยโดยบุคลากรทางการแพทย์ที่ได้รับอนุญาตและข้อมูลจะถูกเก็บรวบรวมโดยตำรวจ³⁰⁰ ประเทศอินเดียได้มีการกำหนดบุคคลที่ได้รับอนุญาตให้เข้าร่วมการประเมินความสามารถของผู้บกพร่องทางสติปัญญาซึ่งกำหนดไว้หลายคนหนึ่งบุคคลที่สามารถประเมินความสามารถของผู้เสียหายได้ คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตเวชจิตแพทย์³⁰¹ นับเป็นมาตรการที่ควรนำมาปรับใช้กับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ให้เป็นหน้าที่ของจิตแพทย์ในการวินิจฉัยความบกพร่องทางสติปัญญาโดยสมควรอย่างยิ่งที่ต้องบัญญัติเป็นมาตราเฉพาะ ทั้งนี้หากจิตแพทย์วินิจฉัยความบกพร่องทางสติปัญญาแล้ว ในส่วนของจิตแพทย์ที่เข้าร่วมกระบวนการสอบปากคำ การนำชี้ตัว หรือการสืบพยานไม่จำเป็นต้องเป็นคนเดียวกันกับจิตแพทย์ที่ทำการวินิจฉัยความบกพร่องทางสติปัญญา เนื่องด้วยจิตแพทย์ผู้ตรวจเพียงแต่ตรวจตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายมิได้ร่วมพูดคุยในทางคดี หรือถามคำถามในทางคดี และเพื่อการอำนวยความสะดวกจึงไม่มีเหตุผลที่จะต้องเป็นบุคคลเดียวกัน

ทั้งนี้จากการศึกษาพบว่าในมาตรา 14 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในทางปฏิบัติเจ้าหน้าที่ตำรวจหากมีเหตุควรเชื่อว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้วิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีได้ จะทำการส่งตรวจกับจิตแพทย์ที่โรงพยาบาลศรีธัญญา หรือสถาบันจิตเวชศาสตร์สมเด็จพระเจ้าพระยา

²⁹⁸ ทวีศักดิ์ สิริรัตนเรา, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 5*.

²⁹⁹ พบแพทย์ (PobPad), *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 7*.

³⁰⁰ T. H. Åker, M. S. Johnson, "Interviewing alleged victims with mild and moderate intellectual disabilities and autism: A field study of police-investigated cases of physical and sexual abuse in a Norwegian national sample," *Journal of Intellectual Disability Research* 64, p.4 (2020), p. 4.

³⁰¹ PATNA HIGH COURT, *Supra note 14*.

ดังนั้นจึงควรมีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาใหม่ โดยกำหนดเป็น มาตราใหม่ คือ มาตรา 14/1 “ในระหว่างทำการสอบสวน ใต้สวนมูลฟ้องหรือพิจารณา ถ้ามีเหตุควร เชื่อว่าผู้เสียหายมีความบกพร่องทางสติปัญญา ให้พนักงานสอบสวนหรือศาลแล้วแต่กรณี สั่งให้ จิตแพทย์เป็นผู้วินิจฉัยความบกพร่องทางสติปัญญาเมื่อเสร็จแล้ว ให้เรียกจิตแพทย์มาให้ถ้อยคำ หรือ ให้การว่าตรวจได้ผลประการใด กรณีจิตแพทย์ที่เข้าร่วมกระบวนการสอบสวน หรือการสืบพยาน ไม่จำเป็นต้องเป็นจิตแพทย์คนเดียวก็ได้”

5.4 คุณสมบัติคนกลางที่เข้าร่วมในกระบวนการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

เมื่อจะกำหนดบทบัญญัติกฎหมายขึ้นมาเพื่อคุ้มครองผู้บกพร่องทางสติปัญญาไว้เป็น การเฉพาะไม่ว่าจะเป็นการสอบปากคำ การนำชี้ตัวผู้ต้องหา ตลอดจนการสืบพยาน โดยประเด็น สำคัญที่กล่าวในตอนต้นว่าต้องมีคนกลางที่สำคัญคือ จิตแพทย์ เนื่องจากมีความเชี่ยวชาญด้านการ วินิจฉัยและรักษาอาการป่วยทางจิต ทางด้านจิตเวชเข้าร่วมกระบวนการ จึงต้องเพิ่มจิตแพทย์เข้าไป ในบทบัญญัติมาตรา 12 ทวิ และเพื่อให้เกิดการเป็นกรอบปฏิบัติที่ชัดเจนจึงต้องเป็นจิตแพทย์ที่ได้มี การขึ้นทะเบียนไว้กับกระทรวงยุติธรรม ทั้งนี้ในบทบัญญัติมาตรา 12 ทวิ ผู้ทำหน้าที่นักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีการขึ้นทะเบียนไว้กับ กระทรวงยุติธรรมอีกด้วย³⁰² ฉะนั้นการจัดให้มีจิตแพทย์ในกระบวนการจึงต้องมีการขึ้นทะเบียนไว้ ด้วยและหลักการนี้เองประเทศอังกฤษก็จัดให้คนกลางที่จะเข้าร่วมกระบวนการมีการขึ้นทะเบียน ด้วย กล่าวคือ ประเทศอังกฤษมีคนกลางที่ขึ้นทะเบียน และไม่ขึ้นทะเบียน แต่ในการนำคนกลางที่ เป็นผู้เชี่ยวชาญเข้าร่วมในกระบวนการ โดยหลักจะใช้คนกลางที่ขึ้นทะเบียน Registered Intermediary (RI) คือ บุคคลที่ได้รับการคัดเลือก ฝึกอบรม รับรอง และต้องปฏิบัติตามหลัก และ จรรยาบรรณได้รับคัดเลือกจากกระทรวงยุติธรรมโดยผ่านการฝึกอบรมและการประเมินเรียบร้อยแล้ว³⁰³ ส่วนคนกลางที่ไม่ได้ขึ้นทะเบียน คือ คนกลางที่ไม่ได้รับคัดเลือก ฝึกอบรม และรับรองโดย กระทรวงยุติธรรม เนื่องจากการขาดแคลนคนกลางที่ขึ้นทะเบียน และคดีไม่อาจล่าช้าอาจสามารถ ให้คนกลางที่ไม่ได้ขึ้นทะเบียนเข้าร่วมในกระบวนการยุติธรรมได้³⁰⁴

³⁰² สำนักกฎหมายและวิชาการศาลยุติธรรม Office of Judicial and Legal Affairs, “รายชื่อผู้ทำหน้าที่ นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ขึ้นทะเบียนไว้กับกระทรวง ยุติธรรม,” สืบค้นเมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม 2565 จาก

<https://jla.coj.go.th/th/content/category/detail/id/8/cid/1598/iid/204541>

³⁰³ GOV.UK, *Supra note 10*.

³⁰⁴ CPS, *Supra note 11*.

จากที่กล่าวข้างต้น โดยหลักคนกลางจึงต้องเป็นคนกลางที่มีการขึ้นทะเบียน แต่หากมีกรณีจำเป็นไม่อาจใช้คนกลางที่ขึ้นทะเบียนได้ต้องกำหนดให้คนกลางที่ไม่ได้ขึ้นทะเบียนทำหน้าที่แทนได้ตามแนวทางของประเทศอังกฤษ

ดังนั้นจึงควรมีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยให้แก้ไขในมาตราเดิมด้วยการเพิ่มเติมเนื้อหาให้มีความครอบคลุมยิ่งขึ้น คือ มาตรา 12 ทวิ วรรคหนึ่ง “ ในการร้องทุกข์ การสอบสวน การไต่สวนมูลฟ้อง และการพิจารณา ถ้อยคำพยานผู้ใดกำหนดให้มีจิตแพทย์ นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์เข้าร่วมด้วยแล้วจิตแพทย์ นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ดังกล่าวจะต้องมีคุณสมบัติตามที่กำหนดในกฎกระทรวง และต้องบุคคลดังกล่าวต้องมีการขึ้นทะเบียนไว้กับกระทรวงยุติธรรมด้วย และกรณีที่มีความจำเป็นหากคนกลางที่ขึ้นทะเบียนไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ให้คนกลางที่ไม่ได้ขึ้นทะเบียนปฏิบัติหน้าที่แทนแต่ต้องบันทึกเหตุผลและความจำเป็นไว้ทุกครั้ง”

ฉะนั้น หากมีมาตรการเหมาะสมกับความบกพร่องทางสติปัญญาแล้วย่อมส่งผลให้สอดคล้องตามหลักตรวจสอบค้นหาความจริง (Examination Principle) คือ การได้รับข้อมูลอันเป็นข้อเท็จจริงอย่างตรงไปตรงมามีความครบถ้วนสมบูรณ์ อันเป็นหัวใจของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา การตรวจสอบค้นหาความจริงเป็นสิ่งที่คนในสังคมคาดหวังจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา “การค้นหาความจริงแท้” เพื่อนำไปพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของบุคคล และนำไปสู่การใช้ดุลพินิจของศาลในการกำหนดโทษเพื่อให้ได้ผลการลงโทษที่เหมาะสมกับบุคคลสิ่งนี้เป็นหัวใจของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา³⁰⁵ กระบวนการยุติธรรมจึงต้องสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ ต้องมีความเท่าเทียมกันในการบังคับใช้กฎหมาย ความเสมอภาคเท่าเทียมกันนี้ก็คือการไม่เลือกปฏิบัติ ดังคำกล่าวที่ว่า “กฎหมายจะเป็นธรรมและศักดิ์สิทธิ์ก็ต่อเมื่อคนรู้สึกรู้ว่าเป็นธรรมและเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะมิฐานะเช่นใดในสังคม”³⁰⁶

³⁰⁵ ธาณี วรรณทร์, วิธีพิจารณาความอาญาตามแนวคิดของศาสตราจารย์ดร.คณิต ฒ นกร, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2558), น.14.

³⁰⁶ อานันท์ ปันยารชุน, “สิทธิเสรีภาพของประชาชนกับกระบวนการยุติธรรมตามรัฐธรรมนูญ,” ในปาฐกถาพิเศษในการสัมมนาบทบาทของตำรวจในการอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชน ณ โรงแรมสยามซิตี้ กรุงเทพมหานคร, (2542), น.5.

บทที่ 6

บทสรุป และข้อเสนอแนะ

6.1 บทสรุป

ประเทศไทยใช้รูปแบบการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public Prosecution) เมื่อมีการกระทำ ความผิดเกิดขึ้นรัฐต้องเข้าแทรกแซงให้เกิดความสงบสุข และมีหน้าที่แสวงหาความจริงตามหลัก ตรวจสอบค้นหาความจริง (Examination Principle) แต่ในขณะเดียวกัน ตามประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความอาญา เกี่ยวกับการสอบปากคำผู้เสียหายกลับมีเพียงการสอบปากคำกรณีทั่วไป ตาม มาตรา 133 และการสอบปากคำผู้เสียหายที่เป็นเด็ก ตามมาตรา 133 ทวิ ในกรณีการนำชี้ตัวผู้กระทำ ความผิดมีเฉพาะบุคคลทั่วไป ตามมาตรา 133 วรรคห้า และการนำชี้ตัวกรณีเด็กเป็นผู้ชี้ มาตรา 133 ตริ ยังไม่ได้มีมาตรการในการสอบสวนที่เหมาะสมหากปรากฏว่าผู้เสียหายเป็นผู้บกพร่องทางสติปัญญา ไว้เป็นการเฉพาะยอมเห็นอย่างชัดเจนว่า การดำเนินคดีอาญาโดยรัฐของประเทศไทยไม่อาจอำนวย ความยุติธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งที่รัฐต้องปฏิบัติเพื่อให้ผู้เสียหายที่บกพร่องทางสติปัญญา ที่ อาจตกเป็นเหยื่อจากอาชญากรรมได้อย่างง่าย ได้รับความคุ้มครองตามความเหมาะสม นับว่าผู้เสียหาย บกพร่องทางสติปัญญานั้นไม่มีวิธีการสอบปากคำสำหรับเขาไว้เป็นการเฉพาะ ทั้งยังใช้วิธีเยี่ยงบุคคล ปกติธรรมดา นับว่าเป็นวิธีการที่ไม่เหมาะสมเป็นอย่างแน่แท้ ทั้งนี้หากพิจารณาเรื่องการสืบพยานตาม มาตรา 172 วรรคสาม จะเห็นว่ากฎหมายได้มีการปรับปรุงให้สอดคล้องอันเป็นการคุ้มครองผู้เสียหายที่ บกพร่องทางสติปัญญาให้มีวิธีการสืบพยานที่มีความเหมาะสมกับภาวะแห่งจิต แต่บางมาตรการใน บทบัญญัตินี้อาจจะยังไม่ครอบคลุมกับสถานะความบกพร่องทางสติปัญญา ควรเพิ่มเติมแก้ไขให้มี ความเหมาะสมยิ่งขึ้นไป

ผู้บกพร่องทางสติปัญญานั้น แม้มีลักษณะทางกายภาพอาจเหมือนบุคคลโดยปกติทั่วไป แต่ความบกพร่องทางสติปัญญา นับว่าเป็นความพิการตามกฎหมาย บุคคลเหล่านี้จึงมีความแตกต่าง จากบุคคลธรรมดาโดยทั่วไปอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นการใช้ชีวิตในสังคม การเรียนรู้ ต่าง ๆ นับว่า เรา ควรให้ความสำคัญกับการคุ้มครองผู้เสียหายที่บกพร่องทางสติปัญญา ในกระบวนการยุติธรรมทาง อาญา นับตั้งแต่กระบวนการต้นทาง คือ ในชั้นการสอบสวนของเจ้าพนักงานตำรวจ การสอบปากคำ ผู้เสียหาย นั้นนับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อที่จะให้ได้ข้อมูลที่มีคุณภาพในการค้นหาว่าข้อเท็จจริง ในคดีเกิดสิ่งใดขึ้น บุคคลใดเป็นผู้ก่ออาชญากรรม เนื่องมาจากข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากการสอบปากคำ

ผู้เสียหายนั้น ย่อมเป็นรากฐานสำคัญของการกระบวนการสอบสวน แต่กฎหมายไทยก็ไม่ได้มีวิธีการสอบปากคำผู้เสียหายที่บกพร่องทางสติปัญญากำหนดไว้เป็นการเฉพาะ ทั้ง ๆ ที่ผู้เสียหายที่บกพร่องทางสติปัญญานับว่าเขาเป็นเหยื่อของอาชญากรรม อันถือเป็นเหยื่อที่มีความอ่อนแอ ซึ่งสมควรจะได้รับกระบวนการสอบปากคำที่เหมาะสมตามสถานะความเป็นจริง อีกทั้งหากเรามีวิธีการที่เหมาะสม ย่อมสามารถที่จะทำให้เราได้ข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำความผิดอย่างครอบคลุมและครบถ้วน ทั้งนี้เพื่อความเสมอภาคกันตามกฎหมายกระบวนการในชั้นสอบสวนและการสืบพยานควรมีมาตรการที่เหมาะสมกับผู้บกพร่องทางสติปัญญา

กระบวนการในชั้นการสอบสวนจวบจนชั้นสืบพยาน ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษามาตรการทางกฎหมายของกฎหมายต่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นประเทศอังกฤษ ใน Youth Justice and Criminal Evidence Act 1996 ประเทศนอร์เวย์ ใน The Criminal Procedure Act of Norway ประเทศอินเดียในกฎหมายอันเป็นระเบียบปฏิบัติของศาลสูงแห่งเมืองปัญจา โดยให้มีการนำคนกลางซึ่งเป็นบุคคลที่สามารถเข้าใจผู้บกพร่องทางสติปัญญาเข้ามาในการสอบสวน ซึ่งในชั้นสืบพยานก็ได้มีการเพิ่มเติมมาตรการเพิ่มขึ้นจากเดิมเพื่อให้มีความเหมาะสมกับภาวะแห่งจิต และมีการกำหนดตัวบุคคลที่เหมาะสมที่ทำหน้าที่ประเมินความบกพร่องทางสติปัญญา จึงถือเป็นมาตรการที่ควรนำมาปรับใช้เพื่อให้เกิดความเหมาะสม อีกทั้งยังเป็นคุ้มครองผู้เสียหายที่บกพร่องทางสติปัญญาได้อย่างเต็มที่

6.2 ข้อเสนอแนะ

จากข้อมูลที่ได้มีการศึกษาเอกสาร และบททวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และทำการวิเคราะห์แล้ว ผู้ศึกษาจึงขอเสนอแนะแนวทางแก้ไขเกี่ยวกับปัญหาการสอบปากคำผู้เสียหายที่บกพร่องทางสติปัญญาในชั้นสอบสวนและชั้นพิจารณา เพื่อดำเนินการแก้ปัญหา และเพื่อให้คุ้มครองสิทธิผู้เสียหาย โดยมุ่งหวังให้เป็นมาตรการที่ก้าวหน้า และทัดเทียมกับมาตรฐานสากล ดังประเทศที่นำมาประกอบการศึกษา แยกเป็นประเด็นดังนี้

1. ข้อเสนอแนะประเด็นปัญหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยในกระบวนการก่อนฟ้องคดี ให้มีการแก้ไข โดยเพิ่มเติมบทบัญญัติเป็นการเฉพาะในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังนี้

1.1 การสอบปากคำ กำหนดเป็นมาตรา 133 ทวิ/1

มาตรา 133 ทวิ/1 วรรคหนึ่ง “ในคดีความผิดที่ผู้เสียหายมีความบกพร่องทางสติปัญญา การถามปากคำผู้เสียหายให้พนักงานสอบสวนแยกกระทำเป็นส่วนสัดส่วนในสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับผู้บกพร่องทางสติปัญญา และให้มีจิตแพทย์ และหากมีกรณีจำเป็นต้องจัดให้มีนักจิตวิทยาบุคคลที่ผู้เสียหายร้องขอ ร่วมอยู่ด้วยในการถามปากคำ และในกรณีที่จิตแพทย์ เห็นว่าการถาม

ปากคำคำถามใดอาจจะมีผลกระทบกระเทือนต่อจิตใจอย่างรุนแรง ให้พนักงานสอบสวน ถามผ่านจิตแพทย์เป็นการเฉพาะตามประเด็นคำถามของพนักงานสอบสวน โดยมีให้ผู้บกร่องทางสติปัญญาได้ยินคำถามของ พนักงานสอบสวน และห้ามมิให้ถามซ้ำซ้อนหลายครั้งโดยไม่มีเหตุอันสมควร”

วรรคสอง “ให้เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนที่จะต้องแจ้งให้จิตแพทย์ นักจิตวิทยา บุคคลที่เคื่กรื่องขอ ทราบรวมทั้งแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงสิทธิตามวรรคหนึ่งด้วย”

วรรคสาม “การถามปากคำผู้บกร่องทางสติปัญญาตามวรรคหนึ่งให้พนักงานสอบสวนจัดให้มีการบันทึกภาพและเสียงการถามปากคำดังกล่าวซึ่งสามารถนำออกถ่ายทอดได้อย่างต่อเนื่องไว้เป็นพยาน”

1.2 การจัดให้ชี้ตัวบุคคล กำหนดเป็นมาตรา 133 ตร./1

มาตรา 133 ตร./1 “ในกรณีที่พนักงานสอบสวนมีความจำเป็นต้องจัดให้ผู้เสียหายมีความบกร่องทางสติปัญญาชี้ตัวบุคคลใด ให้พนักงานสอบสวนจัดให้มีการชี้ตัวบุคคลในสถานที่ที่เหมาะสม และสามารถป้องกันมิให้บุคคลซึ่งจะถูกชี้ตัวนั้นเห็นตัวผู้เสียหายมีความบกร่องทางสติปัญญา หรือใช้วิธีการชี้ตัวบุคคลด้วยวิดีโอ โดยให้มีจิตแพทย์ และกรณีจำเป็นให้มีนักจิตวิทยา บุคคลที่ผู้เสียหายร้องขอร่วมอยู่ด้วยในการชี้ตัวบุคคลนั้น”

2. ข้อเสนอแนะประเด็นปัญหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยในกระบวนการหลังฟ้องคดี ให้มีการแก้ไข โดยเพิ่มเติมบทบัญญัติเดิมให้สมบูรณ์และมีความเหมาะสมมากขึ้น ในบทบัญญัติ ตามมาตรา 172 ด้วยการกำหนดให้อยู่ในวรรคที่สี่ ส่วนเรื่องการบันทึกการรับฟังคำพยานที่บันทึกเป็นภาพและเสียงในชั้นศาลอุทธรณ์ ศาลฎีกา เดิมอยู่ในวรรคที่สี่ให้เปลี่ยนเป็นวรรคที่ห้า

มาตรา 172 วรรคที่สี่ “ในการสืบพยานกรณีผู้เสียหายที่มีความบกร่องทางสติปัญญา จะดำเนินการโดยไม่ให้เผชิญหน้าโดยตรงกับจำเลยก็ได้ ซึ่งอาจกระทำโดยการ ใช้โทรทัศน์วงจรปิด สื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือ การจัดให้มีอุปกรณ์เพื่อป้องกันการเปิดเผยตัวของพยานต่อหน้าจำเลย หรือสถานที่ที่เหมาะสม หรืออาจมาศาลก่อนพิจารณาคดี หรือวิธีอื่นตามที่กำหนดในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา และกรณีที่คำถามอาจมีผลกระทบกระเทือนต่อจิตใจจะให้สอบถามผ่านจิตแพทย์ กรณีจำเป็นให้มีนักจิตวิทยาเข้าร่วมในกระบวนการด้วย”

3. ข้อเสนอแนะกรณี จะถือเป็นผู้บกร่องทางสติปัญญาที่ได้รับการคุ้มครองตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ให้มีการแก้ไข โดยเพิ่มเติมบทบัญญัติเป็นการเฉพาะในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังนี้

มาตรา 14/1 “ในระหว่างทำการสอบสวน ใต้วงมูลฟ้องหรือพิจารณา ถ้ามีเหตุควรเชื่อว่าผู้เสียหายมีความบกพร่องทางสติปัญญา ให้พนักงานสอบสวนหรือศาลแล้วแต่กรณี สั่งให้จิตแพทย์เป็นผู้วินิจฉัยความบกพร่องทางสติปัญญาเมื่อเสร็จแล้ว ให้เรียกจิตแพทย์มาให้ถ้อยคำ หรือให้การว่าตรวจได้ผลประการใด กรณีจิตแพทย์ที่เข้าร่วมกระบวนการสอบสวน หรือการสืบพยาน ไม่จำเป็นต้องเป็นจิตแพทย์คนเดียวกันก็ได้”

4. ข้อเสนอแนะคุณสมบัติคนกลางที่เข้าร่วมในกระบวนการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ให้มีการแก้ไขโดยเพิ่มเติมบทบัญญัติเดิมให้สมบูรณ์และมีความเหมาะสมมากขึ้น ในบทบัญญัติ ตามมาตรา 12 ทวิ ด้วยการกำหนดให้อยู่ในวรรคที่หนึ่ง ดังนี้

มาตรา 12 ทวิ วรรคหนึ่ง “ ในการร้องทุกข์ การสอบสวน การใต้วงมูลฟ้อง และการพิจารณา ถ้าบทบัญญัติใดกำหนดให้มีจิตแพทย์ นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์เข้าร่วมด้วยแล้วจิตแพทย์ นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ดังกล่าวจะต้องมีคุณสมบัติตามที่กำหนดในกฎกระทรวง และต้องบุคคลดังกล่าวต้องมีการขึ้นทะเบียนไว้กับกระทรวงยุติธรรมด้วย และกรณีที่มีความจำเป็นหากคนกลางที่ขึ้นทะเบียนไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ให้คนกลางที่ไม่ได้ขึ้นทะเบียนปฏิบัติหน้าที่แทนแต่ต้องบันทึกเหตุผลและความจำเป็นไว้ทุกครั้ง”

5. ส่งเสริมให้มีระยะเวลาสำหรับการพักระหว่างสอบสวนและพิจารณาคดีให้มีการหยุดพักขณะถามคำถามเพื่อลดความตึงเครียด สิ่งเหล่านี้อาจมีบทบาทสำคัญในการเพิ่มความสามารถของผู้เสียหายที่อ่อนแอในการบอกกล่าวถึงข้อมูลได้อย่างถูกต้อง

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. มาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา.

พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิพัฒนากระบวนการยุติธรรม, 2548.

กรมส่งเสริมพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ. “ความเป็นมาสิทธิคนพิการในประเทศไทย.”

<https://dep.go.th/th/law-academic>, 12 เมษายน 2565.

คณิต ฒ นกร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร :

สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2561.

_____. กฎหมายปริทรรศน์ใน “วารสารอัยการ” และอื่น ๆ. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร :

สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2563.

_____. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หลักกฎหมายและพื้นฐานการเข้าใจ.

พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2562.

คณิง ภาไชย. คำอธิบายกฎหมายปกครอง. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร :

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2526.

จักรพงษ์ วิวัฒน์วานิช. หลักและทฤษฎีการสอบสวน. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร :

สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2563.

ชัยเกษม นิตสิริ. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 2 สอบสวน. พิมพ์ครั้งที่ 2.

กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2552.

ณรงค์ ใจหาญ. หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพมหานคร :

สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2563.

_____. “การถามปากคำเด็กในคดีอาญา : หลักกฎหมายและทางปฏิบัติ.”

วารสารนิติศาสตร์. เล่มที่ 3. ปีที่ 30. (กันยายน 2543).

ดิรัส ตฤณเดชะ. “นอร์เวย์ที่เปลี่ยนไป.” วารสารยุโรปศึกษา. เล่มที่ 1. ปีที่ 19.

(มกราคม-มิถุนายน 2554).

ทวี เชื้อสุวรรณทวี. “การเปรียบเทียบกฎหมายด้านคนพิการของประเทศไทย อังกฤษ และ

สหรัฐอเมริกา.” วารสารวิทยาลัยราชสุดา. เล่มที่ 1. ปีที่ 1. (มกราคม-มิถุนายน 2548).

ทวีศักดิ์ สิริรัตน์เรขา. “ความบกพร่องทางสติปัญญา.”

<https://www.happyhomeclinic.com/sp05-intellectual-disability.html>, 5 เมษายน 2564.

ทวีศักดิ์ สิริรัตน์เรขา. คู่มือการดูแลสุขภาพจิตเด็ก กลุ่มปัญหาการเรียน. พิมพ์ครั้งที่ 2.

กรุงเทพมหานคร : พรอสเพอริตีพริ้นท์, 2561.

ชนวิวัฒน์ พิสิฐจินดา. คำอธิบาย วิชา กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 1.

กรุงเทพมหานคร: บริษัท ดับบลิว ลีทิลป์ คอนซัลแทนท์ จำกัด, 2563.

น้ำแท้ มีบุญสล้าง. “กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย.” วารสารจตุรนิติ. เล่มที่ 4.

ปีที่ 6. (พฤศจิกายน – ธันวาคม 2552).

_____. “การใช้อำนาจตุลาการโดยประชาชน.” วารสารจตุรนิติ. เล่มที่ 5. ปีที่ 6.

(กันยายน-ตุลาคม 2552).

ปิติกาญจน์ สิทธิเดช. “กระบวนการยุติธรรมกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน.”

วารสารกระบวนการยุติธรรม. เล่มที่ 1. ปีที่ 11. (2561).

พบบแพทย์ (PobPad). “จิตแพทย์และนักจิตวิทยา ผู้ช่วยเยียวยาปัญหาสุขภาพจิต.”

<https://www.pobpad.com/>, 6 กรกฎาคม 2565.

ภัทรวรรณ ทองใหญ่. “มาตรการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในกระบวนการ

ยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย : การจัดทำคำแถลงเกี่ยวกับผลกระทบของ

อาชญากรรม.” วารสารกฎหมาย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. เล่มที่ 1. ปีที่ 40.

(มีนาคม 2565).

_____. อาชญาวิทยา และทัณฑวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร :

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2561.

มานะ เมาะช่วย. “ระบบการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงาน : ศึกษาเปรียบเทียบระบบของ

ประเทศไทย ฝรั่งเศส และประเทศไทย.” คฤนิพนธ์คฤนิพนธ์คดี คณะนิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556.

มานิตย์ จุมปา. ความรู้เรื่องต้นเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. พิมพ์ครั้งที่ 1.

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วี.พริ้นท์ 1991, 2550.

มานิช หล่อตระกูล. จิตเวชศาสตร์ รามาธิบดี. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร:

ภาควิชาจิตเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์รามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล, 2555.

เมธา วาติเจริญ. บทบาทของเจ้าพนักงานตำรวจในการสอบสวนคดีอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 1.

กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุตราไพศาล, 2539.

รัชดาวัลย์ หิรัญสาย และคณะ. “ระบบกฎหมาย ระบบศาล ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศสนับสนุน
การพิจารณาคดีของศาล กรณีศึกษาเปรียบเทียบประเทศไทยกับประเทศออสเตรเลีย.”

ในการฝึกอบรมหลักสูตรการบริหารจัดการเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์.

ณ มหาวิทยาลัยนิวเซาท์เวลส์ ประเทศออสเตรเลีย, 2558.

วิชัย วิวิตเสวี. หนังสือรวมคำบรรยาย ภาค 2 สมัยที่ 60 เล่มที่ 1. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์เนติบัณฑิตยสภา, 2550.

วิชาญ ทราษอ่อน. “การรับรองสิทธิของคนพิการ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช 2560.”

<https://library2.parliament.go.th/ebook/content-issue/2560/hi2560-062.pdf>,

12 เมษายน 2564.

วีระ วัฒนชัยนันท์. การสอบสวนภาคปฏิบัติ เล่ม 1. ม.ป.ป. ม.ป.พ., 2540.

สถาบันราชานุกูล. “ภาวะบกพร่องทางสติปัญญา.”

<https://th.rajanukul.go.th/preview-4002.html>, 1 เมษายน 2564.

สุรนาท วงศ์พรหมชัย. “การตรวจทางนิติวิทยาศาสตร์กับพยานหลักฐานในคดีอาญา.”

วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551.

สำนักงานกิจการยุติธรรม. กระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. ม.ป.ท., 2552.

สำนักกฎหมายและวิชาการศาลยุติธรรม Office of Judicial and Legal Affairs. “รายชื่อผู้ทำหน้าที่
นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ขึ้น
ทะเบียนไว้กับกระทรวงยุติธรรม.”

<https://jla.coj.go.th/th/content/category/detail/id/8/cid/1598/iid/20454>,

6 กรกฎาคม 2565.

สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ. “อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ

(CRPD).” <http://neppr56.dep.go.th/index.php/home-page>, 13 เมษายน 2564.

หลวงประดิษฐมนูธรรม. คำอธิบายกฎหมายปกครอง. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร :

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2526.

อังกริยา ชูตินันท์. อาชญาวิทยา และทัณฑวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร :

สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2561.

อรรถพร ชูบำรุง. เหยื่ออาชญากรรม. พิมพ์ครั้งที่ 1. นครปฐม : สำนักพิมพ์สถาบันพัฒนาสาธารณสุข

อาเชียน มหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายา, 2538.

อโนชา ชีวิตโสภณ. หนังสือรวมคำบรรยาย ภาคสอง สมัยที่73 เล่มที่10. พิมพ์ครั้งที่ 1.

กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เนติบัณฑิตยสภา, 2563.

อภิวัฒน์ สุดสาว. “หลักความเสมอภาคภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย.” วารสารจตุรนิติ.

เล่มที่ 1. ปีที่ 8. (2554).

อานนท์ ศรีบุญโรจน์ และ หทัยกาญจน์ กำเนิดเพชร. “สิทธิการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของผู้พิการทางสติปัญญา.” วารสารวิทยาลัยราชสุดา. เล่มที่ 13. ปีที่ 10.

(มกราคม-ธันวาคม, 2557).

อานนท์ มาเฝ้า. “การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการ กรณีศึกษาประกาศสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.” วารสารนิติศาสตร์ปริทัศน์ มนมงส์. เล่มที่ 1. ปีที่ 1. (2555).

อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์. สิทธิมนุษยชน. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2561.

อุทัย อาทิวะ. ตำรวจกับการสอบสวนคดีอาญาในประเทศไทย. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ห้างหุ้นส่วนจำกัดวี.เจ.พรินติ้ง, 2554.

DECHA. “การสอบปากคำผู้เสียหายที่บกพร่องด้านสติปัญญา ใช้หลักการเดียวกับสอบปากคำ

ผู้เสียหายปกติ.” <https://www.decha.com/article/section/System/13401>,

30 มีนาคม 2564.

Thai NGO แหล่งข่าวเพื่องานพัฒนา. “นักสังคมสงเคราะห์.”

จาก <https://www.thaingo.org/jobs/detail/4492>, 6 กรกฎาคม 2565.

ภาษาต่างประเทศ

- Australian Human Rights Commission. “The Rights of People with Disabilities: Areas of Need for Increased Protection: Chapter 5: Criminal Justice System.”
<https://humanrights.gov.au/our-work/rights-people-disabilities-areas-need-increased-protection-chapter-5-criminal-justice#interview>, April 14,2021.
- Bufdir, “Disabilities in Norway.”
https://www.bufdir.no/en/English_start_page/Disabilities_in_Norway/, April 13, 2022.
- Camilla Macpherson, “The Youth Justice and Criminal Evidence Act 1999: Achieving Best Evidence?.”<https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/002580240104100305?journalCode=msla>, March 1, 2022.
- IACP. “About IACP.” <https://www.theiacp.org/about-iacp>, April 16,2021.
- IACP LAW ENFORCEMENT POLICY CENTER. “Interactions with Individuals with Intellectual and Developmental Disabilities.”
<https://www.theiacp.org/resources/policy-center-resource/intellectual-and-developmental-disabilities>, April 16,2021.
- Phoebe Bowden. “BALANCING FAIRNESS TO VICTIMS,SOCIETY AND DEFENDANTS IN THE CROSS-EXAMINATION OF VULNERABLE WITNESSES: AN IMPOSSIBLE TRIANGULATION?.” Melbourne University Law Review 37. (2014).
- The Criminal Procedure Act of Norway section 239
- Villamanta Disability Rights Legal Service Inc. “Disability-related legal issues.”
<https://villamanta.org.au/what-we-do/disability-related-legal-issues/>, April 12, 2022.
- Vulnerable Witnesses (Scotland) Act 2004
- Youth Justice and Criminal Evidence Act 1999

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ – นามสกุล

ประวัติการศึกษา

ตำแหน่งและสถานที่ทำงานปัจจุบัน

ทุนการศึกษา

นันทนภฤทธิ พูลลาภ

พ.ศ. 2562 นิติศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับสอง)

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

พ.ศ. 2565 ประกาศนียบัตรวิชาว่าความ รุ่นที่ 54

สำนักฝึกอบรมวิชาว่าความแห่งสหภาพความ

ทนายความ

ที่ 444/127 ตำบลในเมือง อำเภอเมืองขอนแก่น

จังหวัดขอนแก่น 40000

พ.ศ. 2563 ทุนเรียนดี ระดับนิติศาสตรมหาบัณฑิต

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

